

LIBER IV.

REI HERBARIAE POST RENATAS
LITERAS INSTAURATIO.

CAP. I.

VETERUM FONTIUM EXAMEN.

Duabus potissimum causis tribuenda est nova vita, quae, post tot saeculorum altissimum somnum, omnem excitavit scientiarum ambitum fructusque tulit laetissimos; fontium nimirum, e quibus melior studiorum ratio fluit, examen et novarum orbis terraeque regionum inventio. Barbara enim aetas, Arabum unice sequax, nil unquam adfectavit, nil cupivit, nisi quae Arabes dixerint, in epitomen redigere, commentariis illustrare, quae vero nunquam res ipsas exponerent, sed nomina tantummodo, absque ipsius linguae cognitione, interpretarentur. Accessit ad hanc inscitiam egestas ipsa rei herbariae, ex Arabicis scriptoribus hauriendae. Ecquis enim negabit, quas ipsi haud cognorunt, etiam aliis patefacere eos non potuisse! Namque duplici

interpretatione, syriaca ac arabica, acceptis plantis, quae aliud agnoscerent clima, fieri aliter non potuit, quam quod Arabum scriptores, a naturae studio plane alieni, in summa ubique versarentur caligine.

Labem totius rei herbariae, quae inde necessario sequebatur, eo desperatiorem invenimus, quo graviora saluti humanae damna contraheret. Exemplo sit arsenici cum cinnamomo commutatio. Hoc enim ab Arabibus nomine *Dar-sini* praedicatum, a *Nicolao Myrepsico* (sect. 52. c. 21.) ἀρσένιον redditur, unde plerique seriores perniciosum venenum habent aroma pretiosum. Sic etiam *Averrhoës* interpres *Harmel* Arabum, quae *Peganum* est, Cicutam reddiderat, noxio insigniter errore.

Tot tamque periculosi errores dilucidari non potuerunt priusquam ipsi antiqui fontes examini subiicerentur. E Theophrasto et Dioscoride omnes seriores hauserant, illorum textus, latentes vel corruptissimi, protinus inquirendi, restituendi erant, ut, quatenam verae sint plantae antiquitatis, clare pateret. Quo facto demum erui poterat, quid adiciendum sit veterum cognitioni, quaeve partes scientiae inprimis excolendae.

Civitates Italiae, opibus et copiis affluentissimae, florentissimo commercio celebres, suorum civium opulentissimorum moderamine rectae, scientiarum

reviviscentium nutrices primae fuerunt. Amabilem, quam *Guicciardinus* in historiae suae initio delineat, imaginem totius Italiae, prosperitatis, opulentiae, liberalitatis, libertatis, securitatis publicae, legat, qui de felicitate illius aetatis dubitet. Florentiam inprimis, a Mediceis imperatam, confluerunt ingenia omnia: liberalitas Cosmi et Laurentii Medicei adlexit ex ipsa Graecia eruditos homines, quos donis cumulabant, ut Graecarum literarum initia docerent. Emanuel Chrysoloras Italos plures instruxit, ut ab eo fere primordia restitutarum literarum proficisci viderentur. Magna nomina et illustria, Demetrii Chalcondylae, Theodori Gazae, Ioannis Lascaris, Ioannis Argyropyli, Marci Musuri, Bessarionis, Georgii Trapezuntii, a quorum ore pependerunt Italiae fere omnes eruditi. Ab his enim Graecis docti Leonardus Aretinus, Poggius Bracciolinus, Laurentius Valla, Franciscus Philelphus, Nicolaus Perottus, Hermolaus Barbarus, Angelus Politianus, Marsilius Ficinus, Pomponius Laetus, Thomas Linacer, Nicolaus Leonicensis, Marcellus Vergilius, Guarinus Veronensis, Ioannes Aurispa, Nicolaus Nicolus, veterum codices studiosissime collegerunt, textum restituere, interpretationes corrigere commentariisque novis illustrare sategerunt. Franciscus Philelphus inter eos, Emanuelis Chrysolorae gener, ex Oriente post longam peregrinationem redux, a

papa
Fran
libro
laus
bibli
nauf
rent
tino
sta p
Con
tium
cele

lecta
nom
Val
Gra
que
que
mag
niur
quo
stud
ritu

epit
qui
(Ve

papa Eugenio, rege Alfonso, Laurentio Mediceo et Francisco Sforza liberalissime exceptus, ingentem librorum Graecorum copiam secum attulit. Nicolaus Nicolaus octingentos codices collegit, e quibus bibliotheca Marciana orta est. Ioannem Lascarium, naufragum munificentia singulari exceptum, Laurentius Mediceus ad conquirenda volumina Constantinopolin bis ad Bajazetum misit, nec defuit honesta petenti barbarus imperator. E ruinis denique Constantinopoleos libri servati ad eundem Laurentium Mediceum transierunt, qui inde bibliothecam celeberrimam Mediceo-Laurentinam fundavit.

Et nostrae scientiae incunabula eodem studio collecta fuerunt, examinata et edita: quo potissimum nomine meruerunt *Theodorus Gaza* et *Georgius Valla*. Is, Thessalonicae honesto loco natus, cum Graecia in praecipiti esset, Italiam aufugit, secumque attulit et Aristotelem et Theophrastum: utrumque latinitate donatum ita edidit, ut facundiam magis quam rerum cognitionem proderet. Plinius enim sequutus eosdem fere errores commisit, quod bene Leonicensus animadvertit. Nimio etiam studio augendae Latinae linguae deceptum fuisse queritur Euric. Cordus (*botanol. p. 54.*)

Georgius Valla Placentinus, Graece doctus, in epitomen rededit omnes fere Graecos auctores, qui de medicina et materia medica tractaverant (Venet. 1501. fol.), eo quidem aevo utile opus,

quod vero pariter mediocrem rerum cognitionem prodit ac Theodori Gazae interpretationes.

Nihilominus novi conatus non sine usu fuerunt. Horum enim virorum vestigia prefferunt alii, qui errores eorum detexerunt, emendarunt, veteresque puriori sermone restituerunt.

Primus inter eos fere fuit *Hermolaus Barbarus*, e nobilissima Veneta stirpe, reipublicae patriae orator apud Imperatorem et papam, dein Patriarcha Aquilegiensis, invita patria, fuit († 1495). Plinium is sibi castigandum elegit, animadversiones autem criticas edidit (*Castigationes Pliniana* 1492. fol.), parum maturum opus, quum viginti tantummodo mensibus id conscripisse fateatur; gloriatur tamen, se plus quam 5000 errores Plinii emendasse. Inficiari quidem nequimus, manifestas Plinii hallucinationes Hermolao suboluisse: manifestos herbariorum errores non paucos correxisse, sedulo comparasse fontes, e quibus hauserat Plinius: neque tamen herbarum cognitione adeo polluit, ut illustrare omnes tenebras, difficultates omnes remove potuerit.

Recte quidem vidit, Plinium confudisse *Betonica* cum *Britannica*, *πράσον* (Porrum) cum *μαρρύβιον* (Marrubio). Aequè tamen ac Plinius hallucinatur in *Xanthio* et *Aparine*, quas distinguere non audet; in *Coronopo*, ad quem herbam *sardoam* (*Ranunculi* speciem) refert; in *Empetro* s. *Saxi-*

frag
(Pr
nem

plica

Val

rupt

Mat

non

la in

cell

epist

quos

Dio

scue

dare

Com

ta r

8, 3

tion

noft

libri

Mer

mol

epist

nom

Con

T

fraga. Bene ceteroquin describit herbam Paralyfis (Primulam veris), Margaritum (Bellim perennem) et Rosam moscheuton (Althaeam roseam).

Minoris etiamnum momenti instar habent Explicationes difficilium Plinii, quas *Robertus de Valle* Rothomagensis 1500. 4. Parisiis edidit. Corruptae voces, ex herbariis potius sumtae, aut e Matthaeo Sylvatico, docent, Plinium, quem legit, non nostrum castigatum esse, sed monachorum mala industria contaminatum.

In Dioscoride primus operam collocavit *Marcellus Vergilius* Florentinus, reipublicae patriae ab epistolis († 1521.). Is ope codicum antiquorum, quos Laurentius Medices collegerat, omnia capita Dioscoridis, innumeraque loca, quae antiqui miscuerant et pessime reddiderant interpretes, emendare inque pristinam puritatem restituere satagit. Commentaria ipsius in Dioscoridem Florentiae edita 1518. fol. taxantur quidem a *Manardo* (*epist.* 8, 3.) quod verborum potius contineant correctiones quam rerum illustrationes. Marcellum enim nostrum Manardus dicit hominem, in poëtarum libris et oratorum magis versatum quam in medicis. Merito etiam Marcello obiicitur, quod ubique Hermodaun reprehendat, et saepius iniuria (*Manard. epist.* 10, 1.). Negari nequit, confundi a nostro nonnunquam vulgares Italiae plantas, ut Cunilae, Conyzae et Origani species; ignorari Erodium ci-

cutarium, frequentissimam herbam; dissenfum veterum de Malva et Althaea haudquaquam componi; Lavandulam nostram pro Nardo celtica haberi. Neque tamen eo minus Helli iniurium est iudicium, Marcelli commentaria stirpibus minus cognitae exponendis non inservire. Sedulo certe noster plantas haud paucas ipse examinavit et cum veterum descriptione comparavit. Quum Arum vulgare maculatum priores herbarii plerumque cum Dracunculo confudissent, hunc noster primus verum vidit et egregie descripsit. Primus risit fabulas de radice *ανδρωπομέριον* Mandragorae. In violis veterum dilucidandis magnopere desudavit. Vaga nomina et harum et narcissorum esse bene cognovit: invenit duas Narcissi species in Apennino, *N. biflorum* et *calathinum*. Xanthium, Agrimoniam Eupatoriam et Vineam, cum Chamaedaphne a maioribus commutatam, optime illustravit. Defenditur a *Fuchsio* in *epist. nuncupatoria ad hist. stirp.*

In horum virorum numero fulget praeprimis ac splendet eximium NICOLAI LEONICENI ingenium, viri et doctrinae copia et acumine ingenii et linguarum veterum usu excellentis. Vicentinus is, Ferrariae per longam annorum seriem sapientiam professus, donec centesimum fere annum agens e vivis fecellit. Felicissimus senex, post aliorum certamina, adiit etiam veteres, Plinium-

que et Arabes, ut compilatores, quibus rerum defuerit cognitio, repraesentare studuit (*Opuscula*. Venet. 1530. fol.). Maxime Serapionem adgressus est, utpote cuius erroribus tot tamque insignia damna in salutem humanam manent: passim tamen etiam Plinium adgreditur. Aristolochiae rotundae radicem cum Cyclamine commutari, hoc enim ad pisces enecandos adhiberi. Fraga trifoliata male confundi cum Trifolio fragifero. Bene vidit errores Arabistarum miscentium Isatida cum Indigofera et Dolicho Lablab. Carpesium Galeni alienum esse a Cubebis. Lolium tritico noxium eodem modo perperam Plinius dixerat, quo Cuscutam aliis plantis, circumligando nempe, quod noster taxat: licet Hermolaus Plinium excusare conetur. Hederam et Cistum male confundi a Plinio. Cassiam Fistulam veteribus incognitam fuisse, male pro ea haberi Siliquam dulcem (Ceratoniam.)

Saepissime ceteroquin bonus senex repetit, quae semel dixerat; taxat etiam Arabes, absque ulla linguae notitia. Sic Avicennae obiicit Chamaelaecum cum Chamaeleonte commutasse; Serapioni, Turbith suum (Sefeli) idem fecisse cum Tripolio Dioscoridis (Plumbagine.). Male saccharum Arabum Graecis iam fuisse notum. Saliuncam et Nardum celticam, quam optime Plinius distinxerat, eandem esse plantam.

His quidem audacibus eo aevo sententiis factum

est, ut multae acerrimaeque lites fuscitarentur. Cum Hermolao quidem Barbaro amice actum est, confabulari uterque consuerat in palatio Herculis Estensis Ferrariensis, liberalissimi principis, et ipse fatetur Leonicensus, adeo se cum Hermolao sentire, ut Barbarus vel leonizare vel Leonicensus barbarizare sibi videatur. E vita etiam discessit Hermolaus, priusquam Nicolaus opere suo perfunctus esset.

At *Pandolphus Collenutius*, Pefarenfis, orator eiusdem ducis Estensis, occisus a Storza 1504., indignus certe adversarius, arma cepit contra Leonicum, nec plantas fatis nec historiam artis cognoscens (*Plinii adversus Leonicum defensio in append. Brunfels.*). Plinium a Dioscoride non haussisse temere audet praecipere, quod veritati fatis contrarium est. Neque tamen reticendum est, pauculas notatu dignas animadversiones ab ipso proferri. „Qui de herbis dicturus est, eum ego non „tam librorum quam telluris, non tam literarum „quam agrorum studiosum esse oportere censeo. „Nec fatis esse ad herbariam perdiscendam tradendamque, herbarios scriptores legere, plantarum videre picturas, graeca vocabula inspicere, „magistri unius verbis addictum esse, sed rusticos montanosque homines interrogare oportet“ (*p. 111.*). Saliuncam bene a Nardo celtica distinguit. Bene animadvertit in codice Pliniano, a

Guar
non
Sauic
male
quen
legan
E
NAR
pis,
ter
qui
vit,
figill
154
baria
intel
liter
tes
plan
mis
rei
Rhe
ting
in
(9
faer
dis

Guarino Veronensi castigato, Hypocistidem dici non ad Hederae sed ad Cisti radicem crescere, Saniculam pictam vidit in Herbario Veneto, sed male eam cum Pentaphyllo coniungit. De eo loquens *Amatus Lusitanus* (*in Dioscor. p. 106.*) relegandum putat ad suos iuris consultos.

His tempore fere aequalis fuit *Ioannes MANARDUS*, Ferrariensis, Pici Mirandulani principis, Ladislai Pannoniae regis et Lodovici archia- ter (*nat. 1462. † 1536.*), doctissimus certe vir, qui tum Mesues scripta suis commentariis illustravit, tum Marcelli Vergilii versionem Dioscoridis sigillatim correxit (*Epistolae medicales, Basil. 1540. fol.*).

Acriter in Arabas invehitur, quorum res herbaria maxime egena et a Graecis mutuo accepta ne intelligi quidem ob linguae incitiam possit. Liberaliter ceteroquin et humaniter Hermolai Barbari partes contra Marcellum Vergilium tuetur, ipse etiam plantas examinavit. Sic Halixon vidit in maritimis Umbriae (9, 3.) monstrante Ulysse Lanziano, rei herbariae perito. Centauream Rhaponticam et Rheum Rhaponticum ipse acceperat et probe distinguit (5, 5.). Panax tantum Heracleum vidit in horto monachorum et Iesuatorum Ferrariae (9, 3.). Liliium convallium bene describit, quod saepe commutatum fit cum Hemerocalli Dioscoridis: fallitur tamen, dum hanc cum Fraxinella

(*Dictamno*), Polygonato (*Convallaria*) et Secacul (*Pastinaca*) iungit (9, 4.). Azarolum latere sub Mespilo antiquorum: ortum esse nomen ex Arabico *زعرور* (*Zarur*): Hermodactylum credit esse Colchicum, quod frequens in Pannonia observaverat. Turbith Mesues quam longe differat a synonyma planta ceterorum Arabum, bene sensit.

Antherae iam vera significatio apud eum occurrit (4, 3.). Infidere capillis seu filamentis floris. In Mes Arabum (*Phaseolus Mungo*) magnopere laboravit: alii id Erviliam esse, noſter Erviliam male cum Dolicho veterum iungit. Est autem ea potius *εγοβοσ* (1, 3. 9, 3.). Miror, Manardum Paliurum non cognovisse, nec Lotum in Italia vidisse, commutasse etiam Acanthum veterum cum Acantha et Branca urſina (*Heracleo Sphondylia*), Typham denique ignorasse.

Prima haec sunt rudimenta liberioris et melioris studii, in quo plerique et optimi scriptores saeculorum XVI. et XVII. perrexerunt, qui vero cum aliis potissimum nominibus insignia acquisiverint merita; sequentibus redibunt capitibus.

CAP. II.

PATRIARUM HERBARUM EXAMEN.

Non paucas Germaniae et Italiae plantas herbarii barbarae aetatis, obiter licet et pristinis nomini-

bus insignitas prodiderunt. Quibus accessit studium criticorum in veterum monumentis. Hoc enim eo valuit, ut discerent medici, haud omnem omnino ambitum rerum naturalium vel Arabum vel Graecorum etiam scriptis exhauriri, latuisse eos profecto vegetabilia climatum frigidiorum, quae novo examini submitienda, pariter forte efficacia esse possint ac arabica remedia. Cautissime tamen, imo nimis caute egerunt servilia fere ingenia, dum nomina nova invenire non auderent, sed pristina, Graecorum, Romanorum Arabumque nomina traducerent ad plantas Germanicas Gallicasque, quibus parum saepe similes essent novae.

Primus fere ausus est ad patriae divitias consilia transferre SYMPHORIANS CAMPEGIUS, Lugdunensis, ducis Lotharingiae medicus, paradoxus saltem homo, ni quandoque ineptus dici possit. In *campo elyseo Galliae*, Lugd. 1558. 8. p. 16. Rosas describit *damascenas*, ubique reiicit exotica remedia et patria commendat. Lavandulam Nardo, Coluteam Sennae, Mercurialem Cassiae, Agaricum Rheo, Aloë Ebulum substituit. Galenum prohibuisse Gallis venam secari, ob lacteum sanguinem (*γάλα*) sed *μωρίαν* esse *Montis pedentium*, *μώρος* (Mauros) sequi. Ex his quidem facietis ingenium Symphoriani divinaveris.

Multo maiora, imo nova plane molitus est Otho BRUNFELS Moguntinus, primum ludimagister

Argentorati, dein medicus Bernensis † 1554. Patrias plantas bene delineavit figuris ligno incis, collegit iudicia maiorum, abstinuit tamen fere ab exoticis. Liber ipsius *Herbarum vivae eicones* tomis duobus 1532. fol. et tribus 1537. editus est.

Confusionem totius rei herbariae, quae tunc temporis regnabat, his verbis exponit: „Multam „gratiam veteribus debemus, qui herbarum vires „et nomina primi nobis prodiderunt; multam etiam „ignominiam et perpetuam contumeliam iis, qui „posterioribus saeculis mire et portentose omnia „depravaverunt et confuderunt. Inprimis Pandecta- „rio scriptori (*Matthaeo Sylvatico*) et Simoni „Januensi, qui praeterquam quod omnia miscue- „runt, in hoc tantum sudasse videntur, quomodo „ingentia volumina comportarent, non quomodo „utilem posteris operam locarent vel rerum potius „cognitionem indagarent. Quodsi eorum opera „factum est, praestitisset nunquam adhibuisse ma- „num. Quando non est cuiusvis, rerum vocabula „scribere, sed hominis prorsus in linguis et literis „omnibus exercitatissimi. Si et illorum libri cor- „rupti sunt, quod mihi vero simile non est, cum sint „recentissimi, perpetuis tenebris digni essent tam „perfidissimi corruptores. Inde etiam hoc malum „maximum, quod tam paucas herbas novimus. In- „de tot myriades barbarorum, obsoletorum et in- „eptissimorum nominum, dum et omnia illi vetera

„corruerunt vel neglexerunt, et quaelibet hodie
 „anus nomina imponit, quilibet quoque indoctus
 „seplafarius, et qui artis magistri haberi debebant,
 „nihil magis postremum habent, quam in herbis
 „et cognitione rerum philosophari.“

Plantas autem Brunfelsius sine ordine tradit, saepiuscule etiam confundens, quae quamdam habent adfinitatem. Sic Ungulam caballinam (*Tussilaginem Petasitem*) cum Arctio Lappa iungit: Helleborum nigrum delineat, et orientalem describit. Sub Aristolochiae rotundae nomine habet Fumariam bulbosam et Halleri. Arum maculatum pingit, ubi *A. italicum* esse debebat. Ad Arum Dracunculum recenset Chenopodium Bonum Henricum et Polygonum Bistortam. Consolidam mediam dicit Teucrium Chamaedryn. Crus galli, seu Coronopoda habet Ranunculum bulbosum. Scrofularia maior est nodosa, media Sedum Telephium, minor Ranunculus Ficaria.

Novae autem aut melius observatae haud paucae sunt:

Veronica serpyllifolia (*Exfragia nobilis* 220.)..
Salvia Verbenaca (2, 26.).. *Iris Pseudacorus*
 (2, 47.).

Scabiosa Columbaria (2, 24.).. *Asperula*
odorata (2, 11.).. *Alchemilla vulgaris* (2, 53.).

Viola tricolor (*Herba Trinitatis* 2, 69.)..
Viola odorata et palustris distinctae (1, 157.)..

Asclepias Vincetoxicum (*Hyrundinaria* 2, 36.) . . .

Sanicula europaea (*Diapensia* 1, 81.) . . .

Narcissus Pseudonarcissus, Galanthus nivalis et
Leucoium vernum (1, 129.) . . . Convallaria ma-
ialis (1, 211.) . . .

Polygonum Persicaria (*Pulicaria* 2, 14.) . . .

Dianthus Carthusianorum (2, 58.) . . . Saxifraga
granulata (1, 185.) . . .

Potentilla recta (*Pentaphyllum maius* 2,
33.) . . . Anemone Nemorosa (2, 80.) . . .
Anemone Pulsatilla (1, 217.) . . .

Leonurus Cardiaca (1, 160.) . . . Lamium laevi-
gatum (*Urtica labeo foemina t. 3. p. 12.*) . . .

Mentha rubra *Smith* (76.) . . . Euphrasia offi-
cinalis (1, 169.) . . . Antirrhinum Linaria (2,

39.) . . . Draba verna (2, 34.) . . . Cardamine pra-
tensis (1, 218.) . . . Malva alcea (2, 72.) . . . Ge-

ranium Robertianum (2, 37.) . . . Senecio vul-
garis (*Verbena femina* 1, 120.) . . . Anthemis

Cotula (1, 255.) . . .

Neottia spiralis (*Satyrium odoriferum* 1,
105.) . . . Asplenium Ruta muraria 1, 219.) . . .

Satis aequum *Fuchsi de Brunfelsio* iudicium
(*in epist. nuncupator. ad hist. stirp.*) adiungam;

„Quamvis multa in illius scriptis desiderentur, ut

„pote quod descriptiones picturis passim non re-

„spondeant et quod paucas admodum et vulgares

„tantum stirpes protulerit, quod saepe non suis et

„legi

„nus

„fera

„ipse

„rati

„que

„γνώ

V

est an

bachi

ubi e

facer

regio

quan

diit t

conf

herb

ut fi

miti

in sy

tis

pict

gen

fare

ce

gen

„legitimis nominibus appellaverit herbas: nihilomi-
 „nus tamen, ut hunc omnes certatim laudibus ef-
 „ferant, vel unica hac de causa meritis est, quod
 „ipse primus omnium rectam pingendarum stirpium
 „rationem in Germaniam nostram invexerit, aliis-
 „que hanc imitandi occasionem praebuerit. . . Συγ-
 „γνώμη τῷ πρωτοπέριφ.“

Viam a Brunfelsio munitam feliciter ingressus
 est amicus ipfius *Hieronymus TRAGUS*, Heydes-
 bachi 1498 natus, ludimagister primum Biponti,
 ubi etiam principis hortum plantis instruxit, dein
 facer praeco Hornbaci et medicus in amoenissima
 regione plantarumque feracissima. Saraeponti ali-
 quantum moratus apud comitem Nassoviensem, re-
 diit tandem Hornbacum, ubi sexdecim annos tabe
 confectus 1554. diem obiit.

Vir, ad amplificandam ac reformandam rem
 herbariam natus, indefessa industria tantaque fuit,
 ut filicium semina indagaturus, duobus aut tribus co-
 mitibus stipatus, integram noctem, igne accenso,
 in sylvis degeret (p. 544.), ut hortum ipse, plan-
 tis indigenis rarioribus satis locupletem coleret,
 pictorem aleret bonum, Danielem Kandeliam Ar-
 gentinensem, veteresque auctores simul diurna ver-
 saret manu ac nocturna.

Librum *de stirpium historia* primum germani-
 ce editum *Conr. Gesnerus* dein auctum edidit Ar-
 gendorati 1552, 4. Ordo plantarum haud alpha-

beticus, sed is, qui ex adfinitate quadam proficisci videretur. Agmen Urticae ducunt, quod figillum Tragi urticae folia habebat. Componuntur labiatae, cruciferae pleraeque et compositae: at insigniter saepe aberrat, dum e. g. (p. 219.) cum Verbascis iungit Centauream montanam (p. 93. 99.): Ranunculos cum Apio (p. 166. 167.): Erigeron acre cum Plantagine Pfyllio (p. 226.): Alisma cum Plantagine (p. 679.): Cyperum flavescens cum Triglochine (p. 528.): Polytrichum cum Drosera.

Indigenarum plantarum studiosissimus neglexit fere exoticas, nisi quas a Conr. Gesnero acceperat. „Multi“ (inquit p. 165.) „ex nostris scriptoribus „ingentia volumina de Balsamo, ligno Paradisi, „Amomo, Nardis aliisque peregrinis ac exteris radicibus herbisque, quas vix unquam siccatas in „officinis videre, conscripserunt. Sed qui nobilissimarum stirpium, quae in Germania nostra feliciter proveniunt, quaeque ita passim obviae sunt, „ut pedibus illas conculcemus, illarum inquam historiae qui describendam susciperet, nemo est; „scilicet officio suo probe se functos existimant magistri doctores, si in scholis et scriptis suis, quo nomine quoque herba apud hunc et illum auctorem „ex veteribus, qui et ipsi nonnunquam dormitant, appellata sit, investigerunt. Hinc vero, „quam peregrinarum rerum, quarum nec notitiam

„nec copiam habemus, omnes studiosi sumus, liqui-
 „do apparet. Qui fit, ut praestantissimas Dei op-
 „timi maximi creaturas, quae affatim apud nos, e
 „singulari Dei benevolentia luxuriant, tanquam su-
 „perfluas et inutiles contemnamus.“

Optimus vero Tragus, quum et ipse in synony-
 mis, ipsorum etiam Ebraeorum, colligendis stu-
 dium summum collocaret, plantas autem paucas,
 extra Germaniam provenientes, cognosceret, alie-
 nus haudquaquam est ab erroribus gravioribus. Sa-
 tius fuisset, abstinere penitus a doctrina veterum,
 plantasque indigenas, sua quamque appellatione de-
 scribere. At voluit aliter aetatis imperium. Hinc
 factum est, ut Rutam sylvestrem veterum (Pega-
 num Harmalam) eandem crederet cum R. mon-
 tana (p. 69.): ut Inulam Helenium arbitraretur ef-
 fe Moly Homericum (p. 171.): Aristolochiam Cle-
 matitida diceret longam (p. 178.): Adonida verna-
 lem Elleborum nigrum verum (p. 406.): ut Her-
 niariam glabram pro Empetro (p. 527.): Gom-
 phrenam globosam pro Circaea (p. 579.): Trifo-
 lium medium pro Cytiso (p. 601.): Genistam tinc-
 toriam pro Ferula (p. 604.): Polygonum Fagopy-
 rum pro Ocimo (p. 648.): Alyffum sativum pro
 Sesamo (p. 655.): Brizam mediam pro Aegilope
 (p. 670.): Eriophorum pro Gnaphalio (p. 685.):
 Liliun Martagon pro Hyacintho poetarum (p. 787.):
 Cuscutam pro Androsace (p. 810.): Cassiam Sen-

nam pro Colutea Theophrasti (p. 964.): Crataegum Oxyacantham pro Cynosbato (p. 984.) haberet.

Perpaucas descriptiones et icones a Brunfelsio amico mutuo acceptas habet.

Novae aut melius observatae sunt sequentes:

Lycopus europaeus (p. 9.). . . Salvia Sclarea (*Gallitricum* p. 49.). . . Veronica Beccabunga (*Sion non odoratum* p. 138.). . . Veronica Chamaedrys (203.).

Briza media (*Aegilops* 670.).

Galium sylvaticum (*Matrifylva secunda*). . .

Potamogeton crispus (*Alga ranarum*). . .

Myosotis Lappula (*Elatine* 196.). . . Anchusa angustifolia (*Buglossa minor* 232.). . . Verbascum phlomoides. . . Gentiana cruciata (254.). . . Impatiens Noli tangere (*Efula sylvestris* 295.). . . Chenopodium hybridum (*Solanum* 4, 304.). . . Veratrum album (409.). . . Astringentia maior (*Osteregium montanum* 200.). . . Imperatoria Ostruthium (*Smyrnum* 433.). . . Bupleurum perfoliatum (482.). . . Bupleurum falcatum (*Herba vulneraria* 500.). . . Caulalis grandiflora (*Lappa agrestis* 311.). . . Selinum Carvifolia (*Cuminum equinum* 500.). . . Lasepitiium Siler (*Siler montanum* 175.). . . Aethusa Cynapium (*Petroselini vitium* 100.). . . Aegopodium Podagraria (*Vitium Angelicae* III, 211.). . . Herniaria glabra

(*Empetrum* 527.). . . *Gomphrena globosa* (*Circaea* 579.). . . *Solanum Dulcamara* (816.). . . *Sium Sifarum* (912.). . . *Sium Falcaria* (*Critamus agrestis* 215.). . . *Sambucus racemosa* (*Sylvestris* 406.). . . *Myosurus minimus* (*Coronopus sylvestris* 211.). . . *Staphylea pinnata* (1098.).

Convallaria verticillata (*Sigillum Salomonis angustifolium* 400.). . . *Scilla amoena* (*Narcissus coeruleus* 756.). . . *Iuncus effusus* (*vulgaris alter* 800.). . . *Colchicum autumnale* (*Hermodactylus* 759.). . . *Hyacinthus hotryoides et comosus* (772.). . . *Rumex patientia* (*Rhortensis* 550.). *Triglochia palustre* (*Calamagrostis* 2.). . . *Paris quadrifolia* (*Aster, non atticus* 503.).

Stellera Passerina (553.). . . *Cardiospermum Halicacabum* (*Vesicaria peregrina* 597.).

Dictamnus albus (26.). . . *Lychnis flos Cuculi* (403.). . . *Dianthus superbus* (*Superba* 575.). . . *Pyrola rotundifolia* (*Limonium sylvestris* 707.).

Potentilla alba (*Quinquefolium* 4, 501.).

Capparis spinosa (967.). . . *Caltha palustris* (142.). . . *Aconitum Lycoctonum* (*Luparia* 247, sed male pictum.). . . *Anemone pratensis* (*Herba Venti* 413.).

Teucrium Botrys (79.). . . *Teucrium Chamædrydrys* (204.). . . *Pedicularis sylvatica* (250.). . .

Digitalis purpurea (*Campanula sylvestris* 889.) . . .
 Digitalis ambigua (*eud. fl. luteo*).

Lepidium ruderale (*Thlaspidium* 83.) . . .
 Thlaspi campestre (87.) . . . Cardamina pratensis
 (83.) . . . Erysimum Alliaria (86.) . . . Erysimum
 Barbarea (101.) . . . Sisymbrium Sophia (*Seri-
 phium germanicum* 338.).

Hibiscus Trionum (*Alcea veneta* 921.).

Polygala vulgaris (531.) . . . Vicia dumeto-
 rum (*Osmunda latinorum* 176.).

Hypericum hirsutum et montanum (73.) . . .
 Hypericum ? pulcrum (74.) . . . Picris liceracioides
 (*Cichorea* 3.).

Pyrethrum corymbosum (*Bupthalmus* 152.).
 . . . Inula germanica (*Solidago farracena* 3.) . . .
 Achillea Ptarmica (*Tanacetum album* 159.) . . .
 Balsamita vulgaris (*Alisma* 163.) . . . Erigeron
 acre (166.) . . . Centaurea montana (219.) . . .
 Gnaphalium arenarium (*Amarantus* 330.) . . . Gna-
 phalium montanum et germanicum (331.) . . . Gna-
 phalium dioicum (*Lagopus* 332.) . . . Chryso-
 coma Linofyris (*Linariae tertium genus* 358.) . . .
 Achillea Ageratum (*Eupatorium Mesues* 515.) . . .
 Centaurea Cyanus (*Baptifecula* 566.) . . . Tage-
 tes patula (*Garyophylli indi* 923.).

Epipactis Nidus avis (*Satyrion* 9, 785.).

Zea Mays (651.) . . . Urtica balearia (3.)

Smilax aspera (814.) . . . Rhodiola rosea (913.).

Asplenium septentrionale (*Filix arborea* 537.).
 . . . Osmunda regalis (*Filicis maioris alterum ge-
 nus* 543.). . . Blechnum boreale (*Asplenon syl-
 vestre* 550.). . . Asplenium Ceterach (*Scolopen-
 dra vera* 551.). . . Botrychium Lunaria (914.). . .
 Lycopodium clavatum (*Muscus terrestris* 555.). . .
 Lycop. complanatum (*Saccina sylvestris* 556.). . .
 Marchantia polymorpha (*Iecoraria* f. *Hepatica fon-
 tana* 525.).

* * *

Quodsi Brunfelsius et Tragus veterum plantas
 in patria frigidiore invenisse sibi viderentur, multo
 maior fuit temeritas Cornelii PETRI, Leidenfis
 medici, cuius *adnotatiunculae* in Dioscoridem
 Antverp. 1553. 8. prodierunt. Arundinem enim
 arenariam pro Cypero Papyro, Ilicem aquifolium
 pro Myrto, Arctium Lappam pro Atractylide,
 Sambucum pro Arabi, Geranium rotundifolium
 (*Pes columbinus Dodon.*) pro Amomo habuit.
 Non omisit tamen plantas indigenas, quas veteres
 ipsi videbantur neglexisse, ut Veronicam longifo-
 liam et officinalem, Chenopodium olidum, Sani-
 culam europaeam, Droseram, Ribes nigrum, Epi-
 lobium angustifolium, hirsutum et tetragonum, Py-
 rolam rotundifoliam, Spergulam arvensem, Ra-
 nunculum Thoram, Aiugam reptantem, Scutella-
 riam galericulatam, Asplenium Ceterach.

Haud plane alienus ab aevi sui vitio fuit Euri-

cus **CORBUS**, eximius alioquin auctor. E Simmesusia Hassiae natus, Brunfelsii et Tragi more, ludum literarium Erfordiae aperuit, dein semet ad medicam artem contulit. A Ferrariensi universitate adeptus summos honores, primum docuit Erfordiae, dein Marpurgi, denique artem Bremae exercuit, denatus 1535.

Edidit doctum opusculum, *botanologicon* Colon. 1534. 12., festivis refertum exercitationibus et ludicris, utilibus tamen, quum in horto suo pariter ac in campis et sylvis plantas sedulo observare consuecetet. Quantopere vero hallucinetur in plantis veterum definiendis, vel inde patet, quod Amomum veterum putet Anastaticam esse hierochunticam. In filicibus toties vexatis exponendis mirifice se torquet. Helichrysum Dioscoridis recte putat idem esse cum Gnaphalio Stoechade (fueritne suum arenarium?). Bene illustrat praeterea Antirrhinum Orontium et Linariam. Libanotida Dioscoridis bene distinguit, alteram Rorenimarinum, alteram Cachryn, nusquam in Germania visam. Lavandulam Spicam nescit, quo nomine appellet Dioscorides: deest omnino in codicibus: magnopere autem falli, qui celticam nardum cum hac spica commutent. Aethusam Meum eandem putat cum Damo cretico.

Qui Graece se doctum non esse ipse fatetur (p. 55.) hisce litibus componendis certe par non erat;

ubique praeceptores Nic. *Leoniceum* et Io. *Manardum* testatur, qui cum dissentiant, ipse etiam ambigit. Hinc non mirum *Ligustrum* cum *Cypro* (*Lawsonia*) *Chamaeleonta* nigrum cum *Carduo arvensi*; *Santolinam* maritimam (*γνεφόλιον* Diosc.) cum *Gnaphalio* uliginoso, *Cuscutam* eum *Androsace*, *Polytrichum* eum *Adianto* et *Asplenio* *Trichomane* commutare.

Suboluit tamen ipsi, *tiliam* in *Dioscoride* non occurrere, sed *Phillyream*, *Acaciam* non esse *Prunum spinosam*, *Aristolochiam* rotundam alienam esse a *Fumaria bulbosa*. *Imperatoriam* sylvestrem (*Angelicam*) primum apud eum mihi observare videor, licet *Smyrni* falso nomine traditam: tum etiam *Erodium moschatum* (*Acus moschata*).

Indicem exhibet plantarum, quas *Arabes* primi invenerint, mancum eum et fallacem.

Simili plane ratione rem herbariam tractavit *Hermannus*, Comes a *Novenaar*; dum ad *Schottum* daret epistolam de explicandis simplicibus, 1529 scriptam, antequam *Leonice* liber integer ad ipsum venisset. Addita haec est epistola Tomo 2. *Brunfelsii*. *Eupatorium* inter alias verum esse *Agrimoniā*, *Cyclamen*, *Acetosam* aliasque herbas, nominibus germanicis praeditas, conciliare studet.

Ambiguum est de Io. RUELLII *Suessionensis* meritis iudicium. Medica is arte, quam primum

Parisiis exercuit, abdicata, sacerdotium promeruit. Dioscoridem latine interpretatus est (Argentor. 1529. fol.) quae quidem versio summo studio facto Marcelli omnino Vergilii praeferenda est, quum illustrationibus Hermolai Barbari et Leonicieni fedulo usus fuerit.

Dein autem edidit opus integrum *de natura stirpium* (Venet. 1538. Not. 1. 2. 8.) quod uberimum et primum fere tractatum de nomenclatura botanica, de partium usu et de colore, odore saporeque plantarum continet, plerumque compilatum e Theophrasto et Plinio. Fateatur licet, se multum diuque per montium iuga et sylvas peregrinatum fuisse, pauca tamen nova aut peculiaria occurrunt. In nominibus plantarum conciliandis totus est, neque tamen satis felix. Confundit enim Coluteam cum Senna, Cardamomum cum Capfico, Smyrnum cum Ligustico, Nardum cum Lavandula, Tanacetum cum Artemisia, Celtin cum Nymphaea, Cyperum ipsum cum Curcumae pigmento. Qui quidem errores amplam praebuerunt posteris occasionem, eum reprehendendi.

Sequitur aequissimus maiorum suorum index, Leon. FUCHSIUS, vir linguarum studiosissimus, ipseque plantarum naturae, quam et in horto suo et in agris sylvisque indagaverat. Natus 1501 Wemdingae Rhaetiae, in patrio oppido primum Iudi magister, dein Ingolstadtii medicinam docuit,

HERBARUM EXAMEN. FUCHSIUS. 325

fuit etiam Ansbaci apud principem, revocatus Ingolstadtum, dein Tubingam abiit, ubi per triginta annos († 1565) summa laude medicinam professus est.

Initio edidit 1532 adnotationes aliquot herbarum et simplicium, quae Brunfelsio adiectae, redeunt auctae in *Paradoxis medicinae* Basil. 1535. fol. Vatiniano odio prosequutus Arabes, quos impias bestias vocat, ad Graecos fontes ubique ablegat: acerrime reprehendit recentiores, qui, summo rei medicae damno, plantarum veterum nomina traduxerint ad Germanicas plantas. Populum arborem Arabes non cognovisse; Cassiam Fistulam longe alienam esse a Siliqua dulci; saccharum Arabum a Graeco saccharo; Carpesium Galeni a Cubebis; male herbarios Cicutam commutasse cum Harmel Arabum; Sanguinem Draconis male Arabes descripsisse, cuius arborem (Dracaenam) recens in Canariis insulis inventam *Cadamustus* navigator, de quo deinde plura, illustraverit. Thlaspi veterum penitus ignorari.

Adgressus est paullo post insigne opus, *de historia stirpium* Basil. 1542. fol., quod eo potissimum sine edidit, ut ad vulgatissimas Germaniae australis plantas botanicorum studia converteret, atque icones daret, non sumtuosas, sed fidissimas, umbris partium solis expressis, in quo consilio ita adiutus fuit a Rod. Specklin, Argentinensi, at ip-

fae etiam partes essentialia non negligerentur. Rarissime hae icones erroneae sunt, e. g. p. 611. ubi Thlaspi Bursa folia habet omnia lyrata. Nomina sunt quidem antiqua, descriptiones etiam saepius e maioribus excerptae, plura tamen nova, ipsique peculiaria, quae ut clarius fiant, libet meliora ordine systematico apponere.

Veronica Beccabunga (*Sium* 725.). . . Veronica agrestis (*Alfina media* 22.).

Valeriana officinalis (*Phu germanicum* 857.). . . Holcus Songhum (771.).

Alchemilla vulgaris (*Pes leonis* 612.).

Anchusa italica (*Cirfum italicum* 55.). . . Campanula Rapunculus (*Rapum sylvestre* 214.). . . Lyfimachia Nummularia (*Centummorbia* 401.). . . Datura Stramonium (690.). . . Capsicum annum, baccatum et grossum (*Siliquastrum* 732 — 734.). . . Primula veris et elatior (*Verbasculum odoratum et non odoratum* 850. 851.).

Chenopodium album (*Atriplex sylv*, 119.). . . Impatiens Balsamina (190.). . . Gentiana lutea (200.). . . Ammi maius (67.). . . Daucus Visnaga (*Seseli massiliense* 786.). . . Athamanta cretensis (*Daucus creticus* 231.). . . Athamanta Libanotis (*Daucus* III, 233.). . . Selinum Cervaria (*Daucus* II, 232.). . . Sium angustifolium (*Apium palustre* 270.). . . Scandix Cerefolium (*Gingidium* 216.). . . Pimpinella nigra (*Sifer sylv*

HERBARUM EXAMEN. FUCHSIUS. 327

vestre 753.). . . Chaerophyllum sylvestre (Myrrhis 525.).

Lilium Martagon (*Asphodelus femina* 115.). . .

Ornithogalum luteum (*Bulbus sylvestris* 169.). . .

Allium urfinum (739.). . . Allium vineale (737.).

Scilla bifolia (*Hyacinthus coeruleus minor* 837.).

. . . Hyacinthus racemosus (*coeruleus maior* 836.).

Calla palustris (*Hydrop. rubrum* 844.).

Paris quadrifolia (*Aconitum Pardalianches* 87.).

Agrostemma Githago (*Lolium* 127.). . . Stel-

laria Holothea (*Gramen, Agrostis* 136.). . . Di-

anthus Carthusianorum (*Betonica sylvatica* 1, 552.).

. . . Saxifraga granulata (747.). . . Saponaria officinalis (*Struthium* 780.).

Spiraea Filipendula (*Oenanthe* 562.).

Clematis Vitalba (*Vitis nigra* 97.). . . Ranun-

culus polyanthemus (*Chrysanthemum* 879.). . .

Ranunculus auricomus (156. *Ranunc.* 1.). . . Ra-

nunculus acris (*R. hortensis* 157.). . . Ranuncu-

lus sceleratus (*R.* II, 159.). . . Ranunculus bul-

bosus (*R.* III, 160.). . . Anemone Nemorosa

(*Ranunc.* III, 161.). . . Anemone Ranunculoides

(*Ranunc.* IV, 162.). . . Delphinium Consolida

(*Chamaemelon Exanthemum* 27.).

Aiuga reptans (*Consolida media* 391.). . . Me-

littis Melissophyllum (*Melissophyllum adulterinum*

499.). . . Teucrium Botrys (*Chamaedrys femina*

870.). . . Digitalis purpurea (893.). . . Digita-

lis lutea (894.) . . . Scrofularia aquatica (*Galeopsis* 194.).

Hesperis matronalis (314.) . . . Lepidium latifolium (484.) . . . Silybrium Löfeli (*Verbena recta* 592.) . . . Silybrium tenuifolium (*Eruca sativa* 262.).

Erodium cicutarium (*Geranium* 1, 204.) . . . Geranium molle (*Ger.* II, 205.) . . . Geranium Robertianum (*Ger.* III, 206.) . . . Geranium dissectum (*Ger.* IV, 207.) . . . Geranium pratense (*Ger.* V, 208.) . . . Geranium sanguineum (*Ger.* VI, 209.) . . . Goffypium herbaceum (*Xylon* 581.).

Fumaria bulbosa (*Aristolochia Piftolochia* 91.). Spartium monospermum (*Spartus* 758.) . . . Vicia lathyroides (*Aphace* 110.) . . . Lathyrus tuberosus (*Apios* 131.) . . . Trifolium ochroleucum (818.) . . . Medicago lupulina (819.).

Apargia autumnalis (*Hieracium minus* 520.) . . . Tagetes patula (57.) . . . Carlina vulgaris (*Atractylis mitior* 121.) . . . Inula dysenterica (*Calaminthae* in genus 436.) . . . Aster Amellus (*A. atticus* 134.) . . . Chrysanthemum Leucanthemum (*Bellis maior* 148.) . . . Centaurea benedicta (*Atractylis hirsutior* 122.).

Zea Mays (825.).

Mercurialis perennis (*Cynocrambe* 444.).

Asplenium Ruta muraria (*Saxifraga* 730.) . . .

Parmelia pulmonacea (*Pulmonaria* 632.).

* * *

Eccipiat hunc Antonius Musa BRASAVOLUS, nobilis Venetianus, qui a Nic. Leoniceno et Manardo haufit doctrinam, magnifico et eximio literarum artiumque patrono, Principi Estensi Ferrariae inferviit, cum quo et Liguriae montes et Galliam et Illyriam peragravit; a quo et praedium dono accepit, ubi plantas externas solertissime coluit; ipsi etiam duci Alphonfo suavit, tum hortum amoenissimum, Pado circumdatum, plantarum copia ornare, tum quotannis Cretam mittere navigia, quae semina inde et plantas reportarent. Patrium solum optimus vir insigni sedulitate perquisivit, nec auctorum veterum studium neglexit, nec, raro exemplo, aegrotorum curationem, quorum quotannis sesquimillia ipsi semet tradere consueverunt (*Amat. Lusit. in Diosc.* 307.). Herbarium ipse collegit ditissimum († 1555. Cf. *Tiraboschi letterat. Italian. tom. 7. vol. 2. p. 57.*).

In egregio libro: *Examen omnium simplicium medicamentorum*, Lugd. 1537. 8. pleraque tractat, ab aliis iam exposita aut illustrata, plura tamen nova: in nominibus gallicis, italicis et ipsis germanicis satis curiosus: corrigit textum Dioscoridis et castigat versionem. Libere iudicat, certo partem nondum centesimam in universo orbe exstantium a Dioscoride aut Plinio descriptam esse, sed Indies augeri plantarum cognitarum copiam.

Veram Androsacen in Istria invenerat, mon-

stravit eam Amato (*in Diosc.* 376.) Centauream Rhaponticam haud esse Rha ponticum veterum fuffissime demonftrat. Convolvulum Imperati (Braficam marinam) bene illuftrat. Valerianam Phu (non veram Diofcoridis) ab officinali tamen aegre distinguit. Acorum Diofcoridis credit Galangam efle. Lycium petiit e Bononiae montibus: Atropam Mandragoram in Gargano monte, in Apennino Thapfiam veram (Th. Afclepium) invenit.

Modeste et perhumaniter dubia movere ftuduit Aloyfius MUNDILLA, prof. Brixienfis, in praxi et botanica et medica parum inftuctus (*Amat. Luft. in Diosc.* 394.). Licet bene refutet Ruellium, Coluteum cum Senna commutantem, alienus tamen omnino eft a plantarum ipfarum infpectione. Cubebas idem credit efle ac Carpefium Galeni: faccharum noftrum veteribus iam fuiife notum: Rheum ponticum idem efle cum barbaro etc.

* * *

AMATUS LUSITANUS, feu, quod verum videtur nomen, Io. RODERICUS CASTELLI ALBI, Beira-Lufitanus, Antverpiae, Ferrariae, Anconae, Theffalonici demum vixit, anxie ambivit medici munus apud Ragufanos, quibus indigne in epiftola nuncupatoria adulatur: paradoxus homo, cui nemo tempore aequalium favit. *Enarrationes* fcripfit *in Diofcoridem*, Argentor. 1554. 4., quas iam, fub vero fuo nomine, 1539. edidiffe gloriatur;

non inutiles eas, cum Lusitanus, qui Antverpiae vixerat, non paucas merces indicas, quae in contentione erant, bene cognosceret et illustrare posset. Nardum et Costum, Radicem Chinae, Batatas et Colocassiam ipse examinavit. Anconae ipsi orator Imperatoris Romani apud Solimanum monstravit verum Rheum ponticum, quod in Ponto ipso evulserat (p. 258.). Prope Anconam Salsolam Tragum invenit (418.), Spartum copiose in Hispania (471.), ibidem Atriplicem Halimum (110.) Acacalida credit Ericam baccantem esse, Camarinham Lusitanorum (109.). Vidit etiam ipsum Aspalathum et lignum Rhodium, Genistae radices (33.). Ribes fruticem apud antiquos non occurrere, sed esse Ribes Arabum, in quo vehementer fallitur (115.).

Haud paucos tamen etiam errores commisit. Malabathrum esse Betel (25.), Helenium, Nepenthes Homeri (50.), Myrabolanos iam a Dioscoride describi (138.). Elaten Dioscoridis esse nucem indicam (140.) Persica mala cum Persea confundit. Benzuinum esse Afam dulcem (348.). Inimicitias sibi non paucas conscivit, dum acriter inveheretur in eos, qui eadem ante tractaverant, maxime in Fuchsum, aequissimum virum, et in Matthiolum, qui tum iam coeperat Dioscoridem illustrare.

Pauca huc pertinentia insunt Caroli STEPHANI, e celebri typographorum familia († 1564.)

libello de re hortensi. Lugd. 1556. 8. Rhamnum habet pro Grossularia, Leucanthemum pro lasmino, Hyacinthum pro Orchide conopsea, Bacchar pro Afaro. Rosas ceteroquin recenset provincialem, gallicam damascenam et luteam: Momordicam etiam describit Balsaminam.

Inutile opus susceperunt, cui pares non erant, Monachi Minoritae, *Bartholemaeus Urbevitanus* et *Angelus Palla Iuvenatiensis*, dum commentarios in Mesuen iuniorem ederent Venet. 1543. fol. Licet per Nursiae montes plantas semet conquississe fatentur, plantarum tamen vera cognitio ab iis aequae abfuit ac veterum auctorum. Fuchsum fere ubique sequuntur, et si quae de suis adiiciunt, labuntur plerumque. Aethulam Meum, quam in Nursiae montibus invenerunt, verum habuerunt Meum antiquorum: Galangem crediderunt esse Iunci odorati radicem, Matricariam cum Artemisia, Colchicum cum Hermodactylo, Cynosbaton cum Cynorrhodo, Carum cum Carota confuderunt. Quos cum amare satis, nec tamen iniuste reprehendisset Matthiolus, defendere semet conati sunt, de quo Vincentius *Cantonus* ad Matthiolum (*epist.* 1, 55.) scripsit. Respondit Matthiolus, ut solitus erat, acriter sed docte (*ib.* p. 63 f.).

* * *

Insignia sunt merita, licet nil reliquerit, Lucae *Ghini*, Imolensis, prof. simplicium Patavini,

tum Bononiensis, denuin Pisani († 1556.). Ex-
 imius is plantarum indagator, hortorum botanico-
 rum Patavini pariter ac Pisani auctor, tanta libe-
 ralitate usus est erga Matthiolum, ut, quas ipse,
 amplissima collectione, describere sibi proposuerat,
 plantas omnes Matthiolo donaret, doctissimum
 etiam atque aequissimum adiungeret commentarium,
 „Scio,“ inquit *Matthiolus* (*epist.* 1, 118.) „me
 „maximam accepisse iacturam, cum mihi e vi-
 „vis sublatuſ est Ghinius, in quo maximae et quam-
 „plures fulgebant animi dotes, inter quas praeci-
 „puum locum sibi vendicabant integritas, sinceri-
 „tas, humanitas, fides. Nulla unquam in eo fuit
 „invidia. Cuius rei hoc maximum omnibus prae-
 „bebit indicium, quod, quum decrevisset volumi-
 „na quaedam, quae de plantis conscripserat, una
 „cum imaginibus in lucem edere, visis perlectisque
 „commentariis nostris, non solum ad me gratulato-
 „rias scripsit literas, quod ipsum praevenierim, ip-
 „siusque sublevaverim labores, sed quamplurimas
 „misit plantas, quas illi sane refero acceptas, ubi
 „earum imaginibus nostrum ornavimus Dioscori-
 „dem.“ Simili laudē eum extollit dignissimus
 eius discipulus Barthol. *Maranta* (*meth. cognosc.*
simpl. p. 3. 4.).

Unicus fere, qui Ghinium parvi facit, succes-
 sor eius Patavii est, Aloysius ANGUILLARA Ro-
 manus, eruditissimus vir, qui ad Cassianum Bas-

sum, Cratevam et librum Kyranidum usque omnia legerat; exercitatissimus etiam in plantis indagandis. Corficam viderat et Sardiniam, ceterasque Italiae partes; Selavoniam multum diuque perquisiverat, in Creta per aliquot annos moratus erat, ubi a Roberto Constantino, rhizotomo, multa didicerat, post Patavii doctrinam de simplicibus professus est, horto praefuit, sed pluribus exofus, munere abdicato Ferraram tendit, ubi denatus est 1570.

Italico sermone rarissimum nunc librum *de simplicibus* Venet. 1561. 8. edidit, ubi sine ordine plantas antiquorum, non solius Dioscoridis, sed feriorum etiam omnium, percurrit, cumque viderit plerasque terras, quarum plantas antiqui memorarunt, eximie plerumque, modeste et pererudite iudicat. Imumeris locis supra, ad Dioscoridem praepimis et Plinium, citatus fuit: hinc repetenda non sunt, quae copiose de iuventis ab eo plantis praecepimus. Quem modeste reprehenderat, Matthioli acerrimus tamen ipsi adversarius fuit, convitiis saepius et contumeliis obruens, quas eximius auctor non meretur. Non paucae plantae novae occurrunt, e. g.: Salicornia fruticosa. . . Iasminum grandiflorum. . . Salvia pomifera (*Φασκομηλία*, *Sibthorp. flor. graec. t. 15.*). . . Globularia vulgaris (*Aphyllantes*). . . Plantago afra (*Pfyllium primum*). . . Camphorosma monspeliaca (*Chamaepeuce*). . . Alchemilla alpina (*Pentaphyllo argen-*

teo). . . Ruppia maritima (*Fucus maritimus* con
foglie di finocchio). . . Anchusa tinctoria (*Pal-*
tra). . . Solanum Lycopersicon. . . Drypis spi-
nosa. . . Quercus Aegilops (*Cerrus*). . . Quer-
cus Esculus.

Andreae etiam MARINI Veneti, qui com-
mentaria in Mesuen 1562. fol. Venet. edidit, non
exiguæ sunt partes in adornandis et exponendis
plantis veterum. Multum adiutus a Petro Anto-
nio Michelio, Patricio Veneto, qui hortum ele-
gantissimum colebat, herbarium collegerat, et sim-
plicia multa e remotis regionibus advehi curaverat,
delineavit plantas plures rarissimas: præsertim (f.
52.) Cassiam Fistulam, cuius triplicem cognovit
varietatem, memphiticam, damiatensem et ameri-
canam: tum (f. 75. b.) veram Hyperantheram
Moringam, quam vero cum Behen Arabum con-
fundit: Penacam Sarcocollam (f. 79.) et Tamum
communem (f. 85. b.). Variæ tamen icones fal-
sissimæ sunt, ut Rhei veri barbari e Marco Paulo
(f. 50.) quam tamen alii ex eo sumserunt; Tama-
rindi (f. 52.), Sagapeni (f. 80.), Euphorbii (f. 80.
b.). Auctori suo nimis addictus defendere eum
continuo contra Manardum fatagit.

* * *

Lumen novum exortum est ac concitatius stu-
dium Petri Andreae MATTHIOLI conatibus, Se-

nenfis Romae in valle Anania prope Tridentum et Goritii vixit, demum Viennae curam Archiducis Auftriae suscepit: vir laboriofus, ftudio, eruditione, plantarum cognitione fuperior fere plerisque fui temporis botanicis; ambitiofus tamen etiam *) et opinionum, quas femel imbiberat, fatis pertinax. A multis adiutus fuit a liberalitate Principum Germaniae et Oratoris auftriaci *Busbequii*, tum ab eius medico *Quakelbeen*, a Luca *Ghinio*, Franc. *Calceolario*, pharmacopoeo Veronenfi, *Cortufo* patricio Patavino et celeberrimo Ulyffe *Aldrovando*.

In Diofcoride explicando totam fere vitam confumfit, codices antiquos et Cantacuzenum et alium a *Busbequio* e Conftantinopoli adlatos fedulo comparavit, verfiones correxit, plantas et italias et Auftriae meridionalis fumma induftria examinavit, aliorum opiniones, acerrime quidem et nonnunquam rultice, plerumque tamen iufte refutavit, icones ligno incidi curavit adeo eximias fidafque, quales ante nunquam in lucem editae fuerant. Fictitias tamen aliquas excipio, e. g. Auriculae muris (470.), Rhei barbari (478.), Sideritidis 3. et 4. (712.), et eas, quas pictor Venetus amiferat, de-

*) Ambitiofiffimum vocat, qui fibi ipfi nihil unquam acceptum ferre folet Conr. *Gesnerus* (*epift. ad Wolf*, f. 75. a.).

inde
p. 169

In

Venet.

1554.

rasque

incred

quas

Buniu

alias r

rarum

verat.

C. Ba

P

ioribu

iunga

p

. . S

paeus

(Gra

(Lila

per

verfa

ninu

I

. .

T

inde vero memoriter delineaverat (*Matth. ep.*
p. 169.).

Initio interpretatus italice Dioscoridem 1544.
Venet. fol., dein commentaria amplissima edidit
1554., quae dein plusquam vigesies edita, in ple-
rasque linguas versa celebritatem acquisiverunt fere
incredibilem et auctoritatem. Exceptis paucis,
quas non cognovit, ut Santalum et Aspalathum,
Bunium et Pseudo-bunium, continent plurimas
alias novas ac prius inauditas, quas amplissimo lite-
rarum commercio et studio indefesso sibi compara-
verat. Editionem, quam sequor, optimam habeo
C. Bauhini (Opera Matthioli, Basil. 1674. fol.).

Plantas autem, quas vel primus vel melius ma-
ioribus suis delineavit et illustravit, indicem ad-
iungam systematicum:

Phillyrea latifolia, media et angustifolia (155.).
. . . Salvia Horminum (640.). . . Lycopus euro-
paeus (711. *Sideritis* 1.). . . Crypsis aculeata
(*Gramen aculeatum* 709.). . . Syringa vulgaris
(*Lilae* 854.). Pictam miserat Busbequius. . . Pi-
per Betle (42.).

Valeriana celtica (33.) Saliuncam recte di-
versam credit. . . Valeriana dioica (39. *Phu mi-
nimum.*).

Ilex Aquifolium (147. *ad Paliurum relatum.*).
. . . Elaeagnus angustifolia (174.). . . Plantago

Wulffenii mili, fl. hal. p. 54. (*Coronopus* f. *Serpentina* 383.). . . *Hypocoum procumbens* (*Cuminum sylvestre* II, 556.). . . *Epimedium alpinum* (700.). . . *Globularia Alypum* (880.).

Euonymus europaeus (169.). . . *Onofma echioides* (*Anchusa* 3. p. 704.). . . *Lycopsis pulla* (*Buglossum alterum flore nigro* 826.). . . *Musa paradisiaca* (189.). . . *Zizyphus vulgaris* et *Lotus* (211.). . . *Cordia Sebestena* (218.). . . *Cordia Myxa* (*Persea* 237.). . . *Datura Metel* (225.). . . *Convolvulus Soldanella* et *Imperati* (368.). . . *Gentiana Pneumonanthæ* (481.). . . *Campanula Medium* (699.). . . *Salsola Tragus* (731.). . . *Hyoscyamus Scopolia* (*Solanum somniferum* 755.). . . *Atropa Belladonna* (756.). . . *Coris monspeliensis* (*Symphytum petraeum* 682.). . . *Verbascum Lychnitis* (*Lychnite* 801.). . . *Verbascum pulverulentum* (*Verb.* II, 800.). . . *Verbascum nigrum* II, *ib.*). . . *Verbascum sinuatum* (801.). . . *Hottonia palustris* (*Myriophyllum alterum* 812.). . . *Cortufa Matthioli* (698.). . . *Primula Auricula* (685.). . . *Lyfimachia Ephemera* (780.). . . *Cynanchum erectum* (*Apocynum* I, 774.). . . *Periploca graeca* (*Apocynum* II, *ib.*). . . *Salsola Soda* (*Kali maius cochleato semine* 364.). . . *Cressa cretica* (*Chamaepitys altera* 670.). . . *Pastinaca Opopanax* (*Pseudocostus* 54. *Panax Heracleum* 544.). . . *Echinophora spinosa* (381.). . . *Athamanta Matthioli*

(*Meum* 24.). . . *Aethusa Meum* (*Meum adu-*
rinum 24.). . . *Phellandrium Mutellina* (*Meum al-*
pinum 25.). . . *Scandix australis* (*Sc. italica* 403.).
 . . *Caucalis nodosa* (404.). . . *Eryngium mariti-*
num (505.). . . *Thapsia Afclepium* (*Panax Af-*
clepium 545.). . . *Thapsia foetida* (851.). . . *La-*
serpitium Siler (*Ligusticum* I, 547.). . . *Lafer-*
pitium Libanotis (*Seseli aethiopicum* 550.). . .
Daucus Visnaga (*Seseli massiliense* 550.). . . *Bu-*
pleurum fruticosum (*Seseli aethiopicum* II, 551.).
Ligusticum peloponnesense (*Ses. peloponnes.* 551.).
 . . *Lagoecia cuminoides* (*Cuminum sylvestre* 556.).
 . . *Seseli Ammoides* (*Ammi* 558.). . . *Bubon*
macedonicum (*Petrofelinum macedon.* 563.). . .
Smyrniium perfoliatum (*Smyrniium creticum* 566.).
 . . *Cachrys Libanotis* (*Libanotis* I, 575.). . . *Fe-*
rula communis (578.). . . *Oenanthe pimpinelloi-*
des (*Oenanthe* II, 627.). . . *Oen. crocata* (*Oe-*
nanthe III, 628.). *Oen. fistulosa* (IV, *ib.*). . .
Astrantia Epipactis (*Epipactis* 806.). . . *Viburnum*
Opulus (*Samb. aquatica* 874.). . . *Linum mariti-*
num (334.). . . *Lin. tenuifolium* (*ib.*).

Oryza fativa (346.). . . *Hyacinthus Muscari*
(Bulbus vomitorius 452.). . . *Panocratium illyricum*
(Narcissus III, *constant.* 859.). . . *Allium Victo-*
riales (*anguinum* 422.). . . *Allium subhirsutum*
(Moly 544.). . . *Uvularia amplexifolia* (*Laurus*
alexandrina I, 841.). . . *Iuncus bufonius* (*Ho-*

Iostium 687.) . . . *Leontice Leontopetalum* (596.).

. . . *Anthericum Liliastrum* (*Phalangium* 607.).

Aesculus Hippocastanum primum innotuit 1557
Matthiolo, cum Quakelbeen, medicus Busbequii,
in literis ad Matthiolum datis (*lib. 3. p. 101.*) il-
lius mentionem faceret.

Epilobium angustifolium (*Chamaedaphne* 842.).

. . . *Daphne Cneorum* (46.). . . *Amyris Opobal-
samum* (54.).

Euphorbia Characias, *myrsinites* et *Paralias*
(864.). . . *Euphorbia Apios* (876.).

Styrax officinale (89.). . . *Diospyros Lotus*

(211.). . . *Melia Azedarach* (*Pseudo-Sycomoros*

252.). . . *Ledum palustre* (*Rosmarinum sylvestre*

576.). . . *Anagyris foetida* (665.). . . *Silene Saxi-
fraga* (694.). . . *Sedum dasyphyllum* (*Sempervivum*

minus femina 785.). *S. Cepaea* (666.). . . *Semper-
vivum arboreum* (786.). . . *Cotyledon Umbilicus* et

ferrata (787.). . . *Saxifraga Cotyledon* (788.). . . *Sa-
ponaria Ocimoides* (*Cneorum Theophrasti* 872.).

Reseda Luteola (*Pseudo Struthium* 442.). . .

Peganum Harmala (542.) Quakelbeen misit.

Prunus lusitanica (197.). . . *Prunus Chamae-
cerasus* (198.). . . *Eugenia caryophyllea* (435.)

a Calceolario misa.

Cistus villosus (*mas* 158.). . . *Cistus salvifo-
lius* (*femina ib.*). . . *C. Helianthemum* (*Flos solis*

546.). . . *Cistus Ledon* (*Ledum* 160.). . . *Ranun-*

eulu

mos

nitu

tum

458

Nig

580

tum

tum

tum

Ant

lus

fa in

nis

Ghi

(52

. . .

la la

cep

Ter

Ter

chy

tico

(Sa

xif

53

Or

eulus hirsutus *Ran.* II, 458.) . . . *Ran.* polyanthemus (*Aconitum* III, 764.) . . . *Ran.* Gouani (*Aconitum* V, 765.) . . . *Ran.* Thora (*Pseudo-aconitum* 766.) . . . *Anemone* narcissiflora (*Ran.* IV, 458.) . . . *Trollius* europaeus (*Ran.* VI, 459.) . . . *Nigella* fativa, damascena et arvensis (*Melanthium* 580.) . . . *Clematis* Flammula (680.) . . . *Aconitum* pyrenaicum (*Aconit.* IV, 764.) . . . *Aconitum* Lycoctonum (*Aconit.* VI, 765.) . . . *Aconitum* volubile (*Aconit.* VII, 765.) . . . *Aconitum* Anthora (*Aconit.* IX, 769.) . . . *Aconitum* Napellus (*Napellus* 768.) . Cum eo experimenta famosa in latronibus capitis dampnatis instituit. . . *Adonis* vernalis (*Pseudo-Elleborum* 846.)

Origanum heracleoticum et Onitis (522.) . *A*
Ghinio e Creta adlata. . . *Origanum* Dictamnus (522.) . . . *Maerubium* Pseudo-Dictamnus (522.) . . . *Thymus* Tragoriganum (520.) . . . *Moluccella* laevis (*Melissa* constantinop. 602.) . . . *Dracocephalum* Moldavica (*Melissa* moldavica 603.) . . . *Teucrium* montanum (*Polium* alterum 612.) . . . *Teucrium* capitatum (*Polium* I, 612.) . . . *Stachys* recta (*Sideritis* II, 711.) . . . *Phlomis* fruticosa (*Verbascum* IV, 800.) . . . *Satureia* iuliana (*Saxifraga* I, 693.) . . . *Satureia* montana (*Saxifr.* II, 693.) . . . *Satureia* capitata (*Thymum* I, 531.) . . . *Sideritis* syriaca (*Stachys* I, 605.) . . . *Orobanche* elatior (409.) . . . *Digitalis* Thapsi (*Bac-*

charis 538.) a Lacuna missa. . . *Lathraea Squamaria* (*Dentaria maior* 685.). . . *Antirrhinum Elatine* (716.). . . *Antirrhinum spurium* (*Veronica femina* 514.).

Cochlearia Draba (*Arabis* f. *Draba* 530.). . . *Iberis umbellata* (*Thlaspi* IV, 428.). . . *Thlaspi faxatile* (*Thlaspi* III, 427.). . . *Sisymbrium polyceraton* (*Frio altera* 431.). . . *Sisymbrium stric-
tissimum* (*Draba lutea* 430.). . . *Dentaria pentaphylla* (684.).

Geranium tuberosum (*Geran.* I, 621.). . . *Geranium rotundifolium* (*Geran.* II, 621.). . . *Geranium reflexum* (*Geran.* V, 623.). . . *Erodium malacodes* (*Geran.* VI, 624.).

Spartium spinosum (*Acacia altera* 172.). . . *Astragalus Cicer* (*Cicer sylvestre* 335.). . . *Glycyrrhiza echinata et glabra* (486.). . . *Astragalus Poterium* (495.) *Busbequius misit.* . . *Pforalea bituminosa* (*trifolium asphaltites* 608.). . . *Coronilla Securidaca* (641.). . . *Trigonella polycerata* (*Securidaca minor* 641.). . . *Hippocrepis unifili-
quosa* (*Sferra cavallo* 648.). . . *Cytisus Laburnum* (*Anagyris altera* 665.). . . *Medicago arbo-
rea* (*Cytisus* 810.). A Barthol. *Maranta acceperat.* . . *Galega officinalis* (836.). . . *Ornithopus scorpioides* (895.).

Hypericum Androsaemum (668.). . . *Hypericum Coris* (669.).

Zacyntha verrucosa (389.). . . Apargia tuberosa (*Cichorium constantinop.* 388.). . . Lactuca quercina (400.). . . Scorzonera glastifolia (410.). . . Scorzonera hispanica (*ep.* 5. 210.). . . Carthamus lanatus (*Atractylis* 593.). . . Santolina maritima (*Gnaphalium* 625.). . . Serratula alpina (*Cirsium* 817.). . . Cacalia alpina (823.). . . Gnaphalium Leontopodium (828.). . . Inula crithmifolia (582.). . . Inula viscosa f. Pulicaria (*Conyza maior* 629.). . . Inula odora (*Conyza minor* 629.). . . Tuffilago alpina (*Afarina* 370.). . . Xeranthemum annuum (*Ptarmica altera* 441.). . . Brotera corymbosa (*Chamaeleon niger Morantae* 491.). . . Artemisia Santonica (*Abfynth. Seriphium* 511.). . . Artemisia coerulescens (*Abfynth. marinum* & 509.). . . Artemisia pontica (*Ambrosia* 11, 619.). . . Prima est Coronopus. . . Anthemis Pyrethrum (*Pyrethrum alterum* 574.). Alterum videtur esse Pimpinella. . . Chrysanthemum italicum (*Helichrysum* 753.). . . Doronicum plantagineum (*Alisma* 666.). Bauhinus vult Arnicam esse montanam, sed valde dubito. . . Doronicum scorpioides (*Aconitum Pardalianches* 762.). . . Doronicum austriacum (*alterum ib.*). . . Doronicum Pardalianches (763.). . . Achillea aegyptiaca (*Abfynthium seriphium aegyptiacum* 511.). . . Bupthalmum spinosum (*Aster atticus alter* 818.).

Orchis mascula (*Testiculus* 1, 635.). . . Or.

chis Mōrio (*Test. III. —*). . . Orchis conopsea (*Test. IV, maior fig.*). . . Orchis maculata (*Test. IV, minor fig. 636.*). (*Palma Christi maior 637.*). . . Orchis coriophora (*Test. v, 636.*). . . Orchis nigra (*Palma Christi minor 637.*). . . Ophrys myodes (*Test. II, 635.*). . . Ophrys ?anthrophora (*Test. v, mai. fig. 636.*). . . Epipactis ovata (846.).

Arum italicum (448.). . . Arum proboscideum (*Arum ib.*). . . Arum Arifarum (450.). . . Arum tenuifolium (*Arifarum alterum ib.*). . . Pinus Muglus, Cembra, halepensis et maritima (98.). . . Quercus Pseudosuber (181.).

Pistacia Terabinthus (108.). . . Juniperus phoenicea et lycia (122.). . . Acacia vera (171.). . . Myristica Nux moschata (224.). . . Hydrocharis Morfus ranae (*Nymphaea parva 644.*). . . Smilax Sarsaparila (838.).

Marfilea quadrifolia (*Lens palustris altera 783.*) a Cortuso accepta. . . Aspidium Lonchitis (*Lonchitis aspera maior 661.*). . . Blechnum boreale (*Lonchitis aspera minor 661.*). . . Acrostichum Marantae (*Lonchitis Marantae ep. p. 168.*). Hoc missum a Luca Ghinio pro Lonchitide, cum Aspidio Lonchitide a Matthiolo commutatum erat (*Marant. meth. p. 21.*).

Interpretationem hispanicam commentariorum Matthioli edidit Andr. LACUNA, Salmant. 1560.

EXAM. LACUNA. IAXAVA. MARANTA. 545

fol., quam auxit et illustravit *Suarez de Ribera*. Matr. 1752. fol. Lacuna tamen Ruellii et Matthioli interpretationem emendare studuit, ex ipso codice antiquo, non tamen neapolitano, quod docuit *Weigelius* (*Baldingers med. Journ. St. 52. p. 10.*).

Io. IAXAVA etiam compilavit simile opus: *Historia de las Yervas y Plantas, sacada da Dioscorides y otros autores*. Antverp. 1557. 8.

Iuvenis, quocum de his aliisque plantis amice disputavit Matthiolus (Barthol. MARANTA) Venufinus, Pisis a Lucae Ghinii ore pependit, post Neapoli vixit in horto Pinelli, Apuliae et Calabriae montes, Garganum maxime, perquisivit. Edidit autem *Methodum cognoscendorum simplicium*, Venet. 1559. 4., librum, qui principatum fere sui aevi habet. Eximia enim libertate a praeconceptis opinionibus, eruditione non mediocri, incredibili fere ingenii acumine conspicuum continet regulas, iuxta quas plantae veterum eruendae sint, multasque indicat plantas, quas ipse primus invenerat: e. g. verum *Cytifum veterum* (p. 36.), *Verbenacam* in Apulia (p. 173.) et *Thymelaeam* ad Cajetam (p. 175.), *Pistolochiam* (23.) et *Ammi* (27.). In nominibus veterum plantarum et partium descriptionibus similitudinibus etiam indicatis cautissime agendum esse. Maxime vero ridet homines imbecilli animo ac paene languenti, qui Dioscoridi addere nihil audeant, quum omnes plantas ab eo

descriptas fuisse opinentur. Asphodeli, cuius unīcam solummodo speciem cognoscat Diosc., se tria genera in Gargano monte invenisse: Ranunculi decem: Geranii undecim: Trifolii viginti. Multas esse apud Theophrastum, quas filuerit Diosc. multas exteras arbores vel male hunc descripsisse vel penitus ignorasse. Nonnullas etiam varia aetate exposuisse, ut ad iuventutem solum aut ad adultam aetatem quadret. Dictamnium cretensem omnino flores habere, quos negaverit Diosc. Demum de codicum mendis. Praeclare omnia, dilucide, optime exposita sunt.

Marantae aemulus fuit Laurentius PEREZ, seplasiarius Tolitanus, doctissimus vir, qui Graeciam et Asiam ipsam adierat. Optimas is plantarum veterum descriptiones dedit in libro hispanico *de la theriaca*, Toledo 1575. et synonymiam eruditissimam plantarum in libro: de medicamentorum delectu, quem 1590. Toleti Franc. Penia edidit (Cf. *Cavan. in anal. de cienc. nat. n. 20. p. 110.*).

Valerius CORDUS, Euricii filius, si diutius vixisset, maturitatem quandam ipsius opera consequuta fuissent, quae iis magnopere deest. Studiose enim perquisiverat Saxoniam, praesertim saltus Hercynicos, Halensem ditionem ad Stasfurthum usque, tum Misniam, Bohemiam, Austriam, Italiam borealem. Romae febre correptus, cumque annum nondum trigessimum attigisset, extinctus

(† 1544.) reliquit *Adnotationes in Dioscoridem; Historiam plantarum et Sylvam observationum* in itinere per Germaniam institutarum: quae omnia Conr. Gesnerus Argentinae 1561. fol. edidit, iconibusque adornavit. Librum quintum descriptionum, e codice Gesneri edidit C. C. Schmiedel cum *Gesneri opp. Norib.* 1751. fol. Italicas is continet 25 stirpes, non admodum raras.

Minoris momenti sunt adnotationes in Dioscoridem, cuius ne textum quidem graecum legerat, cuius plantas iuvenis, media in Germania educatus, cognoscere non poterat. Errorum inde cetera excusanda. Asphaltum esse cassiam ligneam: lotum idem cum santalo; quercus species graecas omnes in Germania crescere: Phillyream cum Ligustro commutat, nec scit, quid de Tilia agendum.

Historia plantarum plures continet ad id usque tempus incognitas plantas: multas tamen etiam obscuras, plurimas novis nominibus decoratas, quas haud facile aliquis enotare potuerit; e. g. Chamaepeuce (f. 111.) pro qua Gesnerus Lycopodium clavatum pingit. Falsa praeprimis occurrunt in quarto libro, ubi de exoticis agitur; Guaiacum enim et Scammonia (f. 210.) nec ipsa Gesneri fictitia icone clariora sunt. Sunt autem, quas Valerius primus recenset, aut melius maioribus suis, sequentes:

Caucalis Anthriscus (*Daucoides minus* f. 159.

b.). Cf. C. Bauhin. prodr. p. 80. . . Selinum Oreofelinum (*Polychrestum* f. 155. b.). Sed radicem tricubitalem (*sphalma forte*) facit. . . Selinum palustre (*Olsenichium* f. 149. a.). Utrumque Gesnerus cognovisse non videtur. . . Menyanthes trifoliata (*Trifolium palustre* f. 96. b.). . . Drosera rotundifolia (f. 86. a.). . . Parnassia palustris (*Hepatica alba* f. 152. b.).

Phalangium ramosum (f. 149. a.). . . Phalangium Liliago (f. 190. b.).

Adoxa Moschatellina (*Moschatella* f. 172. b.).

Vaccinium Oxycoccus (f. 140. b.). . . Saponaria Vaccaria (*Thamecnemum* f. 104. a.). . .

Saxifraga Aizoon (*Aizoon ferratum* f. 92. b.).

Euphorbia Peplus (f. 106. a.). . . Rosa arvensis (*Cynorrhodos tertia* f. 19. b.).

Comarum palustre (*Pentaphyllum palustre* f. 96. a.). . . Thalictrum minus (f. 97. b.). . .

Ranunculus arvensis (f. 120. a.). . . Ranunculus bulbosus (f. 121. a.). . . Ranunculus Flammula (f. 121. b.).

Lathraea Squamaria (*Anblatum* f. 89. b.).

Dentaria enneaphylla et bulbifera (*Coralloides* f. 151. a.).

Cytisus ?austriacus (f. 187. b.). . . Cytisus nigricans (*Pseudocytisus* f. 188. a.).

Lactuca saligna (*Ixopus* f. 104. a.).

Epipactis latifolia (*Alisma* f. 150. b.).

Sagittaria sagittaefolia (f. 87. a.). . . Hippo-
phaë rhamnoides (Oleaster. german. f. 186. b.).

* * *

Regiones Europae plantarum feracissimas docti viri plures curiose perquisiverunt: quorum opera utilior multo fuisset, ni solis nominibus Dioscoridis, Plinii, Fuchsi et Tragi contenti, descriptiones nimis neglexissent.

Ut de *Helvetia*, plantarum alma matre, ordiar, summum hic quidem indagatorem rei herbariae, Couradum *Gesnerum*, silentio praeterire liceat, quippe qui infra, ubi de conatibus systema condendi praecipiam, meliorem obtinebit locum.

Amici autem Gesneri, Benedictus ARETIUS, prof. theologiae Bernensis († 1578.) et Io. FABRICIUS, clericus Curiensis, hic nominandi sunt, quorum ille montes Niesen et Stockhorn in ditio-
ne Bernensi peragravit, et quadraginta fere plantas alpinas, helveticis maxime nominibus insignitas, invenit (*Ad Valer. Cord. opp. f. 232 — 235.*). Erutu eae perquam difficiles sunt, quum nec synonyma nec descriptiones addantur. Orchidem tamen odoratissimam (*Brändlin*): Salicem myrtilloidem aut reticulatam (*Balmenstritten*) Phellandrium Mutellinam (*Mutrina*): Primulam Auriculam, farinosam, integrifoliam (*Flueblumen*): Violam bifloram (*Gäle Violen*): Eryngium alpinum (*Edel-*

distel): Trollium europaeum (*Dönij*) certo intelligo.

Paucula sunt et negligenter notata, quae *Fabricius* in monte Galandae, ditionis Rhaeticae, invenit (*Ad Valer. Cord. f. 235.*). Inter ea Doronicum plantagineum, Veratrum album, Ranunculus montanus et glacialis etc.

Multo maiora sunt *Veronensium* botanicorum de montis *Baldi*, amoenissimi et ditissimi, gazis merita. Primus, qui eum multoties conscendit. Franc. CALCEOLARIUS, pharmacopola Veronensis fuit, quem comitati sunt celebres viri, Ulysses Aldrovandus, Aloysius Anguillara, Iulianus Fumanella et Io. Bapt. Olicea (*Iter in Baldum montem ad calc. Franc. Seguieri plant. Veron. vol. 2. p. 445 f.*).

Baldus mons, lacui Beraco (*Lago di Garda*) ab oriente contiguus, inter Veronam et Tridentum extenditur. Altissimum cacumen, a Comite *Sternbergio* nuper mensuratum, 6860 pedes supra maris planum adscendit. Plantarum varietas infinita fere, quum praeter alpinas et boreales omnes fere magis australes ibi occurrant. A Buffolengo inde vallem clausam, pagum Caprini et sacrarium Mariae Coronariae visitavit. Rariores plantae, quas invenit, sunt sequentes:

Erythronium Dens Canis (*Mithridatica.*) . . .
Hypecoum procumbens. . . , Reseda Phyteuma

EXAMEN. CALCEOLARIUS. PONA. 351

(*Reseda Plinii*). Cf. *Sternbergii iter in rhaeticas alpes*, p. 50. . . *Athamanta cretensis* (*Daucus*). . . *Laserpitium Libanotis* (*Seseli aethiopicum*). . . *Ligusticum peloponnesense*. . . *Tordylium officinale* (*Seseli creticum*). . . *Campanula faxatilis*. . . *Valeriana celtica et montana*. . . . *Aconitum album*. . . *Arum Arifarum*. . . *Prunus Chamaeerasus*. . . *Anemone baldensis*. . . *Arnica scorpioides*. . . *Arnica cordata Wulff.* (*Pseudo-Doronium*). . . *Plantago Wulffenii* (*Coronopus serpentinus Matth.*). . . *Ferula nodiflora f. rablensis*. . . *Thapsia garganica*. . . *Saxifraga adscendens Vahl*. Cf. *Sternbergii iter nuperrimum* p. 50. Plures species sub generico nomine comprehensas non rite distinxit, nonnullas etiam satis obscuras nominat: e. g. *Acacalidem* Diosc., quam solus *Amatus* pro *Erica baccante* habuerat. Videtur tamen Calceolarius *Empetrum nigrum* voluisse.

Vestigia Calceolarii praesit Io. PONA, pharmacopolus etiam Veronensis, qui ad Car. Clusium primo, dein seorsim edidit: *Plantas, s. Simplicia, quae in Baldo monte reperiuntur*, Basil. 1608. 4. iconibus ligno incisus decoratas. Ioachimo Iungermannio Noribergensi et Nicolao Maronea comitibus totum montis amplissimum tractum percucurrit, non neglectis Caesaris *Nielesolae* vitidariis, quae Pontini erant, ac in quibus plantae graecae plurimae colebantur. Praeter has, alio loco recensendas, Bal-

densibus ipsis Pona operam dedit, praecipue sequentibus:

Veronica saxatilis p. 74. . . Wulffeniae Buonarotae (*Veronica petraea sempervirens* p. 72.). Haec Linnaeo falso dicta Veronica Pomae. . . Campanulae Cervicariae (*Trachelium maius petraeum* p. 62.). . . Phyteumati comoso (*Trachelium minus petraeum* p. 70.). . . Bupleuro graminifolio (*Sedum petraeum bupleuri folio*, p. 111.). . . Geo montano (*Caryophyllata* p. 91.). . . Saxifragae adscendenti (*S. alba petraea* p. 76.). . . Cherleriae Sedoidi f. Sileni acauli (*Ocimoides muscosum* p. 89.) . . Arenariae bavaricae (*Saxifraga bavarica* p. 60.). . . Cisto guttato (p. 8.) . . Atrageni alpinae (*Clematis cruciata* p. 68.). . . Ranunculo rutaefolio (*R. alpinus Coriandri folio* p. 87.). . . Bartbiae alpinae (*Clinopodium alpinum* p. 95.). . . Myagro saxatili (*Thlaspi petraeum myagroides* p. 78.). . . Geranio argenteo (p. 91.). . . Trifolio alpino (p. 84.). . . Artemisiae Mutellinae (*Absointhium alpinum* 2.). . . Senecioni incano (*Absointhium* 3 *alpinum*.) . . Centaureae Rhaeonticae (*Centaureum maius* p. 65.). . . Aspidio alpino (*Filix saxatilis crispa* p. 101.).

Columnae amicus et Clusii, Ferrandus IMPERATUS pharmacopoeus Neapolitanus, sedulo plantas italicas et praesertim marinas, collegit, et vel amicis largitus est vel ipse etiam in Historia natu-

rali,
tine
tione
V
lica
(Ru
(87
.
natu
phila
ca
mex
lus
(88
fuci
Roc
(Ab
bric
mu
858

Epi
no
Ien
ta
qua
run
T

rali, quae italice primum Neap. 1599. fol., dein latine Colon. 1695. 4. prodiit, publicavit. Mentionem maxime merentur:

Verbena nodiflora (p. 889.). . . Valeriana italica (*bulbosa* p. 869.). . . Crucianella monspeliaca (*Rubia spicata* p. 880.). . . Telephium Imperati (872.). . . Convolvulus Imperati (*marinus* 886.) . . Thapsia garganica (884.). . . Phyteuma pinnatum (*Rapunculus creticus* 882.). . . Gypso-
phila Struthium (871.). . . Euphorbia mauritani-
ca (*Tithymalus aphyllus* 876.). . . Argemone
mexicana (*Papaver spinosum* 875.). . . Ranuncu-
lus illyricus (888.). . . Cichorium spinosum
(881.). . . Cnicus Acarna (883.). . . Parmelia
fuciformis (*Fucus capillaris* 850.). . . Parmelia
Roccella (*Alga fucus* 851.). . . Fucus barbatus
(*Abies marina* 849.), natans (*Acinaria* 844.), lum-
bricalis (*Furcellaria* 842.). . . Plocamium (*Pal-
mula marina* 844.). . . Ulva intestinalis (*Cava*
858.).

* * *

Borussiae plantas recensuit Ioannes Wigandus, Episcopus Pomezaniensis (*Vera historia de Succino prussico et de herbis in Borussia nascentibus*, Ien. 1590. 8.). Nomina antiquorum male traducta ad boreales plantas, ut vix possis dignoscere, quales velit. Stratiotem tamen aloidem, Melampyrum cristatum, Callam palustrem, Glaucem mari-

rimam, Gladiolum communem et paucas alias manifestas habet.

* * *

Hercyniae saltus, borealis Germaniae gazophylacium botanicum, IO. THALIUS, medicus Northufanus († 1587.), primus perquisivit (*Sylva Hercynia* Frcf. ad Moen. 1588. 4.). Laurentium Hial, rei herbariae in universitate Ienenfi profectorem, laudat praectorem. Insignem copiam et rariorum hodie plantarum multarum etiam varietatum, congescit, nonnullas, praecipue graminum, erutu difficillimas. Novae sunt, aut melius descriptae:

Veronica triphyllos (*Dactyliobotanon coeruleum* 59.). . . Eriophorum alpinum (*Gramen iunceum lanigerum* 55.).

Scabiosa Columbaria, ochroleuca et arvensis 108. 109. . . Potamogeton perfoliatus (*μαλακόφυλλον* 86.).

Myosotis palustris (*Echium palustre* 40.). . . Campanula thyrsoidea (*Cervicaria tenuifolia* 32. t. 4.). . . Campanula glomerata (*Rapunculus sylvestris umbellatus* 94. t. 6.). . . Thesium Linophyllum (*Linaria montana* 72.). . . Lithospermum purpureo-coeruleum 74. . . Cicuta virofa (33.). . . Caulalis daucoides (*Daucus ἐχινόκαρπος* 57.). . . Laserpitium pruthenicum (*Daucus λασιόκαρπος* 36.). . . Laserpitium latifolium (*Li-*

banotis Theophrasti 71.) . . . *Selinum Cervaria*
 (*Libanotis alba minor* 71.) . . . *Seseli annuum*
 (*Libanotis ναρθηκασειδής* 71.) . . . *Chaerophyllum*
hirsutum (*Myrrhis Broccenbergensis* 77.) . . . *Li-*
num catharticum (*λινουκάριος* 72.).

Iuncus triglumis (*Lychnanthemus tenuis* 60.).

Vaccinium uliginosum (*Myrtus tenuifolia* 18.),

Vaccinium Oxycoccus 82.

Triantalis europaea (*άλσωνόθεμον* 15.) . . .

Gypsophila fastigiata (*Symphytum petraeum* 113.).

Saxifraga tridactylites (*Dactylis botanon albo*
flora 39.) . . . *Lychnis Viscaria* (*ἰξέκωνλος* 59.) . . .

Cucubalus Otites (*καυρόφιλον* 68.) . . . *Euphor-*

bia Cyparissias cum Aecidio Euphorbiae 126. . .

Euphorbia amygdaloides 127. . . *Rubus saxatilis*

102. . . *Ranunculus aconitifolius* 101. . . *Scutel-*

laria galericulata (*Sideritis* 3, 104.) . . . *Euphra-*

fia lutea (*Ericoides luteum* 39.) . . . *Euphrasia*

Odontites (*Ericoides purpureum* 40.).

Draba verna (*Pilosella filiquata* 84. tab. 7.

f. E.) . . . *Lunaria rediviva* 74. . . *Arabis Thaliana*

(*Pilosella filiquata* 84. f. 7. f. D.).

Geranium lucidum (*Saxatile ὑγροσκόπελον*

44. . . *Anthyllis Vulneraria* (*Arthetica Saxonum*

10.) . . . *Orobus tuberosus* (*Astragalus sylvati-*

cus 7. t. 1.) . . . *Orobus vernus* 80. . . *Lathyrus*

latifolius 74. . . *Astragalus microphyllus* (*Cicer*

sylvestre minus 37.).

Scorzonera glastifolia f. humilis 117. . . ?Crepis tectorum (*Chondrillae alia species* 22.). . . Hypochoeris glabra (*Chondrilla altera* 22.). . . Hypochoeris maculata (*Pilosella maior Gallorum* 83.). . . Apargia hispida (*Chondrylla altera Dodonaei* 23.). . . Hieracium alpinum 57. . . Hieracium cymosum (*Intybi spec.* 5, 64.). . . Hieracium sabaudum (*Intybi spec.* 7, 65.). . . Hieracium praemorsum (*Intybus ἀφύλλοκαυλος* 9, 66.). . . Hieracium murorum (*Int. nigrifolius lanuginosus* 11, 67.). . . Hieracium paludosum (*Int. uliginibus familiaris* 13, 67.). . . Sonchus alpinus (*Int. πλατύφυλλος* 62.). . . Chondrilla iuncea (*Int. species* 3, 64.). . . Prenanthes purpurea (*Lact. sylv. ἐρυθράνεμος* 75.). . . Serratula tinctoria (*Centauroides* 26.). . . Senecio paludosus (*Conydia aquatilis maxima* 21.). . . Senecio farracenicus (*Consolida farracenicica* 27.). . . Conyza squarrosa (*maior montana* 20.). . . Centaurea montana (*Cyanus integrifolius* 29.). . . Centaurea phrygia (*Cyanus κυνογκλωσσόφυλλος*). . . Centaurea paniculata (*Cyanus sylvestris tenuifolius*).

Orchis bifolia (*candida* 82.). . . Epipactis paljens (*Alisma κυμβαλιάνθεμον* 13.). . . Cypripedium Calceolus (*Alisma κοιλιάνθεμον* 13.).

Betula pubescens (*pumila* 20.). . . Empetrum nigrum (*Erica baccifera* 41.).

Blechnum boreale (*Lonchitis aspera* 72.). . .
 Lycopodium Selago (*Selago tertia* 116.).

* * *

Ipse Paracelsi et adfectorum stulta ignorantia, licet omnis eruditioni generis vehementer obfuerit, haud impedivit tamen rei herbariae patriae culturam. Plerique enim, qui in Paracelsi verba iuraverunt, adeo adhaeserunt patriis, i. e. germanicis medicamentis, ut summo studio ea conquirere, summa diligentia describere et illustrare suum ducerent.

Celeberrimus fere est Leon. THURNEISEN, natus Basileae 1530. Aurificis officinam, fraude captus vilissima, deseruit, stipendia meruit et in metalli fodinis laboravit, donec agyrtarum curationibus celebratus, Electori Brandeburgico commendatus, ab hoc archiater nominatus fuerit. Quo munere indigne abusus, in exilium pulsus, vagabundus Coloniis 1595. obiit. „*Historiam plantarum omnium*,“ Berol. 1578. fol. edidit, in quo umbelliferas solas tractat, admittis nugis theosophicis et astrologicis.

Non defuerunt inter hos, qui ad augendam rem herbariam nati viderentur: e. g. Io. *Fischartus*, obscurus ceteroquin homo, cuius librum *Michaël Toxites*, Rhaeticus, post medicus Haganoensis edidit. Titulus est: „Horn des Heyls moischlicher Blödigkeit: oder Kreutterbuch, darin die Kreutter des teutschchen Landes, aus dem Liecht

„der Natur, nach rechter Art der himmlischen
 „Einfließung beschrieben durch *Philomusum Anony-
 „nymum*, nachmals durch Doctorem *Toxiten*.“
 Straslb. 1606. fol. Astrologicus liber continet ta-
 men patriarum herbarum descriptiones adeo exac-
 tas, adeo claras, ut optimae omnium iudicari pos-
 sint, quae ad id usque tempus prodierant. Loca
 etiam natalia egregie indicantur: icones adduntur
 eximiae, licet *Dulcamarae* falsissima sit. Nomina
 ceteroquin erronea, ut Gratia Dei pro *Erodio* cicu-
 tario, *Smyrnum* pro *Imperatoria*, *Salicaria* pro
Lyfimachia, *Galeopsis* *Melissa* pro *Leonuro* *Marru-
 biastro* ponantur.

* * *

Hispanicae provinciae, *Valenciae* plantas hoc
 saeculo primus examinavit *Iacob. Petr. ESTEVE*,
 interpret theriacorum *Nicandri*. Licet *Hallerus*
 id herbarium *Valentinum*, velut typis excusum iam
 citet (*Bibl. bot.* 2, 671.) nunquam tamen pro-
 diit, a solo *Escolano* (*hist. de Valencia* 1, col.
 681.) visum. Cf. *Cavanill. in annal. hist. natur.
 hispan. n. 20. p. 116.*

Alter peregrinator botanicus Hispanus fuit *Ioan-
 nes FRAGOSUS* Toletanus, chirurgus *Philippi II.*,
 qui cum *Franc. Hernandezio* *Hispalensem* provin-
 ciam perquisivit. Edidit librum utilem „de succe-
 daneis medicamentis. *Matrit. 1575. 12.* Cf. *Ca-
 van. l. c. p. 111.*

To
 fis, ab
 datus,
 agrave
 tarum
 nibus,
 Escuri

Pauc
 ta in
 ex ho
 enim
 innu
 ferva
 tus b
 dit,
 diffe
 ciden
 vas e
 non
 defh
 tern
 cog
 ti c
 lia,

Tertius Bernardus CIENFUEGOS Tarraconensis, ab Ignatio Affo primo, dein a *Cavanillesio* laudatus, professor Alcalensis, totam Hispaniam peragraverat. Reliquit septem tomos historiae plantarum, cum picturis egregiis et doctis adnotationibus, qui etiamnum scripti latent in bibl. regia Escorialensi. Cf. *Cavan. l. c. p. 123*,

CAP. III.

HORTORUM CULTURA.

Paucis exponi nequit, quot quantaque emolumenta in rem herbariam augendam et amplificandam ex hortorum botanicorum cultura redundant. Et enim, quae, per varia climata, folique et terrarum innumeras differentias dispersa, a nemine fere observari et examinari possint, ea omnia unicus hortus botanicus iungit, observatuque ita facilia reddit, ut instructioni iuventutis suppetant. Accedit, differentias plantarum, sive essentielles sint sive accidentales, nonnisi in cultis rite decerni posse, novas etiam plurimas species, quae a negligente aut non satis instructo observatore peregrinante haud definitae erant, in horto demum cultas optime determinari. Unde elucet, tum omnino plantarum cognitionem incrementa cepisse laetissima, cum horti coli coepissent. Fuit id autem praecipuum in Italia, medio saeculo decimo sexto.

Antiquissima hortorum botanicorum vestigia, Theophrasti Eresii, Mithridatis regis, Antonii Castoris, Caroli Magni, Matthaei Sylvatici, suis iam locis citavimus. Post restitutas autem literas Italia prima et illustria proposuit exemplaria hortorum et privatorum et publicorum, in quibus plantae omnis generis, et a remotissimis regionibus adlatae, coelarentur.

Immortalis Torquati Tassi patronus, literarum omnium patronus liberalissimus, Alfonso Estensis, dux Ferrariae, gloriam meruit sempiternam eo etiam nomine, quod, Musa maxime Brasavolo moneute, hortos plures botanicos instituerit ac coluerit: amoenissimum maxime, Pado circumdatum, quem Belvedere nominabat (*Brasavol. exam. p. 288. 289. 299.*). Tribus iis hortis praefuit per aliquod tempus Pancius, prof. Ferrariensis (*Fantuzzi vita di Aldrovandi, p. 257.*). Hoc ducis exemplum sequuti sunt plures Ferrarienses. Ioannes *Brasavolus*, patruus Musae viridarium habuit (*Brasavol. exam. p. 316.*). In horto nobilis *Acciajuoli* Ferrariensis rariores pleraeque plantae conspiciebantur (*Amat. Lusit. in Diosc. p. 290. 375. 448.*). Tantum omnino Ferrariae studium plantarum exoticarum fuit, ut exteri botanophili eo potissimum confluerent, quod de Io. *Falconero* Anglo, narrat Amatus, qui herbarium insigne, Ferrariae potissimum collectum, servabat (*in Diosc. p. 337.*

357.

Asian

plant

S

cheli

Angu

tasqu

Aegy

(Aru

vidit

mun

proc

miffi

tum

testa

I

par

quas

hort

Tre

Ber

34.

te C

etus

nific

tum

loni

357.) Quotannis enim Ferrarienses in Graeciam
Asiamque navigia mittere consueverant, quae femina
plantasque rariores inde reportarent.

Simile fuit studium Venetorum. Patricii Mi-
chelii et Cornarii laudantur a Brasavolo, Marino et
Anguillara, quod simplicia ex Oriente advehi, plan-
tasque rariores in ditissimis hortis coli iusserunt.
Aegyptiacas etiam plantas, ut fabam Aegyptiam
(*Arum Colocasiam*) in pluribus venetis hortis coli
vidit *Amatus* (*in Dioscor. p. 240.*). Hierony-
mum Capellum, Senatorem Venetum et Cretae
proconsulem, plantas innumeras graecas Patavium
misisse, ac Nicolum Contarenum Patricium, hor-
tum ditissimum prope Campum Sancti Petri aluisse,
testatur *Prosp. Alpinus* (*in praef. ad exot.*).

Patavii vixit botanices summus promotor, Gas-
par a Gabrichis, qui nullis sumptibus pepercit, ut
quascunque conquireret plantas (*Stephan. de re
hort. p. 45. Gesner de hort. German. f. 239. b.*).
Tres alios hortos patavinos, Priuli, Pasqualigi et
Bernard. Travisini laudat *Anguillara* (*dē sempl. p.
54. 80. 90.*).

Primus omnino hortus academicus Pisis, iuben-
te Cosmo mediceo, praefecto Luca Ghinio, instru-
ctus fuit. Anno enim 1544 ad Arnum flumen mag-
nificus Princeps donavit fundum, qui tum a Ghinio
tum a Caesalpino successore adeo ditatus fuit, ut Be-
lonium 1555. admiratione impleverit. Qui post

Cosmum Etruriam imperio rexit, Ferdinandus Iosephum *Benincasam*, quem *Casabonam* vulgo appellant, in Orientem misit, ut plantas et semina colligeret, reducem horto praefecit (*Calvi comm. histor. Pisani vireti*. Pis. 1777. 4.). Is etiam Florentinum hortum primus instruxit.

Post Pisanum primus fuit Patavinus hortus, inauguratus 1545. a Patriciis Venetis et Patavinis, qui rei herbariae promovendae studerent. Primus index, satis pauper, Venetiis 1591. 8. prodiit plagulis tribus.

Coeperunt autem primam cathedram stabilire, ut simplicia omnia exponerentur, quam ex anno 1533. primus occupavit Franc. *Bonafides* (*Tiraboschi letterat. ital. vol. 7. p. 2. p. 50.*). Suadente praeprimis et indies magis urgente ipso Bonafide Daniel tandem Barbarus, patriarcha Aquilagiensis, viridarium exstrui iussit (*Belon. neglect. cult. plant. ad Clus. exot. p. 239.*). Id iam 1533. factum fuisse licet Hallerus arbitretur (*Bibl. bot. 1, 266.*). Tiraboschio tamen potius credendum, qui annum 1545. ex actis ipsis indicat. Aloysio Anguillarae, primo horti praefecto mox successit Melchior Guilandinus, ei autem Io. Ant. Cortusus et Prosp. Alpinus.

Sequuti sunt Bononienses, qui 1568., Ulysse Aldrovando hortante, hortum in patria academia stabiliverunt.

In agro Veronensi Caesar Nicelola habuit prae-

dium,
duobus
que gra
Baldun

Nea
nelli,
Iul. Mo
hortos

In a
cupleter
longo i
(*Belon.*
aluit pr

Gal
hibet.
Cenom
hort. p
id prae
num,

Cu
rifinae
posse h
patet,
Parifio

Pr
exemp
valio i

diū, plantis peregrenis dicatum, ubi in viridariis duobus amplissimis colebantur rarissimae quaecunque graecae plantae, quas *Pona* descripsit (*iter in Baldum*, p. 9.).

Neapoli erat hortus ditissimus Io. Vincent. *Pinnelli*, quem multoties celebrat *Maranta*: Arimini Iul. *Moderatus*, Romae Scipio ad S. Apostolum hortos aiebant, quos nominat C. Gesnerus.

In agro Lucensium hortum satis amplum ac locupletem habuit Vincentius a Monte Catino, ubi a longo inde tempore arbores peregrinae colebantur (*Belon. l. c.*). Florentiae Nic. Goddius hortum aluit praestantissimum, cui praefuit Benincasa.

* * *

Gallia pauciores eo aevo hortos botanicos exhibet. Celeberrimus fuit Renati Bellaii, episcopi Cenomanensis, omnium, ut *Stephanus* ait (*de re hort. p. 31.*) nobilissimus et ditissimus. Nominat id praedium Toutuoia, Cenomanorum urbi vicinum, *Belonius* (*neglect. cult. p. 216.*).

Cum idem *Belonius* anno 1558. etiamnum Parisinae universitatis antifites moneat, facili negotio posse hortum institui academicum (*l. c. p. 240.*), patet, eo demum tempore caruisse horto botanico Parisios.

Primum autem in Gallia conditi horti publici exemplum est Monspeliensis, quem a Rich. Bellevalio instructum, suadente duce Ventadour, uni-

verfitati donavit Henricus magnus (*Histoire de Languedoc, tom. 5. p. 487. 505.*). Ibi gallicas, alpinas et pyrenaicas plantas, numero MCCC colli, testatur Olivarius de Serras (*théatr. d'agricult. 1600. Paris. fol.*).

* * *

In Germania qui horti eius saeculi fuerint, memoriae prodidit Conr. Gesnerus (*de hort. German. ad cult. Valer Cordi.*). Ipse autem Euricius Cordus, Theod. Zwingerus Basileae, Matth. Curtius Lindaviae, Bened. Aretius Bernae, Israël Minkelius Argentinae, Petrus Condenbergius Antverpiae hortos aluerunt. Hieron. Tragi etiam, Leon. Fuchsi et Laur. Scholtzii Vratislaviensis horti eo aevo celebres fuerunt. Catalogum plantarum, primum plantarum, quae in Germaniae hortis proveniebant, edidit Conr. Gesnerus, dein horti sui Laur. Scholtzius (1594).

Leidae hortus publicus academicus, suadente Ger. Bontio, 1577. conditus est, Theod. Augerio Clutio primo praefecto, cuius filius mox itineribus per Europam Australem et Africam susceptis insigniter novum hortum ditavit. Successit Clutio 1589. Petr. Paawius, partes autem provinciae demandatae sunt Car. Clusio et Bern. Paludano (*Boerhaav. hist. hort. in limine indic. alter. hort. Lugd. bat. 1720. 4.*).

CAP. IV.

PEREGRINATIONES ET ITINERA,
QUAE REI HERBARIAE AMPLIFICANDAE
INSERVIERUNT.

Quantopere profuerint itinera, vel alio fine suscepta, rei herbariae per ipsa barbara saecula, supra praecepimus. Iam vero, quum lux liberiorum cognitionum alacritate nova studia incitaret, in ipsum hunc finem instituta itinera messim ingentem plantarum novarum attulerunt.

Merus et simplicia orientalia triplici potissimum via Europam adferebantur. Prima borealis per Bactrianam caspiumque mare tendebat Casanum, unde Novogradum et Wisbium (in insula Gottlandia) ibatur (*Lopez de Gomara hist. de las Indias, p. 99. in Barcia historiador. primit. de las Ind. vol. 2. — Sartorii hist. civit. hanseat. p. 198 f.*). Secunda via per pontum Euxinum ducta, Trapezunti in Tauride urbe emporia habebat (*Clavijo hist. del gran Tamorlan, p. 113. Lopez de Gomara l. c.*). Tertia demum via per finum persicum et mare rubrum, Alexandriam aut Halepum agnoscebat, velut celeberrima commercii emporia: licet, et ipso fatente *Sanuto Torsella*, multo carioris pretii et vilioris indolis merces essent, quae hac via in Europam advehebantur. Varia etiam simplicia nunquam per Alexandriam, sed semper

per Tauridem et Trapezuntum venerunt, velut Rheum, Cinnamomum, nuces moschatae, caryophylli (*Clavijo p. 113. 190.*).

Interea a medio inde saeculo decimo quinto Lusitani, principe Henrico iubente, occidentalem oram Africae navigando perquisiverunt Maderam primum, dein 1456. Capitis viridis insulas, promontorium viride et rubrum appulerunt, cuius Ludovicus praeprimis *Mostus*, Venator, qui *Cadamofo* vulgo appellatur, narrationem reliquit (*Ramusio coll. 1.*). Impulit autem principem Henricum, ut huc potissimum navigia tendere iuberet, magnus mercimoniorum pretiosorum proventus in iis insulis. *Dracaena* maxime *Draco*, quam ad portum sanctum Maderae inventam describit *Mostus* (*Ramusio 1, f. 106.*) quaeque Sanguinem draconis, ab antiquo omnino diversum, largiebatur, magni aestimatum. Saccharum etiam in Madera et aliis insulis Canaribus colebant Lusitani. *Laurus* indicae lignum rubrum, eximiam materiem, mensis elegantissimis idoneam et Lichenem *Roccellam*, *Oricello* dictam, e Canariis insulis apportarunt Lusitani. Ad fluvium Senegal invenit *Mostus* arbusculam, quae phaseolos ferat coccineos cum hilo atro exiguos — *Abrum precatorium* (*Ramusio 1. f. 115. a.*). Ad promontorium viride arborem vastissimam, 17 ulnas diametro — *Adamsoniam digitatam* (*ib. f. 118. b.*).

Oram Africae occidentalis ingiter legentes Lusitani, 1460, Alphonso Sequeira duce, litus invenerunt, quod a *Zingibere Malaguetia* (alias *Amomum Granum Paradisi*) nomen habet. Is olim fructus a Mauris, Mandingis, per desertum ingens Zaharam, Tuncetum portabatur (*Barros decada, da Asia portugueza, f. 33. d.*).

Lusitani sequentibus annis lineam ultra aequinoctialem progressi, Alphonso Aveira duce, Beninum et Congum regionem invenerunt, ubi *Myrtus Vincenta* (*Rabo pola*) provenit, haud tanti aestimata ac piper orientale (*Barros l. c. f. 40. d. 41. a.*). Fallitur ergo amicus olim *Sprengelius* (*hist. geogr. 376. 377.*) dum Malaguettam et Pimentam confundit.

Paullo post (1486.) detectum a Bartholomaeo Diaz caput bonae spei, *Vasco da Gamma* viam monstravit, qua peti India orientalis posset. Earum regionum commercium lucrosissimum ex eo inde tempore Lusitani fortiti sunt, donec (1520.) Ferdinandus Magellanus, Lusitanus et ipse, a rege suo neglectus aut offensus, Hispanis suaderet, aliam sibi munire, et occidentalem quidem viam, qua sub America ipsa iretur ad Indiam orientalem. Invidiam continuam bellaque ipsa crudelissima commoverunt Caryophylli aromatici, quos e Moluccis, Santalum, quod e Timor, Camfora, quam e Borneo, et Aloë, quam e Succotra reportarunt Lusitani

568 LIB. IV. CAP. IV. PEREGRINATIONES

(*Barros* 1, 114. 147. *Lopez de Gomara* in *Barcia historiad.* 2, 92. 93.). Invidiam mercatorum Alexandrinorum primum tumultum Indorum contra Lusitanos sollicitasse, refert *Petrus Martyr* (*epist.* 10, 181.).

Quum Ceylonam Lopo de Soarez 1519. detexisset, Cinnamometorum in ea insula frequentium etiam potiti sunt Lusitani: *Cocos maldivica* (*Lodoicea Commerf.*) innotuit ut alexipharmacum, dum Io. Gomez 1525. insulas Maledivas occuparet (*Barros* 3, 70.). Sumatra a Georgio Albuquerque Lusitanis subiecta largita est Camforam e Fansora, Santalum album, Aquilariam, Terminaliam Benzoin, Metroxylon *König.*, Nipam fruticantem et Elaten sylvestrem (*Barros* 3, 114. 128.).

Caryophylli aromatici maxime ex insulis Ternate, Tidor, Bocham, Mutel et Palo Caballo, quae ab occidente insula Gilolo vicinae sunt, proveniebant. Praefuit huic mercatui legatus Lusitanorum, Antonius Calvaõ, in insula Ternate residens (*Barros* 3, 127.).

* * *

Novus interea orbis detectus novum etiam et immensum Florae imperium revelavit. Indiam quaesiverunt aromatibus et auro ditissimam, qui primi Americam adierunt, Indiam etiam appellarunt novas terras, Indiaeque plantas ibi observare sibi visum fuit. Quid quod Europaeos flores in Chi-

lenfi
(dra

Et ip

πυρ

cum

vit (

phraf

P

stoph

appu

obtul

ra (A

feme

bacm

quas

riad.

C

Guad

(Cien

de un

suave

omni

rer.

vene

quod

To

lenſi regione deſcribat poëta Alphonſus *Ercilla*
(*Araucana*, cant. 17. p. 176.).

„El blanco lirio y encarnada roſa,
„junquillos, azahares y moſquetas,
„azucenas, jazmines y violetas.“

Et ipſe *Cortuſius*, egregius alioquin botanicus,
πικνύκομον Dioſc. (*Leonurum Marrubiaſtrum*)
cum Papas Peruano (*Solano tuberoſo*) commuta-
vit (*I. Bauh. hiſt.* 3, 623.). Arachidnam Theo-
phraſti idem credidit *Cluſius*.

Protinus ut ſumma ingenii vis et fortitudo Chri-
ſtophori *Columbi* 1492. inſulas Indiae occidentalis
appuliſſet, novae plantae novique fructus ſemet ipſi
obtulerunt. *Dioſcorea ſativa*, *Amyriſiſ baſamife-
ra* (*Almaſtiga*, arbor, que en la hoja y eh fruto es
femejante al lentisco), *Zea Mays*, *Nicotiana Ta-
bacum*, *Bombax Ceiba* primae plantae fuerunt, ad
quas Hiſpanorum animi attendebant (*Barcia hiſto-
riad.* 1, 24.).

Quum *Columbus* ſecunda navigatione detegeret
Guadalupam, *Bromelia Ananas* primum innotuit.
(Cierta fruta, que parecia piñas verdes, y Uenas
de una carne, que parecia Melon, muy olorosa y
ſuave. *Barcia* 1, 43.). Huic fructui palmam prae
omnibus tribuebat rex Ferdinandus (*Petr. Martyr
rer. ocean. dec.* 2. lib. 39. b.). Cinnamomum in-
venerunt Hiſpani in Hiſpanioſa (*Barcia* 1, 61.)
quod *Laurus montana* eſſe videtur: Myrobalanos

in Veragua, qui e *Terminalia latifolia* venisse videntur (*ib.* 106.): *Palman* novam, e cuius fructibus *cerasa* aemulantibus vinum parabatur, *Bactris maior* (*ib.* 112.): *Mammeam americanam*, fructum suavissimum: *Iatropham* denique *Manihot*, e qua panis conficiebatur (*ib.* 118.), quo vesci malebant Hispani, quam triticeo, quod sapidum sit gustus ac facilius stomacho concoquatur (*Petr. Martyr epist.* 8, 156.). *Iuccam* vocabant incolae, cuius succum aconito letaliorem esse aiebant, qui epotus ilico perimat, panem autem ex eius farina confectum sapidum esse et salubrem omnes confitebantur (*Petr. Martyr de reb. ocean. lib.* 1. p. 2. *Oviedo in Barc.* 1. p. 6. 7.).

Mexicanum regnum detectum 1519, Cordova, et occupatum 1520 Cortesio ducibus; Peruvianum imperium 1527 — 1550 a Francisco Pizarro subiugatum; Chilensis natio Hispanis post diuturna bella submissa a Valdivia 1548.; Florida occupata a Ferdinando de Soto eodem fere tempore; Brasilia longe antea (1500) a Petro Alvarez Cabral Lusitanorum imperio submissa; novae terrae, quas Ferdinandus Magellanus in America australi et oceano pacifico (1519) detexit, novarum plantarum innumeram copiam Europaeis tradiderunt, quae tum usui medico ac oeconomico idoneae tum ad rei herbariae doctrinam amplificandam commodissimae videbantur.

Primus, qui novi orbis plantas uberius descripsit, Gonzalus Ferdinandus *Oviedus* de Valdes est, summus Hispaniolae et Dariae praefectus; memoriter autem conscripsit historiam 1525 post reditum. (*Barcia historiadores* 1. *Ramusio* 3. *Purchas Pilgrims* 2.). Quae maxime memorabiles ipsi videbantur, sequentes sunt:

Mammea americana (*Mamey* p. 37. *Barcia*.)
 . . . Annona muricata (*Guanabano* *ib.*) . . . Pfidium pomiferum et pyriferum (*Guayaba* *ib.*) . . . Cocos nucifera (*Cocos* p. 38.) . . . Cocos fusiformis (*ib.*)
 . . . Chamaedorea gracilis Willd. (*Ai unas palmitas, que tienen la hoja como la de los palmitos terreros del Andalucia, y estas llevan por fruta unas cuentas pequeñas y redondas* p. 39.) . . .
 Elais occidentalis (*Ai otras palmas altas y de buenos palmitos etc.* *ib.*) . . . Thrinax parviflora (*Palmas muy espinosas* *ib.*) . . . Areca oleracea (*Palmitos muy excelentes para comer* *ib.*) . . . Quercus salicifolia (*Encinas buenas de comer* *ib.*) . . .
 Vitis indica (*Parras: sed uvas mas gruesas no tan agras* *ib.*) . . . Carica cauliflora (*Higos del mastuerzo* p. 40.) . . . Chrysobalanus Icaco (*Membrillos* *ib.*) . . . Laurus Persea (*Perales* *ib.*). De eadem Petr. Martyr ocean. f. 41. . . . Crescentia Cujete (*Higuero, que echan calabazas redondas* *ib.*) . . . Spondias Mombin (*Hobos* p. 41.) De eadem Lopez de Gomara p. 60. Petr. Martyr

f. 39.) . . Guaiacum officinale (*Palo santo, Guaiacan ib.*). Guaiacum Xagua ? p. 42. . . Hippomane Mancinella (*Manganas de la Jerva p. 42.*). . . Bambusa Guadua Humb. (*Caña p. 44.*). . . Convolvulus Batatas (p. 45.). . . Ceropia peltata? (*Plantanos p. 46.*). . . Cactus Tuna (p. 27.). . . Heliconia Bihai (*ib.*).

In eadem *Barciae* collectione Alvarus Nuñezius *Cabeça de Vaca* Floridae plantas describit: Cassiam Fistulam (cuius uberrimum invenerunt Hispani proventum): Limoniam acidissimam: Hedwigiam balsamiferam (non Myroxylon peruiferum ut vult *Bauhinus in pin.*), Canellam albam, Ingam fagifoliam Willd.

Mexicanas plantas *Lopezius de Gomara* paucas habet: Agaven americanam (*Maguey. Metl. Barcia tom. 2. p. 211.*) Tolviferam Balsamum: Cactum coccionelliferum (*Nuchtli p. 79.*): Theobroma Cacao (p. 82. 209.).

Peruvianas plantas primus descripsit *Çarate* (*Barcia 3.*) qui (p. 10. 477.) nomine Papas Solani tuberosi meminit.

Paraguaienses poëta *Martinus del Barco* in Argentina (*Barcia 3.*) ubi p. 9. Passiflora coerulea, Mimosa pudica et Dorstenia Contrayerva memorantur.

Adiit etiam Indiam occidentalem (1542—1556) Hieronymus *Benzoni*, Italus, cuius „no-

„*va novi orbis historia*“ Genev. 1578. 8. plantarum quarundam memorabilium descriptionem continet. Inter eas eminet *Petum*, s. *Nicotiana Tabacum*, cuius usum is uberius observavit. Non multo post Benzoni reditum (1559) herba ea Lisbonae iam culta, velut remedium ulcera maligna facians, oratori gallico Ioanni *Nicotio* innotuit, qui, tum foliis tum aqua destillata tentatis, eximium eius usum semet observasse Regi Galliae nunciavit, Quo quidem iure nomen ipsius plantae tributum fuit (*L'Agriculture et maison rustique, par Cl. Estienne et J. Liebaut, p. 208, Rouen 1647. 4.*). Fuit autem ea species *N. Tabacum*, quod e descriptione *Nic. Monardis* (apud *Clus. exot. p. 307.*) elucet. Mox vero et *N. fruticosa* (*Petum femina* et *N. glutinosa* et *N. rustica* fuerant, ut quatuor iam species *Clusio* innotuerint. Optimus *Conr. Gesnerus*, qui experiri omnia consueverat, folia eius herba et manducare et fumum fugere ausus fuit, quo ebrietatis speciem et vertiginem sibi conscivit (*epist. medic. f. 79. b.*). Eadem in cane experimenta repetiit *Aegidius Everardus*, qui insignia commoda herbae praedicavit (*Comm. de herba Panacea, quam alii Petum, alii Nicotianam vocant, Antverp. 1587. 12.*). *Monardis* tractatum interpretatus est *Iacob. Gohory* (*Instruction sur l'herbe Petum, Rouen 1588. 8.*).

Meminit etiam primus *Benzonius* arboris il-

lius mirabilis, quae perennes aquas e foliis fundat, *Nepenthes* sine dubio *destillatoriae*, cuius vero patria (Zeilona) falso habetur insula Ferro. Recurrit tamen haec arboris historia in plerisque posterioris aevi scriptis, et ipso C. Bauhini *pinace* (p. 512. 513.).

E primis memorat Benzoni *Coram* fruticem, quem assiduo Peruanos in ore gestare adfirmat, ut nec sitim sentiant nec virium infirmitatem. Est autem, ut Ios. *Jussieuus* observavit, *Erythroxyli* species, cuius proventus in provincia Peruviae, Yungas dicta, tam copiosus est, ut quotannis 7 — 800,000 numi, quos *Piastras* dicunt, inde redeant (*Lam. encycl.* 2, 595.).

Brasiliae historiam naturalem primus conscripsit monachus Carmelita, Andreas *Thevetius* (*Les singularitez de la France antarctique*, Antverp. 1558. 8.). Licet rudiores plantarum icones addat, ac diu se in Brasilia commoratum fuisse adseveret, fidei tamen parum meretur, quum non immerito de fama ipse detraxerit Ioannes *Lerius*, Margella-Burgundus, candidus homo et ecclesiasticus, qui ad fidem Reformatorum propagandam, iubente summo Colignio, cum aliis Brasiliam (1556.) adgressus est (*Histoire d'un voyage fait en Bresil*. 1576. 8.). Difertis is verbis fatetur, terram ipsam a Brasiliano potius ligno, quam hoc ab illa nomen accepisse (p. 194.). Describit plantas sequentes:

Zamiam furfuraceam (202. *Ayri, palmam, ligno durissimo.*). . . Copaiferam officinalem (*ib, Copan.*). . . Amyridem balsamiferam (202. *Bois de senteur de roses.*). . . Cerberam Ahovai (*ib.*). . . Anacardium occidentale (205. *Acaion.*). . . Musam sapientum (*Paco 206.*). . . Nicotianam Tabacum (*Petum 212.*). . . Caladium esculentum *Venten (Caiou, espèce de Choux 214.)*. . . Convolvulum platanifolium (*Hatich 214.*). . . Arachin hypogaeam (*Marobi 215.*).

Et in cosmographico opere (*La Cosmographie universelle, 1. 2. Paris 1575. fol.*) *Thevetius* plantarum descriptiones dedit parum fidas iconesque aequae incertas. Sic (*vol. 1. f. 69. b.*) oleraceam plantam, *Achanaca*, habet, quae contra morbum *Yaws* dictum, expediat. Fabulosa pariter est historia *Rhabarbari* (*f. 126.*) et miserrima figura, e *Marino* mutuo accepta. *Smilacem* Chinam paullo melius tractat (*f. 415.*). Qualis sit arbor *zeilanensis Gehuph* (*f. 419. b.*) plane ignoro. *Convolvulum platanifolium* male delineat (*vol. 2. f. 921. a.*) ut et *Cerberam Ahovai* (*f. 922. a.*): pessime *Nicotianam* (*f. 927. a.*) et *Iatropham Manihot* (*f. 948. b.*).

Quae alii invenerunt, collegit *Nicol. Monardes* prof. *Hispalensis* in libro, quem *Clusius* in exoticis interpretatus est. Multa ipse viderat, plura etiam, velut *Carañam*, quae etiamnum definire ne-

quimus: medicus tamen medico consilio omnia describit. Praecipuae plantae, systematice determinandae sunt:

Hymenaea Courbaril (297. *Anime.*). . . Populus balsamifera (238. *Tacamahaca.*). . . Iatropha Curcas (299. *Oleum cicinum.*). . . Tolvifera Balsamum (304.). . . Guaiacum officinale (312.). . . Dorstenia Contrayerva (311.). . . Smilax China et Saraparilla (315. 316.). . . Laurus Sassafras (320.). . . Canella alba (323.). . . Iatropha multifida (*Avellanae purgatrices* 334.). . . Convolvulus Mechoacanha (334.). . . Capsicum annuum et frutescens (*Piper* 340.). . . Passiflora incarnata (*Granadilla* 347.). . . Helianthus annuus (*Herba Solis ib.*). . . Tropaeolum maius et minus (*Flos sanguineum et Nasturcium peruvianum* 348.).

Monardis librum cum aliis fere excerptit Ioan. Fragosus, quem supra iam citavimus. „Discursos de las cosas aromaticas etc. de las Indias, „Madr. 1572. 8.“

Neque Gaufridus *Linocierus* peculiaria multa habet, sed pleraque e Monarde, Lerio, Garcia et Acofta (*Histoire des plantes aromatiques, qui croissent dans l'Inde tant occidentale, qu'orientale.* Paris 1584. 16.).

* * *

Orientis interea regiones, eximiarum plantarum feracissima et veterum monumenta maxime

illustrantes, eruditorum curiositatem excitarunt: quorum studio factum est, ut plantae, quas Dioscorides et Arabes dixerunt, indies magis innotescerent et melius exponerentur.

Primus autem peregrinationem eiusmodi utilissimam suscepit Petrus BELONIUS, Cenomanus (nat. 1517., occisus a latrone Romano 1563.). Peragratis ab ineunte adolescentia Gallice, Helvetiae, Italiae, Germaniaeque partibus, Cardinali Turnonio commendatus et ab eo sustentatus, adiit Orientem (1546.) ac per tres annos Graeciam, Archipelagum, Asiam minorem, Syriam et Aegyptum perquisivit, in plantis potissimum studiosus, neque tamen animalia aut ipsos hominum mores neglexit. Gallice conscriptas observationes Clusius latine interpretatus est et exoticis suis addidit.

Utilia multa et nova occurrunt, e. g.:

Platani orientalis vera descriptio et icon (p. 9.).
 . . . Salvia pomifera. . . Aristolochia baetica s. altissima *Fontan.* (p. 9.). . . Brotera corymbosa (*Chamaeleon niger in insula Lemno* p. 54.). . .
 Euphorbia Apios in monte Atho (p. 43.). . . Cotyledon Umbilicus (p. 56.). . . Acacia vera (p. 123.). . . Lawsonia inermis (p. 135.). . . Caulis orientalis (p. 200.). . . Ephedra altissima (p. 206.). . . Prunus Laurocerasus (*Cerasus trapezuntina.*).

Secundus Orientem adiit Melchior **GUILANDINUS** Boruffus, post reditum prof. Patavinus († 1589.) acerrimus homo, Matthiolo praesertim adversarius. In Aegypto et Syria fuit 1559 et 1560, ex captivitate piratarum redemptus Fallopii liberalitate. Edidit celeberrimum et eruditissimum „de Papyro“ tractatum, Venet 1572. 4. odii praeterea plenum libellum „Theonis adv. Matthaeolum,“ Patav. 1558. 4. Tantopere saepius fallitur, ut Belladonnam cum Mandragora confundat (*Matthiol. ep. 3. p. 134.*).

Vestigia Belonii pressit, incredibili plantarum amore accensus, optimus vir Leonardus **RAUWOLFIUS**, Vindelicus († 1596.), qui per tres annos (1573—1576.) Asiam minorem, Syriam et Persiae partem visitavit. Itinerarium ipsius (*Ägentliche Beschreibung der Rayfs etc.*, Lauingen 1583. 4.) descriptiones plerumque exactas plantarum plurimarum continet, quas numero **DXIII.** ficatas ex Oriente reportaverat: servantur eae etiamnum in bibliotheca Leidensi, iisque investigatis **Io. Fr. Gronovius** „floram orientalem“ **LB. 1755.** 8. elaboravit. Redierunt tamen plures iconibus elegantibus expressae in *C. Gesneri opp. ed. Schmiedel.* Itinerarii Rauwolfiani editio, quam supra citavi, quarto libro continet **XLII.** icones plantarum orientalium, in opere ipso descriptarum, plerumque novarum, e. g.:

Plantago Lagopus (*Catananche n. 6.*) saepe
repetita ab Imperato, C. Gesnero, C. Bauhino.

Convolvulus Imperati (*n. 54. b.*) . . . Echium
italicum var. β . (*n. 120.*) . . . Solanum Melonge-
na (*n. 75.*) . . . Sol. sanctum (*n. 75. b.*) . . . Ana-
basis aphylla (*Kali Arabum n. 38.*) . . . Artedia
squamata (*Gingidium Diosc. n. 287.*) . . . Pastina-
ca Secacul *Russel. (n. 74. b.)* . . . Statice sinuata
(*Limonii species, n. 314.*)

Leontice Chrylogonum (*n. 119.*)

Michauxia campanuloides (*Medium 248.*) mul-
to elegantius ea redit in *Gesneri opp. ed. Schmiedel*
tab. lign. 4. fig. 36. . . . Lawsonia inermis (*n. 60.*)

Rheum Ribes (*n. 266.*)

Reaumuria vermiculata (*Kali n. 57.*) . . . Zy-
gophyllum Fabago (*Morgsuni n. 113.*)

Acanthus Dioscoridis (*n. 285.*)

Hibiscus Trionum (*n. 193.*)

Hedysarum Alhagi (*Agul. n. 94. 173.*) . . .
Astragalus christiannus (*n. 116.*) . . . Astrag. denfi-
folius (*Tragium alterum n. 29.*) . . . Astrag. colu-
teoides (*Tragacantha altera n. 281.*)

Scorzonera tuberosa (*Chondrilla altera n.*
117.) . . . Artemisia iudaica (*Scheha n. 456.*) . . .
Gnaphalium sanguineum (*Baccharis n. 285.*) . . .
Baccharis Dioscoridis (*Conyza n. 54.*) . . . Erige-
ron tuberosum (*Chondrilla altera, n. 117. b.*) . . .

Centaurea Behen (*Behen album n. 288.*) . . . Gundelia Tournefortii (*Silybum n. 74.*)

Aristolochia maurorum (*Rausut et Rumigi n. 121.*)

Poterium spinosum (*Bellan 287.*) . . . ? Salix aegyptiaca (*Zarnab. n. 112.*)? Elaeagnus spinosa . . . Sal. babylonica (*Garb n. 160.*)

In opere ipso Coffeae potus (*p. 98.*) describitur, rarioresque aliae plantae, ut Calla orientalis (*Arum Carfaami p. 115.*), Tragopogon lanatus (*p. 219.*) etc.

* * *

Mox etiam Indiam suam orientalem Lusitani medici curatius peruestigarunt, ut medicamenta et aromata veterum exponerent. Arabum monumenta, licet linguam non satis callerent, assiduo compararunt, neque facile plantarum botanicam dederunt descriptionem, utilem tamen omnino laborem.

Praeivit GARCIA AB ORTO, proregis indici medicus, qui Goae et Bombaiae diu commoratus erat, hortumque plantis medicis refertum posteriori loco aluerat. „Aromatum historia“ a Clusio versa huius exoticis inserta, haud pauca nova aut memorabilia continet:

Nyctanthen Arborem tristem (225.)

Strychnon Nucem vomicam (*Colubri ligni tertium genus 214.*) . . . Str. colubrinum (*alte-*

rum genus 214.) . . . *Ophioxylon serpens*
(primum genus 214.) . . . *Convolvulum Turpe-*
thum (206.) verum arabicum, quod longe differt
 a *Turbith barbarorum*, *Seseleos* specie. . . *Carif-*
sam Carandas (227.) . . . *Iamboliferam peduncu-*
latam (235.).

Terminaliam Benzoin (156.) . . . *Term. Che-*
bulam (194.) . . . *Amyridem Kataf* (*thuris arbo-*
rem 157.) . . . *Aeglen Marmelos Correue* (*Cydo-*
nia indica 233.).

Mangiferam indicam (228.) . . . *Garciniam*
Mangostanam (233.) . . . *Eugeniam Iambos* (233.).
Averrhoam Carambolam (234.) . . . *Annonam*
muricatam (*Iaca* 227.).

Viticem Negundinem (226.).

Phaseolum Mungo (236.) . . . *Indigoferam*
Anil (239.).

Durionem zibethinum (231.) . . . *Arecam Ca-*
techu (187.) . . . *Excoecariam Agallocham* (172.).
 . . . *Smilacem Chinam* (208.) . . . *Mimosam Ca-*
techu (163.).

Imitatus est Garciam et saepius plane exscripsit
 Christophorus ACOSTA, chirurgus Lusitanus, in
 Africa natus, literarum rudis, cuius „*Aromatum*
historia“ ab eodem *Clusio* exoticis adiecta, eadem
 fere continet, quae Garcias docuerat. Ligni ta-
 men colubrini descriptio differt. Habet etiam pau-
 ca peculiariora:

Pavettam indicam (*Pavate* 266.). . . Cerberam Manghas (*Mangas bravas* 284.). . . Hyperantheram Moringam (248.). . . Mimofam pudicam (290.).

Ioannes Hugenus LINSCHOTEN, Enchusabatavus, adiit Indiam orientalem et Chinam ab anno inde 1579. „Itinerarium“ ipfius (Amfteld. 1644. fol.) a D. Paludano commentariis dotatum, complectitur fructus et aromata Garciae et Acoftae, praeterea Rhizophorae Mangles (*Arbor de-rays p. 82.*), Daturae Tatulae (*Dutroa p. 86.*), Aquilariae ovatae (*Palo d'aguilla p. 96.*) descriptionem. Paludanus addidit primam mentionem Polianthis Tuberosae, quam 1594. Simon de Tovar Hispanus cum ipfo communicaverat.

* * *

Summa folertia et indefeffo ftudio Prosper ALPINUS plantas Orientales examinavit, pluresque veterum, ante ignotas, clare expofuit. Marofficae natus 1553., cum Confule Veneto Eno 1580 Aegyptum adiit, Caïri triennium commoratus eft. Graeciae infulas etiam, maxime Candiam perquifivit, poft reditum Principis Doriae medicus, dein profeffor Patavinus fuit, denatus 1617.

Celeberrimum opusculum eft „de plantis Aegypti“, cuius editionem Patav. 1640. 4. coram habeo. Plantae nondum quinquaginta defcribun-

tur dialogice, delineatae more saeculi illius: inter eas novae fere sunt:

Cynosurus aegyptius (*Meiem el msalib p. 122.*) . . . Cyperus Papyrus (*p. 111.*) . . . Plantago squarrosa (*Kalli 3. p. 127.*) . . . Vahlus habet Schoenum mucronatum, sed valde differt.

Zizyphus Spina Christi (*Nabea p. 19.*) . . . Periploca Secamone (*p. 124.*) . . . Cynanchum viminale (*Felsel tavil p. 96.*) . . . Rhamnus divaricatus Forsk. (*Agiaholid p. 59.*) . . . Asclepias procerata (*Beidelfar p. 86.*) . . . Cassia Abfus (*p. 97.*) . . . Cass. Sophera (*p. 84.*) . . . Lycium europaeum (*Uzeg p. 43.*) . . .

Amyris Opopoballamum (*p. 60.*) . . . Corchorus olitorius (*Melochia p. 93.*) . . . Origanum aegyptiacum (*Zutarhendi p. 95.*) . . . Sesamum orientale (*p. 100.*) . . . Pistia Stratiotes (*p. 108.*) . . . Adanfontia digitata (*Baobab p. 67.*) . . .

Gossypium arboreum (*p. 71.*) . . . Hibiscus ficulneus (*Bamiah p. 91.*) . . . Abrus precatorius (*p. 77.*) . . . Coronilla Sesban (*p. 82.*) . . . Trigonella hamosa (*Alchimelech p. 124.*) . . . Acacia Senegal (*p. 15.*) . . .

In libro, qui huic adnectitur, „de balsamo“, Amyridis Opopobalfami et gileadenfis historiam naturalem uberrime exponit, veraene autem sint species an varietates duntaxat, ambiguum mittit. Coluit tamen in horto fruticem.

Praestantissimum et novarum plantarum locupletissimum opus est posthumum „de plantis exoticis“, quod Venetiis 1627. 4. prodiit. Amplectitur eas, quas a Capello, proconsule Veneto Cretae, a Palmerio Anconitano, Caëri residente et ab aliis amicis acceperat et in horto ditissimo Patavino coluerat. Inter eas praecipuae sunt:

Syringa persica laciniata (*Ligustrum nigrum* 178.). . . Cenchrus frutescens (*Arundo graminea aculeata* p. 104.), . . Scabiosa limonifolia (*Sc. arborea* p. 34.).

Galium graecum (p. 166.). . . Lithospermum fruticosum (*Anchusa arborea* p. 68.). . . Onosma simplicissima (*Echium creticum* 129.). . . Convolvulus paniculatus (*arabicus* 185.). . . Campanula Alpini (*pyramidalis minor* 340.). . . Ferula Aëa foetida (*Laserpitium* 210.). . . Statice Echinus (56.). . . Linum arboreum (18.). . . Oenothera biennis (*Hyoscyamus virginianus* 324.).

Daphne oleoides (*Chamaedaphnoides cretica* 43.). . . Aur creticum (1).

Saponaria cretica (*Saxifraga altera* 291.). . . Dianthus iuniperinus (*Caryophyllus sylv. arboreus* 38.). . . Euphorbia aleppica (*Tithymalus Cyparissius* 64.).

Pyrus cretica (*Cerasus idaea* 2.). . . Nymphaea Lotus (p. 213.—229.). Uberrima eius

plantae historia. . . Cistus creticus (*Ladanum creticum* p. 38.). . . Ranunculus muricatus (p. 262.).

Teucrium creticum (*Rosmarinum stoechadis facie* p. 102.). . . Satureia graeca (*Clinopodium creticum* p. 264.). . . Nepeta Scordotis (p. 283.). . . Origanum Maru (p. 288.). . . Scrofularia sambucifolia (*Sideritis* p. 202.). . . Celsia Arcturus (*Verbasculum sylvestre creticum* p. 122.). . . Bunias spinosa (*Brassica* p. 200.).

Alyssum creticum (*Leucoium luteum, utriculato semine*, p. 118.). . . Cardamine Impatiens (*Sium minimum* 331.). . . Cleome pentaphylla (*Quinquefolium filiquosum* 322.). . . Hibiscus Abelmoschus (p. 196.).

Genista lusitanica vel Spartium horridum (*Echinopoda* p. 14.). . . Anthyllis cretica (*Ebenus* p. 278.). . . Anth. Hermanniae (*Spartium spinosum* p. 26.). . . Coronilla argentea (*Colutea scorpioides argentea* p. 16.). . . Coron. globosa (*Hedysarum argenteum* p. 314.). . . Atragalus echinoides (*Tragacantha altera* p. 54.). . . Trifolium clypeatum (p. 306.). . . Trif. uniflorum (*Spica trifolia* p. 168.). . . Lotus edulis (*Trifolium corniculatum* p. 268.).

Catananche lutea (*Stoebe plantaginis folio* p. 286.). . . Acharna gummifera (*Carduus pinea* p. 124.). . . Ac. cancellata (*Carduus minimus* p. 264.). . . Staehelina arborefcens (*Cyanus arbo-*

386 LIB. IV. CAP. IV. PEREGRINATIONES

rescens altera p. 32.) . . . Balsamita ageratifolia
(Bellis spinosa p. 326.) . . . Chrysanthemum trifur-
 catum *Fontan.* (*Bupthalmum peregrinum 320.*)
 . . . Achillea cretica (*Stratiotes millesfolia cretica*
p. 83.) . . . Centaurea spinosa (*Cyanus spinosus*
163.) . . . Cent. babylonica (*Iacea maxima 281.*)
 . . . Cent. eryngioides (*Carduus 158.*)

Datisca cannabina (*Canapis lutea 295 — 301.*)
 . . . Ephedra fragilis (*Equisetum montanum creti-
 cum 140.*) . . . Pteris longifolia (*Phyllitis 66.*)

Plura etiam insunt huic operi nondum satis de-
 terminata.

Cum Prospero Alpino iungendus est Honorius
 BELLUS Vicentinus, medicus Cydonia-Cretensis,
 qui Belonium et Alpinum imitans, plantas Grae-
 ciae studiose examinavit. Epistolae ipsius ad Clu-
 sium datae (*Clus. hist. 2, p. 299 — 314.*) versan-
 tur maxime in ventilandis Belonii et Alpini expo-
 sitionibus: scriptae autem sunt ab anno inde 1594.
 Explicat Echinopoda, Baobab, Afclepiada proce-
 ram, Sopheram, Cytisum veterum, Stachyn spi-
 nosam (*Gaiderothymo*), Scandicem australem
 (*Zilimonida*), Scutellariam peregrinam (*Scordo-
 tin Plinii 2.*), Abram etc.

Ex eiusdem Belli literis Pona expositiones non
 paucas montis Baldi historiae inseruit: e. g. de Stä-
 helina Chamaepeuce (*Stoebe capitata*), de Cicho-
 rio spinoso, de Loto eduli (*λεγαζοῦν*), de Phyteu-

mate pinnato (*Petromarulo*), de Verbasco spinoso (*Galastivida*), de Satureia spinosa, Teucrio brevifolio (*Polium erectum creticum*) etc.

CAP. V.

INSTAURATIO, COLLECTIO ET DISPOSITIO INVENTORUM.

Expositio veterum critica, hortorum cultura et itinera botanica thesaurum rei herbariae fatis amplum aperuerunt. Inventa vero colligenda, comparanda cum cognitis et ventilanda erant: necessitas etiam urgebat tot varias res in ordinem quemdam disponere, ac, ni systema conderetur, speciem quamdam dispositionis melioris introducere.

Id consilium primus, ni fallor, Conradus GERNERUS cepit, vir omni literarum genere cumulatifsimus, atque tum animi dotibus praeclaris tum incredibili plantarum amore insignis. Humili loco Tiguri 1516. natus, patre pellione in bello civili occiso, victum tenuissimum quaerere in puerorum institutione debuit. Immaturo etiam matrimonio magis depressus, adiit tamen Galliam meridionalem, Argentoratum, Laufannam et Basileam, ubi demum summos in arte medica honores adeptus, patriae postea inservit, alpes Helvetiae, maxime montem Septimum et Pilati, et Vallem Tellinam,

Io. Bauhino comite, percucurrit, hortum proprium coluit, veterum monumenta diligentissime emendavit, plantarum vires experimentis in se ipso, temere saepius, institutis investigavit, pictorem aluit, qui plusquam MD icones nitidissimas et exactissimas, ad opus insigne, historiam plantarum, pararet, artem medicam ipse exercuit, eamque laboriosam vitam ad annum 1565. usque produxit, ubi peste ereptus est *).

E tantis tanti viri meritis, quae Hallerus civis ipsius et Schmidelius uberrime exposuerunt, memoranda praecipue est ipsius perspicacia, quae facile vidit, e seminibus, fructibus et floribus plantarum potius quam e foliis naturas stirpium et cognationes apparere. Unde monuit amicum Theod. Zwingerum (*epist. ad Wolf. f. 113. a.*) semina et fructus plantarum delineari debere. His enim notis facile deprehendi, Staphidem agriam et Consolidam regiam Aconito *συμφύλους εἶναι βοτάναις*. Ita etiam ad Ad. Occonem (*f. 65. b.*) scribit, cognationem plantarum e seminibus praecipue derivandam esse. Eo etiam nomine icones Gesnerianae prioribus omnino multo praestantiores sunt, quod partes essentielles exprimunt.

Novas complures species detexit, tum alpinas,

*) Uberrime de vita Gesneri commentatus est C. C. Schmidelius in praef. ad opp. Gesneri.

quas ipse vel invenerat vel amici, Aretius Bernensis, Vollatus, Zwingerus et alii miserant, tum exoticas, in horto suo cultas aut ab amicis exteris cum ipso communicatas. Plerasque diligentissime pictas cum descriptione reliquit Casp. Wolfio, qui *ὑπόγραφω* cum specimine iconum, Simleri vitae Gesneri adiectam (Tigur. 1566. 4.) edidit. At promissis Wolfius morbis vexatus non itetit, vendidit thesauros Gesnerianos Ioach. Camerario (pretio 150 flor.), qui iis ad epitomen Matthioli edendam usus est, ut, quaenam verae sint Gesnerianae icones, haud facile determinari possit. Cesserunt aliae icones Trewio, a quo acceptas C. C. *Schmiedelius* titulo „Operum botanicorum“ tom. 1. 2. Norib. 1754. 1771. fol. numero 72 vel aeri vel ligno incisus partim etiam coloratis edidit.

Coram est „Historia plantarum C. Gesneri, Paris. 1541. 16.“ iuvenile opus, e veteribus conscriptum, nil peculiare aut novum continens. Multo utilior est „Montis Fracti s. Pilati historia,“ quam *Scheuchzerus* in *hist. nat. Helvet.*, Tigur. 1716. recudi curavit. Ad Tragi etiam historiam et ad Valer. Cordi opuscula adnotationes et additamenta iunxit, praecipue celeberrimum tractatum „de hortis Germaniae,“ ubi plures novas plantas recenset. Insunt eae etiam epistolis, tum iis, quas Wolfius Tiguri 1577. 4., tum quas Bauhinus Basil.

1591. 8. edidit, tum etiam libro quarto epistolarum, Wittebergae 1584. 4. impresso.

Ut pauca tantummodo e tot divitiis clarissimi viri adducam, Cannam indicam (*epist. Wolf. f. 52. b.*) fere primus habet. Passim occurrunt praeterea:

Salvia ceratophylla (*tab. lign. 12. f. 104.*), calycina *Sibth. fl. graec. 16. (tab. lign. 12. f. 103.)*.

Lappago racemosa (*tab. lign. 3. f. 20.*).

Scabiosa prolifera (*tab. lign. 4. fig. 56.*) . . .

Potamogeton ferratus (*Lapathi genus sylvestre minus, hort. Germ. f. 263. b.*).

Nicotiana Tabacum, cuius folia ipse expertus erat (*epist. Wolf. f. 79. b.*) . . . Androsace villosa (*opp. tab. aer. 9. f. 76.*) . . . Primula Auricula (*hort. f. 274. a.*) . . . Pr. marginata (*opp. tab. aer. 9. f. 77.*) . . . Lyfimachia nemorum (*Nummularia sylvatica hort. f. 268. b.*) . . . Convolvulus Nil (*hort. f. 255. a.*) . . . Lobelia Dortmannana (*tab. lign. 13. f. 117.*). Rediit primum in *Clus. cur. post. 75.* Gladioli lacustris nomine. . . Lonicera alpigena (*Chamaecerasus ad Val. Cord. f. 213. b.*) . . . Solanum Pseudocapsicum (*hort. f. 282. a.*) . . . Rhamnus infectorius (*opp. t. 19. n. 167.*) . . . Swertia perennis (*opp. prima picta.*) . . . Gentiana bavarica (*opp. t. 22. f. 84.*) . . . Gent. asclepiadea (*t. 11. f. 99.*) . . . Gent. punctata (*t. 28. f. 92.*) . . . Gent. purpurea (*ib.*) . . . Eryngium

alpinum (*mont. fract.*). . . Ligusticum pelopon-
nesense (*ib.*).

Tulipa Gesneriana (*ad Cord. f. 213.*) 1559
primum adlata Augustae Vindelicorum floruit.

Epilobium angustissimum (*ad Cord. f. 215. b.*).

Rhododendron ferrugineum (*tab. lign. 21. f.*
181.). . . Saxifraga autumnalis (*Sedi minoris ge-*
nus, floribus luteis maculosis, mont. fract.). . .

Euphorbia dulcis (*Esula hort. f. 280. b.*) . . . Dian-
thus barbatus (*Lychnis monachorum hort. f.*
266. a.).

Mespilus Chamaemespilus (*ad Cord. f. 215.*).

. . . Comarum fragarioides (*Fragaria sterilis hort.*
f. 250. b.). . . Dryas octopetala (*opp. tab. aer. 3.*
f. 22.).

Actaea spicata (*Christophoriana hort. f. 253. a.*).

. . . Cistus linearis Cav. (*tab. 3. aer. f. 25.*). . .
Cist. halimifolius (*ib. f. 26.*). . . Cist. guttatus
(*ib. f. 27.*).

Mentha cervina (*Pulegium angustifolium, ib.*
f. 274. a.). . . Stachys palustris (*Betonica foeti-*
da, mont. fract.). . . Pedicularis flammea (*Her-*
ba aspleno persimilis ib.). . . Digitalis lutea (*ib.*).

Bunias Erucago (*tab. lign. 13. t. 113.*) . . . Le-
pidium perfoliatum (*tab. lign. 13. f. 110.*).

Polygala Chamaebuxus (*ib.*). . . Astragalus
Erianthus f. Eriocephalus Willd. (*Poterium Rau-*
wolf. tab. lign. 13. f. 119. aer. inc. 1. f. 1.) . . .

Ulex nanus (*tab. aer. 1. f. 2.*). . . . Lathyrus
Aphaca (*ib. f. 5.*). . . Lath. fetifolius (*tab. 2. f. 11.*
. . . Lath. angulatus (*tab. 2. f. 12.*).

Artemisia vallesiaca (*Abfinthium seriphium fe-
mina ib.*). . . Achillea moschata (*Iva moschata
ib.*). . .

Coix Lacrima (*opp. tab. lign. 2, 15.*). . . Pteris
cretica (*ib. f. 12.*). Doronicum scorpioides s. Ar-
nica scorpioides, quam haud esse Aconitum vete-
rum contra Matthiolum probare studuit, experi-
mentis in se ipso institutis fretus (*epist. Wolf. f.
74. 78.*). Ranunculum autem Thoram id potius
esse perhibet (*f. 9.*).

Non reticenda est in historia rei herbariae sum-
mi viri modestia, caudor, humanitas, probitas.
Eae animi virtutes vel e qualibet epistolarum pagina
elucet. Ut Moibani amici liberis auxilium ferret,
suscepit editionem euporistorum Dioscoridis, e co-
dice, quem Moibanus possederat: a Rihelio typo-
grapho accepit thalerum unicum pro quaternis phi-
lyris, quam pecuniam infantibus patre orbis par-
tim donavit (*epist. f. 25.*). Cum Fuchsius, ni-
mis suae gloriae cupidus, anxie rogaret, ne planta-
rum historiam ederet, candidus vir ita respondit,
ut virum eximium decet (*ib. f. 137.*) Guilandi-
num, Matthiolo infestissimum, monuit, ut meri-
tissimo viro parceret, neque *ματαλον* nominaret,
ut adfectus iuveniles exuillie videretur (*ib. f. 140.*).

Gratissimus erga amicos primus consilium cepit, nomina plantarum ab iis petere viris, qui experimenta de earum viribus instituerint. Vولاتam, Aretiam, Occoniam, Calceolariam, Cortusam optima censet nomina, si modo plantae veteribus plane incognitae fuerint: alioquin enim veterum appellationes delendas non esse (*epist. f. 73. a. 120. b.*).

Sequitur Gesnerum amicus eius, Gulielmus TURNERUS, Morpetha-Northumbrensis, Cantabrigiae, exemplo Tragi et ipsius Gesneri, medicinae simul et theologiae operam dedit, cumque reformatorum partes nimio defendisset ardore, exilio multatus est. Id sapienter toleravit rei herbariae studiosus vir: moratus est Coloniae Agrippinae, Argentorati et Basileae, ubi in familiaritatem Gesneri venit, Patavium demique se contulit, ubi medicae artis doctor renunciatus est. Redux Ducis Somersfeti archiater, decanus Wellensis et canonicus Windfori creatus est. Hortos plures aluit, Kewi et Wellae, seminumque ipsi assiduam fuit commercium cum Gesnero, Matthiolo, Ghinio et Guilandino († 1568.).

Edidit magnum opus alphabetico ordine: „A new herball P. 1. Lond. 1551. fol.“, cuius nova editio, tribus tomis comprehensa Coloniae 1568 fol. prodiit. Duo priores tomii complectuntur plantas veteribus cognitatas, quas caute et docte ex-

ponit, ventilatis Fuchsi, Matthioli et Tragi commentariis: icones autem e Fuchso sumtae, additis circiter nonaginta. Tertius vero tomus novas habet et veteribus incognitas plantas, tum exoticas tum britannicas tum etiam rhenanas. Inter eas

Asperula arvensis (*Aliffon*). . . Sedum reflexum (*S. minus*). . . Crambe maritima (*Brassica sylvestris*). . . Astragalus glycyphyllos (*Glauz*). . . Medicago fativa.

Rembertus DODONAEUS, Iankema-Friso, archiater Caesareus, dein prof. Leidenfis, nat. 1517. † 1586., innumeras contulit symbolas ad augendam rem herbariam. Typographi Antverpiensis amici suafu suscepit primum opus belgicum, „Cruydeboek, Antverp. 1553. fol.“ quod a C. Clusio gallice 1557. Antverp. et ab Henr. Lyte anglice Lond. 1578. versum fuit. Praxi licet medica obrutus auctor, amicorum tamen divitias tanto studio in suum convertit usum, ut 1559. „de stirpium historia „commentarios“ voluminibus duobus edere potuerit. Icones praeter Fuchsianas adiecit 133 proprias nitidas. Auctum denique et emendatum opus, titulo „stirpium historiae pemptades VI. Antverpiae 1583. fol.“ prodiit, cuius posthumam editionem 1616. parumper auctam possideo. Adiectae huic etiam Lobelianae et Clusianae plantae sunt, ut nonnisi e prioribus editionibus eluceat, quid ad amplificandam rem herbariam ipse contu-

serit Dodonaeus. Ordinem fere servat naturalem: plantas veterum docte et eximie exponit, adductis iconibus codicis Dioscoridei Vindobonensis. Sunt autem, quas primus observavit ac delineavit, plantae praecipuae hae:

- Iasminum fruticans (*Trifolium fruticans* 570.).
 . . Veronica longifolia et maritima (*Pseudolyfimachium coeruleum* 86.).
 Iris graminea (*Chamaeiris* 247.). . . Aegilops triaristata Willd. 539.).
 Heliotropium supinum (70.). . . Campanula Speculum (*arvensis minima* 168.). . . Celofia coccinea (*Amarantus purpureus* 185.). . . Atriplex portulacoides (*Portulaca marina* 771.). . . Cynanchum acutum (*Periploca prior* 408.). . . Hydrocotyle vulgaris (*Cotyledon palustris* 133.). . . Bupleurum rigidum (*B. alterum latifolium* 633.). . . Bupleur. iunceum et falcatum (*angustifolium ib.*). . . Selinum Oreoselinum (*Veelgutta* 696.). . . Ferula Ferulago (321.). . . ? Laferpitium Chironium (*Panaces peregrinum* 309.). . . Cicuta virofa (*Sium alterum* 589.). . . Sifon Ammi (*Ammi alterum parvum* 301.).
 Allium Ampeloprasum (690.). . . Fritillaria Imperialis (202.) 1576. Viennae innotuit. . . Fritill. persica (*Lilium persicum* 220.). . . Fritill. Meleagris (235.). . . Tulipa sylvestris (*minor narbonensis* 232.). . . Ornithogalum narbonense (222.).

. . Ornith. stachyoides (*Asphodelus bulbosus Galeni* 209.). . . Lanaria plumosa (*Bulbus eriophorus* 692.). . . Anthericum ossifragum (*Asphodelus luteus palustris* 208.). . . Hyacinthus non scriptus (215. 216.). . . Hemerocallis flava (*Lilium non bulbosum* 204.). . . Hemeroc. fulva (*L. obsoleto colore rubens ib.*). . . Rum. scutatus (*Oxalis rotundifolia* 649.). . . Rumex tuberosus (*Oxalis tuberosa* 649.).

Erica ? cinerea (*E. altera* 767.). . . Er. ? mediterranea (*E. tertia* 768.).

Chrysolplenium oppositifolium (*Saxifraga aurea* 316.). . . Dianthus virgineus (*Armerius flos III, 176.*). . . Lychnis chalcedonica (*Flos constantinopolitanus* 178.). . . Cerastium viscosum (*Alfine spuria IV, 31.*). . . Cerast. vulgatum (*Alfine spuria III, ib.*).

Capparis ovata (746.). . . Glaucium phoeniceum et violaceum *Smith.* (449.). . . Delphinium elatum (*Lycototum flore delphini* 441.). . . Anemone trifolia (436.). . . Ranunculus Flammula (432.).

Teucrium Achaemenis (*Polium I, 283.*). . . Teucr. supinum (*Pol. tenuius ib.*). . . Teucr. gnaphalodes (*Pol. repens ib.*). . . Leonurus Galeobdolon (*Urtica iners III, 153.*). . . Phlomis Lychnitis (*Verbascum sylvestre* 145.). . . Thymus Mastichina (*Marum vulgare* 271.). . . Mentha ro-

tuudifolia (96.). . . Pedicularis fasciculata (*Filipendula montana* 56.). . . Linaria purpurea (183.).
 . . . Anarrhinum bellidifolium (*Linaria odorata* 184.). . . Acanthus spinosus (*A. sylvestris* 719.).

Iberis umbellata (*Draba* f. *Arabis* aut *Thlaspi Candiae* 713.). . . Alyssum clypeatum (*A. Dioscoridis* 89.). . . Lunaria rediviva (*Viola latifolia* 161.). . . Dentaria pinnata (*Viola dentaria altera* 162.).

Ferraria pavonia (*Tigridis flos* 693.). . . Hibiscus palustris (*Althaea hortensis* f. *peregrina* 653.).

Ulex europaeus (*Genista spinosa* 759.). . . Anthyllis lotoides (*Coronopus e cod. caes.* 109.).
 Paludanus invenerat ad montem Libani. . . Orobus niger (*Astragaloides* 551.). . . Vicia narbonensis (*Bona sylvestris* 516.). . . Scorpiurus fulcata (*Scorpioides* 1, 71.). . . Hedyfarum coronarium (*Onobrychis altera* 549.). . . Astragalus aristatus (*Tragacantha* 751.). . . Trifolium rubens (*Lagopus maior* 11, 578.). . . Trif. agrarium (576.). . .
 Trigonella polycerata (*Foenugraecum sylv. alterum* 547.). . . Trig. corniculata (*Trifolium corniculatum* 11, 573.).

Lactuca perennis (*Chondrilla prior* 637.). . .
 Crepis ? tectorum (*Dentis leonis* 111, *spec.* 633.). . .
 Hypochoeris radicata (*Hieracium* 111, 639.). . .
 Catauanche coerulea (*Chondrilla* 111, 638.). . .

398 LIB. IV. CAP. V. INSTAURATIO

Cnicus monspessulanus (*Cirsion* 737.). . . Onopordon Acanthium (721.). . . Cacalia Anteuphorbium 378.). . . Artemisia camforata (*Abrotanum odoratum humile* 22.). . . Artem. maritima (*Absinthium seriphium* 25.). . . Gnaphalium arvense (*Filago minor* 66.). . . Senecio viscosus (*Erigeron maius* 641.). . . Aster Tripolium (379.). . . Inula crithmifolia (*Crithmum chrysanthemum* 706.). . . Centaurea nigra (*Iacea nigra* 124.). . . Cent. muricata (*Cyanoides flos* 251.). . . Echinops spinosus (*Carduus sphaerocephalus acutus* 722.).

Orchis hircina (*Tragorchis* 257.). . . Cypripedium Calceolus (*Calceolus Marianus* 280.).

Thuia occidentalis (*Arbor vitae* 858.). Francisco I. Galliae rege e Canada advena. . . Momordica Balsamina (*Charantia* 670.). . . Cucumis flexuosus (*oblongus* 662.).

Salix fusca (*pumila prior* 843.). . . Stratiotes aloides (*Sedum aquatile* 589.). . . Myrica Gale (*Chamaeleagnus* 780.).

Asplenium lanceolatum *Smith.* (*Dryopteris candida* 456.).

Fucus nodosus (*maritimus* III, 480.) filiquosus (IV, *ib.*), loreus (II, 479.).

Dodonaei civis, Matthias LOBELIUS, Insulis Belgii 1538. natus, iconum praestantissimarum tantam copiam edidit, quantam nemo ante eum: qua

rum licet ingentem numerum in operibus ab anno 1576 editis (*stirp. historia et icones*) e Clusio mutuatus fuerit, parem tamen copiam (praecipue in adversariis) tanquam sibi peculiarium atque novarum repraesentavit. Fuit enim Lobelius vir peregrinationibus, lectione, ingenio, doctorum hominum commercio et amplissima plantarum cognitione clarus, uno saltem Gesnero aut Clusio secundus. Galliam australem praeprimis studio summo peragravit, Narbonae Petro *Pena* in amicitiam recepto, quocum postea opera sua edidit. Helvetiam dein, Germaniam, Italiam borealem, patriasque provincias percucurrit: post vero artem Antverpiae et Delphis exercuit. Turneri amicitia Angliam adlectus, horti Hakneyensis curam suscepit, ipsiusque regis Jacobi botanicus vocatus fuit. Ultimos vitae annos degit in Highgate prope Londinum, ubi 1616 obiit.

Primum opus sistunt „stirpium nova adversaria“ Londin. 1570. fol. Elizabethae reginae dicata. Accessit deinde adversariorum altera pars. Lond. 1605. fol. Antiquissimum autem et clarissimum complectuntur exemplum methodi cuiusdam naturalis. Incipit a *graminibus*, quibus iungit *frumentata*, *arundines*: transit ad *Acoros*, sub quibus militant *Irides*, *Scitaminae*; sequuntur *Iunci* cum *Cyperoideis*; *Asphodeli*, *Hyacinthi*, *Narcissi*, *Lilia*, ipsaeque *Orchides*, ut facile videas, plerasque *Monocotyledones* iidem cohorti adnumerari. Eas

excipiunt *Siliquosae*, sine nomine generali, quibus tamen et Resedam et Senecionem adnumerat: tum *Cichoraceae*, Serides dictae; Brassicae (quibus melior locus inter Siliquosas fuisset): Atriplices: Glaucia, cum Anemone: Lapatha, cum cohorte disparium plantarum: Leucoia, Tithymali, Perfoliata et iterum Bupleura: *Labiatae* pleraeque, ordine satis iusto: *Asperifoliae* item: Nymphaeae: Cucurbitaceae: Rubiaceae: Filices: Leguminosae: Rosaceae et aliae Arbores, sine certo quodam ordine.

Haec prima familiarum naturalium rudimenta plures scriptores Lobelio posteriores imitati sunt. Ipse autem singularum plantarum adiunxit icones aeri nitidissime incisas, exiguas quidem sed novas plerasque, dum, quas Dodonaeus, quas Fuchsius aliique iam habeant, fide summa indicaverit. Descriptiones haud optimae, dictio etiam aspera ac impedita. Nova fere haec sunt:

Schoenus mucronatus (*Iuncus maritimus* 44.).
 . . . Poa dura (2, 461.), alpina (2, 463.). . . Aira
 canescens (2, 466.). . . Melica uniflora (2, 466.),
 quam Villarsius ideo M. Lobelii vocat.

Scabiosa alpina (233.). . . Plantago maior, var.
 rosea (128.). . . Plant. albicans (*Holosteum mons-*
peliense 18.). . . Alchemilla Aphanes (*Percepier*
Angl. 324.).

Anchusa sempervirens (*Buglossum* 247.). . .

Illecebrum capitatum (*Polygonum montanum niveum* 180.). . . Apocynum venetum (*Efula rara e Lio Venet.* 160.). . . Heracleum ?tauricum (*Laserpit. massil.* 313.). . . Statice oleaefolia (*Limonium maritimum* 125.). . . Radiola Millegrana *Smith.* (*Herba Turca* 180.).

Aphyllanthes monspeliensis (190.). . . Frankenia laevis (*Polygonum alterum pusillum* 180.).

Daphne Tartouira (160.).

Gypophila Saxifraga (*Saxifraga antiquorum* 185.).

Cactus mammillaris (*Echinomelocactus* 373.).

. . . Pyrus Aria (435.).

Aiuga Iva (*Iva moschata* 164.). . . Sideritis scordioides (225.). . . Marrubium creticum (222.).

. . . Phlomis italica (*Verbascum sylvestre* 241.). . . Moluccella spinosa (*Molucca asperior* 221.).

Clypeola Ionthlaspi (*Thlaspi alterum minus clypeatum* 74.). . . Biscutella coronopifolia (*Thlaspi parvum hieracifolium ib.*). . . Iberis pinnata (*Thlaspi minus umbellatum* 75.). . . Alyssum maritimum (*Thlaspi narbonense* 75.). . . Sisymbrium Iris 69.). . . Cheiranthus sinuatus (*Leucoium maritimum maius* 141.).

Lavatera olbia (*Althaea* 294.).

Trifolium angustifolium (*Lagopus* 384.). . .

Lotus filiquosus (385.). . . Lot. hirsutus (*Oxytriphylum alterum Scribonii* 381.). . . Dory-

cnium monspeliense (389.) . . . Medicago marina (383.) . . . Medic. turbinata (*Medicæ spec.* II, *ib.*).

Hieracium bulbosum (*Chondrilla pusilla marina bulb.* 85.) . . . Carduus acanthoides (371.) . . . Cnicus tuberosus (*Carduus bulbosus monspel. ib.*). Cnic. eriophorus (370.) . . . Carthamus Carduncellus (374.) . . . Stâhelina dubia (*Stoechas citrina altera* 203.) . . . Gnaphalium sylvaticum (*teretium anglicum* 202.) . . . Erigeron graveolens (*Conyza minor vera* 146.) . . . Aster acris (*minor narbonensium* 147.) . . . Cineraria maritima (*Iacobaea marina* 80.) . . . Inula montana (*Aster montanus hirsutus* 148.) . . . Anacyclus aureus (*Herbariorum Anthemis chrysanthemos* 343.) . . . Anthemis maritima (*Cotula s. Parthenium marinum minimum* 345.) . . . Centaurea conifera (*Chamaeleon non aculeatus* 367.) . . . Cent. pullata (*Iacea humilis serpens* 235.) . . . Echinops Ritro (369.) . . . Echin. frigosus (*Spina alba ib.*).

Typha minor (41.) . . . Olyris alba (*Casia poëtica Monspeliensium* 185.).

Pistacia reticulata (*Terebinthus maior pistachiae folio* 411.) . . . Coriaria myrtifolia (*Rhus Plinii myrtifolia* 412.) . . . Fucus natans (256.).

Sequuta est „Plantarum s. stirpium historia, Antwerp. 1576. fol.“ quae paucas novas plantarum descriptiones, sed earum, quae in adversariis ex-

ponuntur, icones et illustrationes continet, minoris pretii opus, icones etiam rudiores. Hae quidem, tum ex hoc libro tum ex adversariis repetuntur in „Iconibus stirpium, Antverp. 1591. 4. oblong.“, additis figuris Dodonaei, Clusii aliorumque, ut plusquam 2000 icones numerentur. *) Nulla descriptio, nomina sola, qualia aetas amabat, indices autem copiosissimi septem linguarum. Quodsi discefferis ab iis, quae mutuo acceptae ab aliis sunt, supersunt Lobelio peculiare aut novae fere frequentes:

Lemna trifulca (*Hederula aquatica* 2, 36.) . . .
 Utricularia vulgaris (*Millefolium aquaticum* 1, 791.) . . .
 Salvia glutinosa (*Colus Iovis* 1, 557.) . . .
 Nardus stricta (*Spartum nostras parvum* 1, 90.) . . .
 Alopecurus geniculatus (*Gramen aquaticum spicatum* 1, 13.) . . .
 Holcus bulbosus (*Gramen bulbosum nodosum* 1, 23.) . . .
 Poa aquatica (*Gramen maius aquaticum* 1, 4.) . . .
 P. fluitans (*Gr. aquis innatans* 1, 12.) . . .
 Avena nuda (1, 32.)

Asperula taurinensis (*Rubia laevis taurinensium* 1, 800.) . . .
 Plantago subulata (*Serpentina omnium minima* 1, 439.) . . .
 Camphorosma acuta (*Anthyllis marina Narbonensium* 1, 468.)

*) Halleri numerus 2191 nimius est, quum paginarum duplicatus sit: haud tamen quaevis pagina duas continet icones.

Cynoglossum omphalodes (*Symphytum pumilum repens* 1, 577.). . . Symphytum tuberosum (1, 584.). . . Cyclamen hederaefolium (1, 605.). . . Verbascum virgatum With. (1, 564.). . . Samolus Valerandi (*Anagallis aquatica tertia* 1, 467.). . . Herniaria fruticosa (*Polygonum herniariae foliis* 2, 85.). . . Tordylium syriacum (*Gingidium foliis bauciae* 1, 725.). . . Bunium aromaticum (*Ammi creticum* 1, 724.). . . Ligusticum austriacum (*alterum Belgarum* 1, 786.). . . Chaerophyllum aureum (*Myrrhis altera* 1, 755.). . . ? Sefeli montanum (*Meum alterum spurium* 1, 778.). . . Linum strictum (*Passerina linariae folio* 1, 411.). . . Lin. campanulatum (*Campanula lutea linifolia* 1, 414.).

Tillandsia utriculata (*Peruviana alia, aloës facie* 2, 204.). . . Allium carinatum (*Ampeloprasum proliferum* 1, 156.). . . Tulipa suaveolens (*T. pumilio* 1, 127.). . . Scilla Liliohyacinthus (*Hyacinthus stellaris liliifolius* 1, 101.). . . Kerneria oceanica Willd. (*Alga marina* 2, 248.). . . Iuncus conglomeratus (*laevis glomerato flore* 1, 84.). . . Iunc. glaucus (*acutus vulgatus* 1, 85.). . . Iunc. pilosus (*Gramen hirsutum nemorosum* 1, 16.). . . Iunc. ascendens (*Gr. aquaticum alterum* 1, 12.). . . Iunc. campestris (*Gr. exile hirsutum cyperoides* 1, 15.). . . Triglochin maritimum (*Gr. spicatum alterum* 1, 17.). . . Alisma

Damafonium (*Plantago aquatica minor altera* 1, 301.). . . Al. ranunculoides (*Plant. aqu. humilis* 1, 300.).

Polygonum maritimum (1, 419.). P. lapathi-
folium (*Hydropiper* 1, 315.). . . Coccoloba uvi-
fera (*Populus novi orbis* 2, 195.).

Rhododendron hirsutum (*Balsamum alpinum*
1, 367.). . . Saxifraga Burferiana (*Sedum minimum*
tertium 1, 376.). . . Dianthus prolifer (*Arme-*
ria prolifera 1, 449.). . . Dianth. deltoides (*Ca-*
ryophyllus minimus pulchellus 1, 444.). . . Si-
lene conoidea (*sylvestris altera* 1, 338.). . . Sil.
maritima (*Lychnis marina anglica* 1, 337.).

Reseda alba (*maxima* 222.).

Cactus peruvianus (*Euphorbii arbor* 2, 25.).

Papaver Argemone (1, 276.). . . Aconitum
variegatum (*Lycocotnum coeruleum parvum* 2,
678.). . . Ranunculus gramineus (1, 671.). . .
Ranunc. falcatus (*Perpusillum Melampyrum* 1,
37.).

Phlomis Herba venti (1, 332.). . . Origanum
fyriacum (*Marum fyriacum* 1, 499.). . . Melissa
cretica (*Calamintha 2 incana* 1, 514.). . . Antir-
rhinum Afarina (1, 601.). . . Scrofularia canina
(*Ruta canina* 1, 55.). . . Digitalis ferruginea (1,
573.). . . Vella Pseudocytifus (*Cytifi facie Alyf-*
son fruticans 2, 49.).

406 LIB. IV. CAP. V. INSTAURATIO

Cochlearia danica (*Hederaceum Thlaspi* 1, 615.). . . Cochl. anglica (*britannica* 1, 294.). . .
 Alyffum spinosum (*Thlaspi fruticosum spinosum* 1, 217.). . . Al. campestre (*Thl. supinum luteum* 1, 220.). . . Erysimum diffusum (*Eruca sylv. angustifolia* 1, 205.).

Erodium gruinum (*Geranium creticum annum* 1, 662.).

Genista anglica (*Genistella aculeata* 2, 93.). . .
 Ononis antiquorum (*Ononis Aegipyros* 2, 28.). . .
 On. rotundifolia (*Cicer sylv. verius* 2, 73.). . .
 Cytifus argenteus (*Lotus asperior fruticosa* 2, 41.).
 . . ? Coronilla Emerus (*Colutea scorpioides* 2, 86.).
 . . Pforalea americana (*Trifolium* 2, 31.). . .
 Medicago radiata (*Lunaria radiata Italorum* 2, 38.).

Hypericum elodes (*tomentosum* 1, 400.). . .
 Hyp. serpyllifolium (*syriacum et alexandrinum* 2, 390.).

Apargia crispa (*Hieracium flore et folio dentis leonis* 1, 238.). . . Helminthia echioides (*Buglossum echioides luteum* 1, 577.). . . Cnicus dissectus (*Cirsium maius* 1, 582.). . . Cn. pratensis (*Cirs. anglicum* 1, 583.). . . Cn. Casabonae (*Acarua Theophrasti* 2, 16.). . . Staehelina fruticosa (*Cyanus repens* 1, 548.). . . Artemisia arborefcens (*Abfynthium* 1, 753.). . . Gnaphalium alpinum (*Leontopodium parvum* 1, 484.). . . Gn.

asterisciflorum (*Leontopodium ib.*). . . Xeranthemum orientale (*Iacea pusilla incana* 1, 545.). . . Cineraria palustris (*Conyza helenitis fol. laciniatis* 1, 547.). . . Cin. ? campestris (*Conyza helenitis mellita incana ib.*).

Orchis variegata (*strateumatica minor* 1, 184.). . . Orch. militaris (*strateum. maior ib.*). . . Ophrys Monorchis (*Orchis minor leodlensis* 1, 187.). . . Ophr. apifera (*Melittias* 1, 180.). . . Ophr. ararifera (*Testiculus vulpinus secundus* 1, 179.).

Carex ovalis (*Gramen cyperoides parvum aquaticum* 1, 19.). . . Car. vulpina (*Gr. palustre cyperoides ib.*). . . Car. elongata (*Gr. palustre maius* 1, 11.). . . Car. Pseudocyperus (1, 76.). . . Ambrosia maritima (*Jativa hortensis* 1, 766.).

Asplenium marinum (*Chamaesfilix marina anglica* 1, 814.). . . Fucus barbatus (2, 254.). F. acinarius (256.). Ulva Lactuca (*hist.* 647.). U. umbilicalis (*Lichen marinus ic.* 2, 246.).

Posthumas „stirpium illustrationes“ Gul. Howe Lond. 1655. 4. edidit, ubi variae rariores occurrunt, sine iconibus: e. g. *Aquilegia canadensis*, *Anamenia Ventenati* etc.

* * *

Excipiat Lobelium vir omnino summus et immortalis, *Carolus CLUSIUS*, qui omnes facile sui aevi botanicos, cognitione fere immensa plantarum, iudicii acumine, arte describendi, experientia et

doctrina superavit. Cuius vita cum laborum et fortunae varietate, peregrinationibus maxime abundaverit, repetere eam hic libet. Atrebas fuit, natus 1525, in disciplina apud Lovanienfes et Marpurgenfes permanfit, donec Monfpelium adiret, ubi 1559. fummos in arte medica honores adeptus eft. Redux Antverpiae, Lovanii et Auguftae Viudelicorum commoratus eft. Inter amicos Fuggerorum receptus, cum his Belgium et Germaniam borealem peragravit, dein oras Galliae occidentales, totam Hifpaniam et Lufitaniam ipfam. Rediit 1565, quinquennium confumfit in digerendis itineris fructibus: 1560. adiit Angliam: 1573. vocatus eft Viennam, ut hortis Imperatoris praeeflet. Quo munere functus eft ita, ut totam fimul Auftriam et Hungariam perquireret. Angliam iterum 1580. tendit: 1587. Francofurti ad Moenum habitare coepit, ubi a Landgravio Haffiae fufentatus, Leidam denique 1593. vocatus fuit, ut rem herbariam publice doceret († 1609.). Valetudine adverfa et variis morbis luit immenfum ardorem in re herbaria. Brachium et alterum femur fractum, alterum luxatum cum fracto malleolo coegerunt fenem, ut baculis fe continuo fufineret: his accellit hernia cum aliis morbis, qui tamen animum fummi viri nunquam deprimere neque minuere amorem plantarum potuerunt. Harum immenfam fere copiam ex itineribus retulit, in naturales quasdam familias

digessit, studio summo discrevit novas a cognitis, illas duntaxat ut suas descripsit, iconibusque illustravit. Non iudicii solius acie excelluit, sed eruditione etiam non mediocri, cum et veteres et recentiores plerasque linguas calleret. Quibus animi virtutes accesserunt non vulgares: pietas in Deum pariter ac in homines. Cum enim maior natu dominium ac feudum Watenesii hereditatis iure a patre accepisset, cessit eo ultro fratri natu minori, victum sibi quaerens e diligentiae et doctrinae emolumentis (Cf. Ever. *Vorstii orat. de vita Clus. ad calc. cur. poster.*).

Tanti viri scripta monumenta aeterna ingenii sunt ac doctrinae, quibus et tiro et qui ad maturitatem pervenit, etiamnum carere nequit. Edidit autem, praeter *Garciam, Monardem, Acoftam, Dodonaeum et Belonium*, „*Rariorum stirpium per Hispanias observatarum historiam*“, Antv. 1576. 8. cum 229 iconibus, dein „*Rariorum stirpium per Pannoniam observatarum historiam*“, Antverp. 1583. 8. cum figuris 358. Utrumque librum contraxit, additis aliis, in „*Rariorum plantarum historiam*“ Antverp. 1601. fol. Quibus post obitum accesserunt „*Curae posteriores*“, Antverp. 1611. 4. Complectuntur autem haec opera tum eas plantas, quas ipse detexerat, tum quas amici ipsi tradiderant, inter quos grate nominat *Thom. Pennaeum Londinensem*, qui in plantas

helveticas inquisiverat et in thesauro Gesneriano summum studium collocaverat; Iacobum Plateau Turnacensem: Io. Dortmannum Groningensem: Bernardum Paludanum Frisium, qui Orientem adierat.

Indicem exhibeo plantarum a Clusio inventarum ordine Linnaeano:

Veronica spuria (*recta vulgaris hist. 1, 347.*).
 V. spicata (*recta minima ib.*). V. alpina (*Teucrium 6, 350.*). V. aphylla (*Teucr. minimum ib.*). V. latifolia (*Teucr. 4, 349.*). V. dentata (*Teucr. quarti tertia spec. ib.*). V. prostrata (*Teucr. quintum 350.*). . . Salvia sylvestris (*Hormini sylv. 5. spec. prior hist. 2, 31.*). S. austriaca (*Horm. sylv. 4. spec. altera 30.*). S. verticillata (*Horm. sylv. 3, 29.*). S. glutinosa (*Horm. sylv. 2, 29.*). S. triloba (*cretica non pomifera hist. 1, 343.*). . . Pinguicula vulgaris et alpina (*hist. 1, 310.*). Purpureo enim et albo flore habet: primus autem nominaverat C. Gesnerus in *hist. montis fracti.*

Ixia Bulbocodium (*Crocus vernus angustifolius hist. 1, 208.*). . . Iris variegata (*latifolia maior. xv. hist. 1, 221.*). I. fusiana (*latifolia maior 217.*). I. aphylla (*spec. xxv. 223.*). I. Silyrinchium (216.). I. iuncea (*mauritanica cur. post. 116. 4.*). I. lutescens (*Chamaeiris latifolia vii. hist. 1, 227.*). . . Lygeum Spartum (*Spartum ii.*

hist. 2, 220.). . . *Panicum sanguinale* (*Ischaemon Plinii hist.* 2, 217.). . . *Pan. Dactylon* (*Gramen legitimum ib.*). *Arundo arenaria* (*Spartum III, hist.* 2, 221.). . . *Stipa pennata* (*Spartum austeriacum pennatum ib.*). *St. tenacissima* (*Spartum I. hist.* 2, 220.). . . *Melica ciliata* (*Gramen montanum avenae semine, hist.* 2, 219.). . . *Poa megastachya* *Schrad.* (*Gramen Amourettes, hist.* 2, 218.). . . *Ortegia hispanica* (*Iuncaria salmanticensis, hist.* 2, 174.).

Globularia cordifolia (*Scabiosa x. hist.* 2, 5.). . . *Scabiosa fylvatica* (*Sc. III. hist.* 2, 2.). *Sc. stellata* (*Sc. I. hist.* 2, 1.). *Sc. atropurpurea* (*Sc. VI. 3.*). . . *Galium rubrum* (*hist.* 2, 175.). . . *Plantago Bellardi* (*Holosteum salmantic. minus, hist.* 2, 111.). *Pl. cretica* (*Leontopodium creticum ib.*). . . *Cornus suecica* (*Chamaepericlymenum, hist.* 1, 60.). . . *Fagara Avicennae* (*exot.* 185.). . . *Potamogeton densus* (*Tribulus aquaticus minus alter hist.* 2, 252.).

Cynoglossum cheirifolium (*creticum I, hist.* 2, 162.). *C. pictum* (*II. ib.*). . . *Cerintho aspera* (*hist.* 2, 167.). *C. minor* (168.). . . *Echium violaceum* (*rubro flore, hist.* 2, 164.). *E. creticum* (*ib.*). . . *Androsace Chamaejasme* (*Sedum minus, x. hist.* 2, 64.). *A. lactea* (*Sedum minus, XI. hist.* 2, 63.). . . *Primula integrifolia* (*Auricu-*

la urfi iv., *hist.* 1, 304.). *Pr. glutinosa* (vii. *ib.*),
Pr. minima (305.). *Pr. farinosa* (*Pr. veris rubro*
flore 300.). . . *Lysimachia thyriflora* (*lutea* 3.
hist. 2, 53.). *Lys. punctata* (*altera* 52.). . . *Ana-*
gallis Monelli (*app. alt. exot.*). . . *Azalea pro-*
cumbens (*Chamaecistus* vii. *hist.* 15, 7.). . . *So-*
lanum tuberosum (*hist.* 2, 79.) 1588 tubera ipsi
 misit Phil. de Sivry. . . *Convolvulus althaeoides*
 (*hist.* 2, 49.). *C. Cantabrica* (*ib.*). . . *Ipomoea*
Bona nox (*Buenas noches exot.* 44.). *Ip. Quam-*
oclit (*cur. post.* 8. 9.). . . *Lonicera nigra* (*Pe-*
riclymenum rectum ii. *hist.* 1, 58.). . . *Lycium*
afrum (*Rhamni* i. *spec.* ii. *hist.* 1, 109.). . . *Rham-*
nus lycioides (iii, 110.). *Rh. Alaternus* (50.). . .
Evonymus latifolius (*hist.* 1, 56.). *Ev. verrucosus*
 (57.). . . *Viola grandiflora* (*montana* iii. *hist.* 1,
 310.). *V. pinnata* (*laciniato folio* 309.). . . *Cynau-*
chum monspeliacum (*Apocynum* iv. *latifol.* *hist.*
 1, 126.). . . *Gentiana pannonica* (*maior purpu-*
reo flore *hist.* 1, 312.). *G. verna* (vi, 315.). *G.*
nivalis (xi, 316.). . . *Eryngium pufillum* (*hist.*
 2, 158.). . . *Tordylium maximum* (*Caucalis*
maior, *hist.* 2, 201.). . . *Caucalis pumila* (*cur.*
post. 71.). . . *Laserpitium Archangelica* (*hist.* 2,
 195. *male*). . . *Chaerophyllum bulbosum* (*Cicu-*
taria vulgaris *hist.* 2, 200.). . . *Sefeli Hippoma-*
rathrum (*Saxifraga pannonica*, *hist.* 2, 196.). . .
Peucedanum arenarium (*pannonicum* *ib.*). . .

Thapsia villosa (*hist.* 2, 192.). . . *Pimpinella peregrina* (*Selinum montanum pumilum*, *hist.* 2, 200.). . . *Cassine capensis* (*Celastrus Theophr. cur. post.* 4.). . . *Telephium Imperati* (*hist.* 2, 67.). . . *Linum hirsutum* (*sylv.* 1. *hist.* 1, 317.).
L. tenuifolium (IV, 518.). *L. alpinum* (V, *ib.*).
Leucoium aestivum (*bulbosum maius*, *hist.* 1, 168.). *L. autumnale* (*bulbosum serot. tenuifolium* 170.). . . *Narcissus minor* (*Pseudonarcissus minor hisp.* *hist.* 1, 165.). *N. triandrus* (*iuncifolius albo flore reflexo*, *app. alt. auct. in exot.*).
N. serotinus (162.). *N. Tazetta* (*latifolius* 155.). *N. moschatus* (*Pseudonarcissus III*, 166.). *N. calathinus* (*ix angustif.* 158.). . . *Pancreatium maritimum* (*Hemerocallis valentina*, *hist.* 1, 167.). . .
Bulbocodium vernum (*Colchicum vernum app. alt. exot.*). . . *Amaryllis lutea* (*Narcissus autumnalis maior*, *hist.* 1, 164.). . . *Am. formosissima* (*Narcissus latifolius flore rubro* 157.). . . *Allium rotundum* (*Moly v.* *hist.* 1, 195.). *All. oleraceum* (*Moly III*, 194.). *All. vineale* (II, *ib.*). *All. paniculatum* (IV, *ib.*). *All. senescens* (*narcissifinis foliis* 1, *ib.*). *All. angulosum* (II, 196.). *All. Clusianum* (*Moly minus* 192.). *All. nigrum* (*Moly Theophrasti* 191.). *All. Moly* (*app. alt.*). . . *Lilium pomponium* (*rubrum praecox*, *hist.* 1, 133.).
Lil. chalcedonicum (*byzant. miniatum* 132.), *Lil. pyrenaicum* Gouan. (*montanum flavum hist.* 2,

256.) . . . *Fritillaria pyrenaica* (*hist.* 2, 257.) . . .
Ornithogalum pyrenaicum (*app. alt. ad exot.*).
O. comosum (*pannon. albo flore hist.* 1, 187.).
O. arabicum (186.). *O. nutans* (*neapolitanum*
app. alt. ad exot.) . . . *Scilla italica* (*Hyacinthus*
stellatus cineracei coloris hist. 1, 184.). *Sc. peru-*
viana (182.). *Sc. verna* (*Ornithogalum hisp. mi-*
nus 188.). *Sc. hyacinthoides* (*Bulbus eriophorus*
172.). *Sc. autumnalis* (*Hyacinthus autumnalis mi-*
nor 185.) . . . *Asphodelus ramosus* (1, 196.). *A. al-*
bus (II, 197.). *A. fistulosus* (*minor ib.*) . . . *Aspara-*
gus acutifolius (*Corruda I. hist.* 2, 177.). *A. aphyll-*
lus (II, 178.). *A. albus* (III, *ib.*) . . . *Convallaria la-*
tifolia (*hist.* 1, 276.) . . . *Polianthes Tuberosa* (*Hy-*
acinthus indicus hist. 1, 176.) . . . *Hyacinthus cern-*
uus (*hispanicus hist.* 1, 177.). *H. romanus* (*como-*
sus albo flore 180.) . . . *Lachenalia ferotina* (*Hy-*
acinthus obsoleti coloris hist. 1, 177.) . . . *Yucca*
Draconis (*Tacori exot.* 48.) . . . *Tofieldia palu-*
stris Hudf. (*Pseudo-asphodelus II. hist.* 1, 198.).
Sternbergia colchiciflora Kitaib. (*Colchicum pan-*
nonicum 199.) . . . *Colchicum montanum* (*hist.* I,
200. 201.) . . . *Fraukenia pulverulenta* (*Anthyl-*
lis valentina hist. 2, 186.).

Chlora perfoliata (*Centaurium parvum fla-*
vum hist. 2, 180.) . . . *Erica viridi-purpurea* (*co-*
ris folio 3. hist. I, 42.). *Er. arborea* (*coris folia*
1, 41.). *Er. mediterranea* (II, 42.). *Er. scoparia*

IV,
(VII
(XII
hist.
min

dron
tus
urfi
P. u
Sax
S. F
min
ryop
quev
coni
pula
Arn
pum

67.)
Cera
184

falm
shyn

(iv, *ib.*). *Er. cinerea* (v, 43.). *Er. purpurascens*
 (vii, *ib.*). *Er. herbacea* (viii, 44.). *Er. ciliaris*
 (xii, 46.) . . . *Passerina hirsuta* (*Sanamunda* iii.
hist. 1, 89.). . . *Polygonum viviparum* (*Bistorta*
minor hist. 2, 69.).

Laurus Persea (*hist.* 1, 3.).

Ruta montana (*hist.* 2, 136.). . . *Rhododen-*
dron Chamaecistus (viii. *hist.* 1, 76.). . . *Arbu-*
tus alpina (*Vitis idaea* ii. *hist.* 1, 62.). *A. Uva*
urfi (63.). . . *Pyrola secunda* (*hist.* 2, 117.).
P. umbellata (iii, *ib.*). *P. uniflora* (iv, 118.). . .
Saxifraga caesia (*Sedum minus* ix. *hist.* 2, 61.).
S. Hirculus (*cur. post.* ii.). *S. aizoides* (*Sedum*
minus vi. *hist.* 2, 60.). . . *Dianthus alpinus* (*Ca-*
ryophyllus sylv. iii. *hist.* 1, 283.). . . *Silene quin-*
quevulnera (*Lychnis sylv.* vi. *hist.* 1, 290.). *S.*
conica (*Lychnis sylv.* ii. *hist.* 1, 288.). *S. Musci-*
pula (iii, 289.). *S. polyphylla* (viii, 290.). *S.*
Armeria (1, 288.). *S. alpestris* (x, 291.). *S.*
pumilis (*Caryophyllus sylv.* vii, 285.).

Sedum Anacamperos (*Telephium* vi. *hist.* 2,
 67.). *S. villosum* (*Sedum minus* iii, 59.). . .
Cerastium dichotomum (*Alfina corniculata hist.* 2,
 184.).

Reseda Clusii mihi in cent. (*Sesamoides parvum*
salmant. *hist.* 1, 295.). . . *Euphorbia ferrata* (*Ti-*
thymalus myrtites valent. *hist.* 2, 189.). . . *Euph.*

hiberna (*Tich. platyphyllos* 190.). E. Characias (I, 188.).

Philadelphus coronarius (*Frutex coronarius hist. 1, 55.*) . . . Pyrus Amelanchier (*Vitis idaea II. hist. 1, 62.*) . . . Spiraea falicifolia (*hist. 1, 84.*)
Rosa spinosissima (*campestris odor. hist. 1, 116.*),
R. sempervirens (*app. alt. auct.*) . . . Rubus Chamaemorus (118.) . . . Potentilla supina (*Pentaphyllon supinum hist. 2, 107.*) P. opaca (*IV. spec. 2, 106.*) P. aurea (III, *ib.*) P. Clusiana (II, 105.).

Sarracenia purpurea (*Limonio congener hist. 2, 82.*) . . . Bixa Orellana (*fructus echinatus exot. 73.*) . . . Cistus lavandulifolius (*hist. 1, 72.*)
C. ocimoides (*fol. sampfuci ib.*) C. thymifolius (*ib.*) C. oelandicus (*Chamaecistus II, 73.*) C. canus (*Chamaec. III, 74.*) C. pilosus (*IV, ib.*)
C. Clusii (*V, 75.*) C. Fumana (*VI, ib.*) C. ledifolius (*annuus 76.*) C. laurifolius (*Ledon. 1, 17.*)
C. populifolius (*latifolius II, 78.*) C. laxus (*Ledon. IV, ib.*) C. monspeliensis (*V, 79.*) C. Libanotis (*VI, ib.*) C. umbellatus (*X, 81.*) C. crispus (*mas V, 68.*) C. incanus (*mas II, ib.*)
C. albidus (*mas I, 67.*) . . . Delphinium ambiguum (*elatius simplici flore hist. 2, 206.*) D. intermedium (*Aconitum Lycoctonum flore Delphin. 2, 94.*) . . . Aconitum tauricum (*hist. 2, 96.*)
Ac. neomontanum (*neubergense 97.*) Ac. cer-

num (VIII, 97.). Ac. Cammarum (*iudenber-*
genſe ib.). . . Rhizobolus butyroſus Gärtn.
 (*Caſtanea peruiana, hiſt. 1, 8.*). . . Anemone
 palmata (*hortenſis latifolia, hiſt. 1, 248.*). . .
 Clematis cirrhoſa (*altera baetica, hiſt. 1, 125.*).
 C. integrifolia (*coerulea pannonica ib.*). . . Ra-
 nunculus amplexicaulis (*pyrenaeus albo flore, ap-*
pend. alt. auctar. ad exot.). R. bullatus (*gru-*
moſa radice I, hiſt. 1, 258.). R. creticus (259.).
 R. illyricus (*grumofa radice IV, 240.*). R. alpe-
 ſtris (*montani ſpec. I, 234.*). . . Iſopyrum tha-
 lictroides (*Ranunc. praecox II, hiſt. 1, 252.*).
 Teucrium fruticans (III, *hiſt. 1, 548.*). T.
 montanum (*Polium VII, 563.*). . . Nepeta tube-
 roſa (*Menthaſtrum III, hiſt. 2, 33.*). . . Lavan-
 dula dentata (*Stoechus criſpo folio, hiſt. 1, 545.*).
 L. multifida (*ib.*). . . Sideritis hirsuta (III, *hiſt.*
2, 40.). S. hyſſopifolia (VII, 41.). . . Lamium
 Orvala (*Galeopſis maxima pannonica, hiſt. 2,*
36.). . . Betonica Alopecuros (*albo flore, hiſt.*
2, 39.). . . Stachys hirta (*Ocimaſtrum valenti-*
num, hiſt. 2, 42.). . . Marrubium peregrinum
 (*alterum pannonicum, hiſt. 2, 34.*). . . Thy-
 mus pannonicus (*Serpyllum pannon. III, hiſt. 1,*
560.). Th. Zygis (558.). Th. alpinus (*Clinopo-*
dium auſtriacum 553.). . . Dracocephalum au-
 ſtriacum (*Chamaepitys auſtr. hiſt. 2, 185.*). . .
 Prunella grandiflora (I, *hiſt. 2, 45.*). . . Pedicu-

laris foliosa (*Alectorolophus alpina*, *hist.* 2, 210.).
P. rostrata (III, 221.). . . *Antirrhinum triphyllum*
 (*Linaria hispan.* 1, *hist.* 1, 320.). *A. lupinum* (*hisp.*
 v, 321.). *A. simplex* (IV, 323.). *A. alpinum*
 (III, 322.). *A. genistaefolium* (*pannonica* 1, *ib.*).
 . . *Scrofularia tanacetifolia* Willd. *hort. berol.* t. 55.
 (*cretica* 1, *hist.* 2, 209.).

Vella annua (*Nasturtium sylvestre valenti-*
num, *hist.* 2, 130.). . . *Thlaspi montanum* (II,
 131.). *T. alpestre* (III, *ib.*). . . *Iberis odorata*
 (*Thlaspi* IV, 132.). . . *Peltaria alliacea* (*Thlaspi*
 1, 130.). . . *Cardamine trifolia* (*hist.* 2, 127.). . .
Cheiranthus erysimoides (*Leucium sylv.*, *hist.* 1,
 299.). *C. litoreus* (*marinum minus* 298.). . .
Arabis alpina (*Draba* II, *hist.* 2, 125.). *A. bel-*
lidifolia (*Plantula Cardamines alterius aemula*
 129.). *A. Turrata* (*maior Plateau* 126.). . . *Braf-*
fica arvensis (*campestris* II, 127.).

Geranium phaeum (I, *hist.* 2, 99.). *G. no-*
dosum (101.). *G. sylvaticum* (II, 99.). . . *La-*
vatera maritima (*Althaea frutex*, *hist.* 2, 24.). . .
Althaea cannabina (*hist.* 2, 25.). . . *Hibiscus*
Sabdariffa (*Alcea americana*, *hist.* 2, 26.).

Polygala maior (*hist.* 1, 324.). . . *Erythrina*
Corallo-dendron (*Coral arbor*, *hist. app.* 253.). . .
Spartium sphaerocarpon (II, *hist.* 1, 102.). *Sp.*
Scorpius (*Aspalathus alter* III, 106.). . . *Geni-*
sta florida (*tinctoria hispan.*, *hist.* 1, 101.). *G. fa-*

gittalis (*Chamaegenista* II, 104.). *G. canariensis* (*Cytisus* I, 94.). . . *Cytisus divaricatus* (II, *hist.* I, 94.). *C. capitatus* (V, 95.). *C. austriacus* (V, *spec. alt.* 96.). *C. lupinus* (VII, *ib.*). *C. triflorus* (III, 94.). . . *Anthyllis cytifoides* (*Cytisus* VI, 96.). *A. Erinacea* (107.). . . *Vicia pisiformis* (*Pisum sylv.*, *hist.* 2, 229.). *V. oroboides* (*Orobus pannon.* IV, 231.). *V. amphicarpa* (*Theophrasti ἀράρα ὀμοιον exot.* 88.). *V. fordida* (*sylv. albo flore*, *hist.* 2, 235.). . . *Coronilla valentina* (*Polygala*, *hist.* 1, 98.). *C. glauca* (*Colutea scorpioides* I, 97.). *C. coronata* (II, 98.). . . *Phaca baetica* (*Astragalus*, *hist.* 2, 233.). *Astragalus hamosus* (*monspeliacus*, *hist.* 2, 234.). *A. Glaux* (233.). . . *Trifolium alpestre* (*maius* III, 245.). *T. montanum* (*maius* I, *ib.*). *T. fragiferum* (*cur. post.* 73.). *T. squarrosum* (*Lagopus angustifolia hisp.*, *hist.* 2, 247.). . . *Lotus tetragonolobus* (*filiquosus rubello flore*, *hist.* 2, 244.).

Hypericum balearicum (*Myrto-cistus Pennaei*, *hist.* I, 68.). *H. humifusum* (*supinum* III, *hist.* 2, 181.).

Scorzonera purpurea (*angustifolia* IV, *hist.* 2, 139.). *Sc. humilis* (*pannon.* II, 138.). *Sc. rosea* (*angustifolia* III, 138.). . . *Apargia incana* (*Hieracium* VI, *montanum hist.* 2, 141.). . . *Hieracium villosum* (V, 141.). . . *Lapsana pusilla* (*Hie-*

racium ix. minimum hist. 2, 142.) . . . *Scolymus maculatus (hist. 2, 153.)*. *Sc. hispanicus (ib.)*. . . *Serratula discolor (Carduus mollior II. hist. 2, 151.)*. . . *Carduus defloratus (Cirsium III. hist. 2, 149.)*. *C. pannonicus (Cirsium pannonicum I, 148.)*. *C. mollis (mollior I, 150.)*. . . *Carlina racemosa (sylv. minor hispanica hist. 2, 157.)*. . . *Carthamus coeruleus (Cnicus alter hist. 2, 152.)*. . . *Cacalia Kleinia (Arbor lavandulae folio exot. 7.)*. *C. alpina (glabro folio hist. 2, 115.)*. *C. albifrons (incano folio ib.)*. . . *Santolina squarrosa (Abrotanum femina vulg. hist. I, 341.)*. *S. rosmarinifolia (IV, 342.)*. . . *Tanacetum annuum (Elichryson hist. I, 326.)*. . . *Artemisia scoparia (Absynthium tenuifolium hist. I, 339.)*. . . *Gnaphalium margaritaceum (americanum hist. I, 327.)*. . . *Senecio carniolicus (Chrysanthemum alpinum I, hist. I, 333.)*. *S. abrotanifolius (II, 334.)*. *S. alpinus (Iacobaea III, hist. 2, 25.)*. *S. Doronicum (Doron. austr. I, 17.)*. . . *Inula Oculus (Conyza III. austr. hist. 2, 20.)*. *In. Bubonium (Aster montanus IV. hist. 2, 14.)*. *In. ensifolia (Aster VI, 15.)*. . . *Arnica montana (Doronicum V. VI. hist. 2, 18.)*. *A. Doronicum (II, 17.)*. *A. glacialis (IV, ib.)*. . . *Chrysanthemum coronarium (creticum hist. I, 335.)*. . . *Pyrethrum alpinum (Leucanthemum ib.)*. . . *Achillea Clavennae (Absinth. alpinum umbelliferum hist. I,*

340.). Nomen habet a Nicol. *Clavenna*, pharmacopola Bellunenfi, cuius tr. de Absinthio umbellifero, Venet. 1610. 4. exstat. *A. atrata* (*Parthenium alpinum* 336.). *A. tomentosa* (*Stratiotes millesolia flavo flore* 330.). *A. tanacetifolia* (*Millesfolium rubro colore* 331.). . . *Bupthalmum maritimum* (*Aster* 11, *hist.* 2, 13.). *B. falicifolium* (*Aster* 111, *ib.*). . . *Centaurea erucaefolia* (*Stoebe salmantica* 11, *hist.* 2, 9.). *C. splendens* (111, 10.). *C. Calcitrapa* (7.). *C. Verutum* (*Iacea luteo flore* 8.). *C. salmantica* (*Stoebe salmantica* 1, 9.). . . *Micropus erectus* (*Gnaphalium* 111, *Plateau*, *hist.* 1, 329.).

Orchis sambucina (*pannonica* VIII, *hist.* 1, 269.). . . *Cymbidium Corallorrhiza* (*Dentaria coralloide radice*, *hist.* 2, 120.). . . *Limodorum abortivum* (*Pseudo-Leimodorum*, *hist.* 1, 270.). . . *Aristolochia baetica* (*hist.* 2, 71.).

Myriophyllum verticillatum (*hist.* 2, 252.). . . *Quercus humilis* (*Robur* VII, *hist.* 1, 19.). *Q. austriaca* Willd. (*Cerrus* 1, 20.). . . *Corylus Colurna* (*Avellana pumila byzantina*, *hist.* 1, 11.). *Hura crepitans* (*Baruce ex Hura exot.* 42.). . . *Manicaria faccifera* (*Palma exot.* 4.). . . *Pinus Pumilio* (*Pinaster* IV, *hist.* 1, 32.). . . *Forstera muscifolia* (? *Amomum ad Garc.* 199.). *Poterat* autem a Magellani et Drakii comitibus accepisse magellanicam plantam.

Empetrum album (*Erica coris folio* 10, *hist.* 1, 45.). . . Smilax nigra (*hist.* 1, 113.). Sm-
Pseudochina (*exot.* 83.). . . Dorstenia Drakena
(*exot.* 83.). . . Mercurialis tomentosa (*Phyllum*
marificum, *hist.* 2, 48.). . . Carica Papaya (*Ma-*
moera Lusitanorum cur. post. 78—81.). . . Schi-
nus Molle (*cur. post.* 94.).

Polypodium calcareum *Smith.* (*Filix pumila*
saxatilis 1, *hist.* 2, 212.). P. fragile (11, *ib.*).
P. quercifolium (*indicum exot.* 89.). . . Botrychium
rutaceum *Sw.* (*Lunaria minor ramosa* 3, 119.). . .
Lycopodium denticulatum (*Muscus terrestris lu-*
fit. hist. 2, 249.). . . Fucus vesiculosus (*Quer-*
cus marina, *hist.* 1, 21.). F. Plocamium (*Mus-*
cus marinus 2, 250.).

In fungis etiam defudavit praestantissimus Clu-
sius, esculentos generatim a noxiis discernens.
Ceterum Peziza Auricula (*hist.* 2, 276.). . . Phal-
lus impudicus (288.). . . Merulius lobatus (*Fun-*
gi alii E. 294.). . . Morchella esculenta (264.). . .
Clathrus ruber (*Fungus cancellatus in app. al-*
ter. auctar. ad exot.) novi sunt.

* * *

Andreas CAESALPINUS, quem primum Sy-
stematicum Orthodoxum praedicat Linnaeus, Are-
tinus fuit, natus 1519, Lucae Ghini discipulus,
dein pontificis maximi archiater † 1603.

Quem primus instauraverat naturalem ordinem

Lobelius, Clavius autem auxerat et exornaverat, Caesalpinus legibus firmis ac stabilibus superstruere conatus est. Vir enim perspicacissimus facile intellexit, cum indies plantarum numerus augetur, difficillimam fieri cognitionem et usum librorum fere nullum evadere, nisi principia quaedam statuuntur ac leges, iuxta quas examinandae sint plantae, similitudines conferendae et genera stabilienda. Molitus id est in opere „De plantis“ Florent. 1583. 4. quod omnino systema quoddam naturale complectitur, sed artificialibus fundatum characteribus.

Orditur autem praeclarissimus vir ab examine partium et loci illius, qui principatum animae habere videatur. Venis iis, quibus animalia, haud quidem instructas esse plantas; esse tamen ductus quosdam succo nutritio plenos, quos in lactescentibus manifesto observamus. Attrahi autem humores e terra vel aëre neque sensu quodam, quo omnino careant plantae, neque mere mechanico modo, ob fugam vacui vel ob magneticam vim, sed caloris ope vim altricem agere ita, ut humores intrent et surgant. Folia e cortice oriri, venas etiam et nervos eorum e libro. Medullam non tanti esse momenti in plantis, quam corticem: plures enim sine medulla vivere: emori etiam circumciso cortice, non perire medulla excavata. Transit ad gemmarum et feminum differentiam, quae et nos

etiamnum exercet: differre autem arbitratur ut foetum vivum ab ovo: semen enim tanquam ovum esse, in quo sit principium vitale, at vita nequaquam: sobolem vero vivere primo iuxta parentem, ut eius germen, post vero per se ipsam, suis radicibus humorem attrahere. Quae quidem differentia tantum abest, ut rem exhauriat ut potius qualitatem quamdam complectatur et seminibus et gemmis peculiarem. Maris et feminae distinctione plantas non egere, ob simpliciorum structuram et pauciorum spiritum.

Seminis essentialem particulam Caesalpinus iure quaerit in eo loco, unde cotyledones, quas folia duo pulpofa vocat, oriuntur; eam particulam *corculum* dicit, quo exeso ilico plantulam perire observavit. Flores nil esse nisi involucra fructuum, qui cum spiritu potius quam humore abundant, esse versicolores, nec virides, ut folia. Inesse floribus et stamina et floccos: illa (pistilla) esse feminum processus: hos (stamina nobis) arbitratur etiam feminum propagines esse. Calycem, seu exterius floris involucrum, nutrir e cortice, hinc non decidere cum flore, sed fructum plerumque vestire. In quibusdam firmiter flori adhaerere, ut interne flos, externe calyx nominari possit, e. g. Ornithogalum. Fatetur, in quibusdam esse sexum distinctum, ut in Cannabi, Urtica, Mercuriali, Iunipero, Taxo etc.

Distributionem plantarum adgrediens, cum Gesnero fatetur, e modo fructificandi optime et commodissime peti generum characteres: in nullis enim alijs partibus tantam organorum varietatem molitam esse et distinxisse naturam, quam in iis, quae ad fructificationem pertineant (*lib. 1. c. 15.*). Quae lex ab ipso stabilita licet optima sit et rationi congrua, labitur tamen eximius vir, dum in singula exspatiatur. Etenim alias esse perhibet plantas, quae dum nullum ferant semen, e putredine oriantur, quorsum fungos pertinere autumat, alias vero imperfectum producere, quod aliarum plantarum velut abortus sint aut morbi, ut multa in genere frumentorum, quibus spica inanis et fere iuncorum genera et orchidum, Orobanche et Hypocistis: namque in his pro semine mucum aut pulvisculum conceptaculis contineri. Quosdam aliquid ferre, quod proportionem respondeat semini: *nam per id visas esse propagari*: esse autem lanuginem quamdam foliis insidentem, caule vero et flore et semine carere, velut filices omnes.

Partium fructificantium autem et numerum et situm et figuram in censum venire, dum constituendae sint classes plantarum. Seminum itaque situm; sive corculum exterius spectet sive interius; sedem supra aut infra calycem; conceptaculorum formam et numerum: ita etiam floris et calycis figuram situmque considerat, ut plantarum genera distri-

buat. Quaecunque autem neque ad totius plantae neque ad fructus constitutionem faciant, ut colores, odores, sapes et alia huiusmodi, accidentia esse, saepiusque e cultu aut locorum coelique diversitate variari.

Vulgarem ordinem sequens, primum arbores tractat, dein herbas, utrasque habet vel simpliciores, quae sub uno flore *A. unicum semen* ferunt, aut *unum seminis conceptaculum*; vel magis compositas, quae plura habent in uno calyce semina. Subdivisiones autem petuntur e sede seminis et corculi, quod vel exterius vergit, ut in plerisque arboribus, vel interius: aut, quod idem est, corculum ex apice vel e basi seminis prodit. *α.* Glandiferae et nuciferae arbores omnes ad prius pertinent genus, quas primo loco tractat Caesalpinus. Inter has Quercus Pseudosuber (*Subrella Caesalp.* 2, 2.) et Oltrya vulgaris (2, 7.). Immiscet tamen etiam alienas, ut Acera et Fraxinos et Platanos. . . *β.* Quae pericarpium ferunt, 1. seminis *corculo exterius vergente*, aliae quidem florem in summo fructu, aliae vero in basi gestant. Ad priorem classem refert Amygdalas, Perseas, Prunos, Perseam (quam cum Anacardio confundit), Laurum, Piper, Cubebas, aliasque plantas gummi-feras, ut Benzoën, Styracem et alias, quarum semen haud examinaverat, ad famosissimam usque Lotum. Dein persequitur eas, quarum semina 2. *cor in inferiore parte* habent, qua sci-

licet aut pedunculo aut conceptaculo nectuntur: magna ex parte plura hae ferunt semina, aut in communi conceptaculo aut in pluribus. Huc Ficum, Morum, Sambucum, Hederam, Ligustrum, Syringam ipsamque Rosam; dein Vitim, Arbutum, Guaiacum, *Ermellinam* (*Diospyros Lotus*): leguminosas, ut Cassiam, Ceratonia, Tamarindum, Cytisum, Genistam, Emerum, refert. B. Sunt quibus feminis sedes *bipartita* est, ut duo conceptacula videantur, quibus femina lanugine involuta sunt, quorsum *Periploca* pertinet, *Staphylodendron*, *Populus*, *Salix*, *Tamarix*. C. *Tripartita* feminis sede pauca in genere arboreo occurrunt: novit autem Caesalpinus duntaxat *Buxum* et *Myrtum*, quarum flores summis fructibus inhaerent. D. *Quadrupartita* feminis sede habentur manifeste quidem *Siler* (*Evonymus*) obscure autem ob fructus parvitatem *Vitex*. E. *Multipliei* feminis sede et indeterminatiori numero multa reperiuntur, horum autem α . quaedam fructum ferunt exterius communi cortice tectum, ut *Malorum* genera, β . alia eundem habent tegente proprio singulorum corpore, ut *Conifera*: haec enim veluti e squamis compactilem fructum ferunt, sub singulis squamis femina continentur. Seminis autem cor omnibus est in parte inferna: flos nullus, aut, si quis est, amentaceus.

Expositis arborum differentiis transit ad suffrutices et herbas, quarum differentias similes prae-

cipit. A. Prima classis solitaria fert femina sub singulis floribus, aut solitarium seminis conceptaculum. α . Nuda sunt femina in Valerianis folis, quarum tum flos tum seminis cor exterius sita sunt: infident autem pappi his feminibus summis. β . Pericarpio cincta femina gerunt, quibus vel seminis cor exterius sedet, flos interius: quorsum Thymelaea, Daphnoides et Iasminum pertinet; vel flos in summo fructu et seminis cor pariter, ut in Cassia lignea (Daphne Cneorum.). Aliis pro feminis tegmine datum est floris involuorum, feminibus solitariis existentibus sub singulis floribus, ut in Cannabi, Lupulo, Ambrosia, Chenopodio, Beta, Atriplice, Blito, Tribulo, Spinachia, Rumice, Oxalide, Polygono, Salsola et omnibus frumentis ac cyperoideis. γ . Conceptaculum simplex ac unicum sub uno flore gerunt, quae florem habent, fructui pulposo eduli infidentem, ut Cucurbitae et Cucumeres, Bryonia, Sambucus, Solanum, Smilaces, Rusci, Dictamnus, Arum. Huc autem legumina omnia, inter quae recenset etiam Cassiam Sennam italicam (8, 36.), quae in agro Pistoriensi frequens feritur: adnumerat his etiam Lychnides, Dianthos, Asclepiades et alias. B. Secunda classis complectitur eas, quae bina femina nuda sub singulis floribus gerunt, aut conceptacula feminum bipartita. Ad priorem ordinem pertinent umbelliferae omnes (inter eas Pancafeolus s. Bunium Bul-

bocastamum 7, 29.) et Sefeli Ammoides (7, 15.) ad posteriorem Rubiae, (*Crucianella maritima* 8, 12.), Agrimoniae, Mercurialis et Xanthium, Plantago etiam et Euphrasia, Orobanche, Cuscuta, Tornaebona (*Nicotiana*), Hyoscyamus, Verbascum, Scrofularia. Huc etiam refert filiquosas, quippe quae bipartitum habent conceptaculum. . . C. Tertia classis continet plantas, quae terna femina gerunt aut nuda, ut Thalictum (quod cum Pegano Harmala confundit), aut in conceptaculis, ut Euphorbiae (inter quas Euphorbia Cajogala II, 8.) et Croton (*Heliotropium*), Convolvuli etiam, Sesamum, Asarum et Cardamomum, Cyclamen, Hypericum. Huc refert etiam bulbosas omnes, Allia, Scillam, Hyacinthum, Crocum, Narcissum, Aloën, Orchideas omnes. . . D. Sequuntur, quae quaterna habent femina; eaque plerumque nuda, ut Asperifoliae et Labiatae omnes. . . E. Quae multa femina gerunt, dividuntur α . in Compositas, ubi flos superus est, et femina vel papposa vel nuda, receptaculum etiam vel foliaceum (*paleaceum*) vel nudum. His adnumerat Scabiosas, inter quas Sc. vel cretica vel limonifolia (13, 60.) β . in eas, quibus flos inferus est, qualis apparet in Ranunculis, Anemone, Geo, Butomo, Potentilla, Alchemilla, Geranio, Malvis. γ . in eas, quae in singulis conceptaculis plura gestant femina, ut Oxalis, Goffypium, Bamia (*Hibiscus esculen-*

tus), Papaver, Ruta, Helleborus, Aconitum, Paeonia, Aquilegia. Superest plantarum familia, quae nullum profert semen, quorsum Filices (inter has Polypodium ilvense, 16, 10.), Musci frondosi, Equifeta, Lichenes, Algae et Fungi.

En primi systematis carpologici syllabum, quod licet imperfectum sit, ingenii tamen summi monumentum et aliorum omnium ad Gärtnerum usque exemplar est.

* * *

Ni inter systematicos, inter collectores saltem inventorum numerandus est Ioachimus CAMERARIUS, medicus Noribergensis (nat. 1534. † 1598.), Gesneriani thesauri possessor et horti praestantissimi cultor. Usus est iconibus Gesneri ad edendam „De plantis epitomen utilissimam Petr. Andr. Matthioli“ Frcf. ad Moen. 1586. 4. Egregium opus, ob mutatas et emendatas plerasque Matthioli icones, relictis paucis deterioribus, ut Auricula muris (408.), Rhabarbaro (414.), Chamaeleonte nigro (429.). Reliquae sunt elegantissimae, nitidissimae, quales nec maiores ipsius nec posteri unquam ligno inciderunt; pleraeque habent partes essentielles, ut facillime et genus et speciem definire possis. Ordo ceteroquin nullus, nisi is, qui in Dioscoride Matthioli observatur. Adiatu fuerat a nepote Ioach. IUNGERMANNIO, Lipfensi, post Guilandini successore nominato, qui Orientem ad-

gressurus, obiit Corinthi 1591. Praestantissimas et novas prorsus icones, inter plusquam M, quae hic occurrunt, existimo sequentes:

Echium italicum (*flore albo* 738.). . . Celosia castrensis (*Amarantus cristatus* 792.). . . Sefeli tortuosum (*massiliense nonnullorum* 511.). . . Agave americana (*Aloë* 451.) multo melius redit in *horto t. 5.* . . Ballota alba (572.). . . Cardamine hirsuta (*Sisymbrium aquaticum alterum* 270.). . . Sisymbrium strictissimum (*Arabis quibusdam* 342.). . . Tragopogon orientalis (*Barbula hirci* 312.). . . Sonchus coeruleus Sm. (281.). . . Artemisia gallica (*Absinthium seriphium vulgo dictum* 458.). . . Tussilago alba (*Petasites fl. albo* 595.). . . Ulva plicata Roth. (*Muscus marinus alter Plin.* 872.).

Mox sequutus est „Hortus medicus et philosophicus“ Frcf. ad Moen. 1588. 4., primum et splendidum quidem exemplum descriptionis plantarum, quae in horto ditissimo colebantur; icones adiectae sunt nitidissimae, aliae propriae, aliae e Gesneri thesauro. Novae sunt fere:

Montia fontana (*Portulaca exigua p.* 131.).
 Sherardia arvensis (*Rubeola arvensis* 149.).
 Physalis angulata (*Halicacabum t.* 17.). . . Gentiana bavarica (*t.* 15.). . . Gent. imbricata (*ib.* 11.). . . Eryngium amethystinum (*totum coeruleum p.* 58.). . . Bupleurum longifolium (*Perfo-*

liata montana t. 38.). . . *Tordylium peregrinum*
(*Caucalis hispanica t. 11.*).

Silene fruticosa (Ocimoides fruticosum t. 55.).

. . . *Sil. noctiflora (Oc. noctiflorum t. 54.)*. . . *Euphorbia Gerardiana (Tithymalus linifolius 170.)*.

Scrofularia peregrina (t. 45.).

Bunias syriaca (Rosa hierochuntica alia t. 42.).

. . . *Cheiranthus tricuspis (Leucoioa marinum t. 24.)*.

Sida indica (Abutilon t. 1.). . . *Hibiscus syriacus (Alcea arborefcens t. 4.)*.

Anthyllis tetraphylla (Trifolium halicacabum t. 47.). . . *Trifolium italicum (Melilotus italica t. 29.)*. . . *Lotus ornithopodioides (t. 25.)*. . .

Medicago maculata (t. 27.).

Hieracium dubium (Lactucella sylvestris repens p. 82.). . . *Cnicus syriacus (Carduus lacteus syriacus t. 10.)*.

Neottia repens (Orchis radice repente t. 55.).

. . . *Phoenicis dactyliferae germinatio (t. 36.)*.

* * *

Inventa colligere ac in meliorem disponere ordinem fategit etiam Iacobus DALECHAMP, medicus Lugdunensis (nat. 1515. † 1588.), sed, licet adiutus a Ioanne Bauhino et Io. Molinaeo, inconditum tamen opus reliquit, quo aegerrime utimur, cum eadem plantae diversis nominibus occurrant. „Historia generalis plantarum.“ vol. 1. 2. Lugd.

1587. fol. Rouillius bibliopola iusto iactantius prae-
fatur. Ordo singularis: 1. de arboribus sylvestri-
bus; 2. fruticibus; 3. arboribus fructiferis; 4. fe-
getibus et leguminibus; 5. oleribus et herbis;
6. plantis umbelliferis; 7. flore placentibus; 8. odo-
ratis; 9. palustribus; 10. de plantis in asperis lo-
cis et saxosis; 11. de plantis in udis locis et pin-
guibus; 12. de plantis maritimis et marinis; 13. de
parasitis; 14. de Carduis et spinosis; 15. de bul-
bosis; 16. de catharticis; 17. de venenatis; 18. de
peregrinis. Plantarum descriptiones pleraeque e
Matthiolo, Fuchio, Lobelio, Dodonaeo et Clusio:
icones indidem mutuatae, paullo inferiores illis,
sed appositis interdum, more Gesneri, partibus
essentialibus.

Quae propria sunt Dalechampio aut melius ab
eo exposita, sequentia videntur:

Veronica urticaefolia (*maxima* 1165.).

Anthoxanthum odoratum (426.). . . Saccha-
rum cylindricum (*Gramen tomentosum* 430.). . .

Elymus arenarius (*Oxyagrostis maritima* 432.). . .

Knappia agrostidea Sm. (*Gramen minimum* 424.).

. . . Dactylis glomerata (*Gr. spicatum* 427.). . .

Polycarpon tetraphyllum (*Paronychia altera*
1213.).

Globularia nudicaulis (*Aphyllanthes* III. 864.).

. . . Plantago alpina (*Holosteum quorundam* 1183.).

. . . Camforosma glabra (*Chamaepeuce Plinii* 1179.).

454 LIB. IV. CAP. V. INSTAURATIO

Convolvulus faxatilis (*Lychnidis sylvestris species Myconi* 817.). . . Verbascum Myconi (*Auricula ursi* 837.). . . Eryngium Bourgati (*Spina alba* 1462.). . . Bupleurum Odontites (*Odontites lutea* 1063.). . . Sison verticillatum (*Daucus pratensis* 718.). . . Oenanthe peucedanifolia (*Bulbo-castanum semina* 778.). . . Aethusa Bunius (774.). . . Chaerophyllum hirsutum (*Cicutaria alba* 789.). . . Sefeli elatum (*Petroselinum* 702.).

Ornithogalum latifolium (*magnum Myconi* 1583.).

Möhringia muscosa (*Alfene muscosa* 1233.). . .
Acer monspessulanum (95.).

Scleranthus polycarpus (444.). . . Saxifraga Aizoon (*Phyllon thelygonon* 1195.). . . Gypsophila rigida (*Tunica minima* 1191.).

Sedum dasyphyllum (*Aizoon dasyphyllum* 1133.).

Euphorbia verrucosa (*Tithymalus* 1650.).

Sarracenia flava (*Turis limpidi folium* 1754.).

. . . Cistus Tuberaria (*maior Myconi* 1099.). . .
Anemone apiifolia (*Pulsatilla* III. 851.). . . Ranunculus hederaceus (1031.). R. platanifolius (*montanus albus ib.*).

Lamium incisum (*Ballote crispa maior* 1253.). . .
Erinus alpinus (*Ageratum purpureum* 1184.).

Cakile maritima (*Eruca maritima* 1394.). . .
Lepidium alpinum (*Thlaspi montanum minimum*

(1180.). . . Iberis sempervirens (*Thlaspi montanum candidum* 1180.).

Althaea hirsuta (*Alcea villosa* 594.).

Polygala monspeliaca (*Onobrychis* III. 491.). . .

Ononis pinguis (*lutea non spinosa* 449.). . .

Coronilla minima (*Lotus enneaphyllos* 510.). . .

Ornithopus compressus (*Scorpioides leguminosa*

493.). *O. perpusillus* (*Ornithopodium tuberosum*

486.). . . *Astragalus montanus* (1347.). . .

Medicago minima (*Tribulus minor rectus* 513.).

Arnopogon Dalechampii (*Hieracium magnum*

569. *male.*). . . *Sonchus picroides* (*Crepis* 562.).

. . . *Prenanthes muralis* (*Sonchus dendroides* 575.).

. . . *Andryala integrifolia* (*Sonch. lanatus* 1116.).

. . . *Cnicus Eriophthalmales* (1094.). . . *Conyza sordida*

(*Ageratum aliud quorundam* 778.). . . *Erigeron glutinosum*

(*Conyza montana* 1201.). . .

Anthemis maritima (*Chamaemelum* 1394.). . .

Chrysanthemum Myconi (873.).

Orchis globosa (*rotundus* 1556.).

Polypodium ilvense (1221. 1230.). *Marsilea*

quadrifolia (*Lemma* 1014. 1015.).

Haec quidem certiora sunt. Plurima dubia aut

variis nominibus, licet eadem, insignita, de quibus

Jacobus Pons egit in „animadversionibus in histo-

riam plantarum generalem.“ Lugd. 1600. 8.

Edidit etiam C. Bauhinus animadversiones in histo-

riam plantarum Lugduni editam; catalogum plan-

436 LIB. IV. CAP. V. INSTAURATIO

tarum 400 eo in opere bis terve positarum. Frcf.
1601. 4.

* * *

Jacobus Theodorus TABERNAEMONTANUS, Allatus, medicus Episcopi Spirensis et principis Palatinatus, Tragi autem discipulus, praeceptoris opera continuare moliens, impensas ab Episcopo Spirensi accipere speravit, sed intermortuo hoc, Bassaeus, typographus Francofurtanus magni herbarii tomum primum 1583. edidit. Defuncto 1590. auctore ipso, Nicol. Braunius reliquos tomos 1592. curavit: novam autem editionem *C. Bauhinus*: „Neuw vollkommentlich Kreüterbuch“ Tom. I. 2. Frcf. ad Moen. 1613. fol. quam coram habeo. Continet, ordine quodam arbitrario, plusquam 5800 species plantarum, quarum 2480 iconibus expressae sunt, radioribus iis, quam quae Cameraarius curaverat, plerisque mutuo acceptis a Clusio, Lobelio aliisque, nonnullis pessimis, aliis tamen melioribus, imo novis et peculiaribus. Nimius autem in viribus medicis, multus in nomenclatura omnium fere linguarum. Propriae ipsi aut melius descriptae sunt sequentes:

Veronica triphyllos (*Alf. sine recta* 2, 410.). . .
Ver. hederæfolia (*Alf. hederacea* 2, 411.). . .
Ver. arvensis (*Alf. fol. veronicae ib.*). . . Ver. agre-
flis (*Alf. fol. trifraginis ib.*). . . Salvia hispanica
(*Sclarea* 2, 97.).

Valeriana dioica (*Phu minus* 1, 469.). . . Iris pallida (*dilute coerulea* 2, 359.). . . Scirpus Tabernaemontani *Gmel. fl. bad. n. 69.* (*Iuncus sylvaticus* 1, 554.). . . Phalaris arundinacea (*Gramen harundin. maius* 1, 53.). . . Panicum verticillatum (*Gr. geniculatum* III. I, 532.). . . Andropogon Ischaemum (1, 553.). . . Stipa capillata (*Aegilops* IV. I, 564.). . . Polycnemum arvense (*Canforata* II. 1, 57.).

Dipsacus laciniatus (II. 2, 393.). . . Asperula tinctoria (*Gallium album* III. I, 445.).

Campanula patula (*Rapunculus sylv. minor* 2, 125.). . . Chenopodium murale (II. 2, 142.). . . Chaerophyllum temulum (*Ceresolium sylvestre* I, 288.). . . Pimpinella nigra (*Tragofelinum minus* 1, 258.). . . Linum austriacum (*sylvestre* III. 2, 526.).

Iuncus sylvaticus (*Gramen iunceum* I. 1, 553.).
Epilobium tetragonum (*Lysimachia* III. 2, 554.).
. . . Epil. palustre (*Lys.* VII. 2, 555.). . . Polygonum aviculare (II. 2, 553.).

Scleranthus annuus et perennis (*Polygon.* IV. V. 2, 554.). . . Stellaria uliginosa (*Alfiae fontana* 2, 411.). . . Cerastium aquaticum (*Alfiae palustris* 2, 412.).

Erodium pimpinellifolium (*Geranium arvense* 1, 124.). . . Althaea ficifolia (*Malva rosea simplex* 2, 469.).

Spartium multiflorum (*Genista alba* 3, 824).
 . . Vicia dumetorum (*Cracca maior* 2, 220).

Hieracium paludosum (xiv. 1, 509). H. fyl-
 vaticum (*Pulmonaria gallica tenuifolia* 1, 500).
 . . Crepis Dioscoridis (*Hierac.* i. 1, 506). . . Cr.
 nemaufensis (*Hier.* vi. 1, 507). . . Cr. virens
 (*Hier.* ii. 1, 506). . . Helianthus indicus (*Coro-
 na solis* i. 2, 466). . . Hel. multiflorus (*Cor-
 solis* iv. 2, 467.).

* * *

Immortalem meretur gloriam splendidum inge-
 nium indefessaque industria *Fabii* COLUMNAE,
 Neapolitani. E nobilissima gente circa annum 1567.
 natus, ab infantia inde diro morbo comitali vexa-
 tus, licet iuris scientiam sibi elegisset, veteres ta-
 men medicos assiduo legere coepit, ut remedium
 aliquod expeditissimum inveniret, quo morbum
 suum fugare posset. Incidit in Phu Dioscoridis,
 quod Valerianam officinalem significare credidit
 (*phytobaf.* 97.) eaque a morbo per aliquod tempus
 liberatus fuit. De ea planta postea contentio orta
 est inter Columnam et Evangelistam Quatranium
 (*ecphraf.* 1, 210.), ubi noster defendit suam sen-
 tentiam, licet a veritate alienam. Haec tamen stu-
 dia adeo iuvenem delectarunt, ut in iis etiam aeta-
 tem confumeret ac confesceret. Edidit enim pri-
 mum, quum annum XXV ageret, „Phytobafanum“
 quem Iani Planci castigatione Mediolani 1744. 4.

editum coram habeo. Pingendi arte ipse Columna peritus, aeri incidi icones primus curavit, quae quidem artis initia satis speciosa palmam tamen ligneis iconibus Camerarii haudquaquam praeripiunt. Quum postea Aequicolorum iudex et proprinceps nominatus esset, otium omne in Campoclarenfium montibus et Apuliae campis plantarum feracissimis consumsit; multo curatius, Gesneri et Caesalpini exemplo accensus, ad partes essentielles consilium transferre didicit; immensam rariorum vegetabilium copiam collegit, quarum praecipuas et novas in „Ephrafi stirpium“ tom. 1. 2. Rom. 1616. 4. descripsit ac delineavit. Eodem fere tempore Io. Bapt. Portae successor, seu prof. Neapolitanus vocatus fuit, fractus autem paene viribus ac animum despondens vitam protraxit ad annum usque 1640. ubi vivere desit.

Quum de veterum plantis agerem, saepius iam Columnam citavi, unde patet, eum operam praecipuam dedisse, ut Dioscoridem et Theophrastum explicaret, haud satis felix initio: namque in phytobasano pluries labitur, sibi que ipse contradicit. Multo maturius ac vere eximium opus est ephrasis, quae climatis florae perquam faventis plantas innumeras fere continet, quae nec antea nec etiam post studiosius observatae fuerunt. Indicem adiungo plantarum novarum aut Columnae peculiarium:

Circaea alpina (*minima ephr. 2, 80.*) . . .

Veronica montana (*Alyssum montanum* *ecphr.* 1, 288.).

Fedia echinata (*Valerianella* *ecphr.* 1, 206.).

F. coronata (*semine scabiosae* *ib.* 209.). F. dentata (*altera* *ib.*).

Scabiosa palaestina (*Phyteuma minus* *phytob. t.* 22.). . . Sherardia muralis (*Asperula* *ecphr.* 1, 300.). . . *Asperula cynanchica* (*Galium τερεάφυλλον* 1, 297.). . . Valantia muralis (*Cruciata* *ib.*).
Plantago Serraria (*pilosa laciniata apula*, *ecphr.* 1, 259.).

Lithospermum apulum (*Echioides lutea minima*, *ecphr.* 1, 185.). . . Cynoglossum apenninum (*ecphr.* 1, 170.). C. Columnae mihi (*ib.* 178.). . . Aretia Vitaliana (*Sedum alpinum* 1. *ecphr.* 2, 65.). . . Androface carnea (*Sed. alpin.* II. *ib.*). . . Campanula graminifolia (*Trachelium montanum phytob. t.* 54.). . . *Phyteuma orbiculare* (*Rapuntium corniculatum*, *ecphr.* 1, 224.). . . Chironia maritima (*Centaureum luteum novum*, *ecphr.* 2, 77.). . . Gentiana ciliata (*Gentianella coerulea fimbriata*, *ecphr.* 1, 221). G. utriculosa (*altera coer cordata*, *ib.*). . . Bupleurum tenuissimum (*minimum*, *ecphr.* 1, 247.). . . Echinophora tenuifolia (*Pastinaca echinophora*, *ecphr.* 1, 101.). . . Tordylium apulum (*ib.* 124.). . . *Caucalis latifolia* (*Echinophora* IV. *ecphr.* 1, 97.). C. platycarpus (*Echinophora πλατύκαρπος*, *ib.* 94.). . . Dau-

cus muricatus (*Echin. πυκνόκαρπος*, *ib.*). . . La-
serpitium hirsutum (*Panax Asclepium apulum*,
ecphr. 1, 86.).

Allium pallens (*Gethyoides sylvestre*, *ecphr.* 2,
7.). . . A. Chamaemoly (1, 326.). . . Rumex
bucephalophorus (*Acetosa*, *ecphr.* 1, 150.).

Saxifraga bryoides (*Sedum alpinum* *iv.* *ecphr.*
2, 67.). S. androfacea (*iii.* *ib.*). S. bulbifera
(*ecphr.* 1, 317.). . . Saponaria bellidifolia (*Glo-*
bularia lutea montana, *ecphr.* 1, 153.). . . Se-
dum stellatum (*Sempervivum* *iii.* *phytob.* t. 11.).
. . . Ceraftium repens (*Ocimoides Lychnitis phytob.*
t. 31.).

Agrimonia Agrimonoides (*ecphr.* 1, 144.). . .
Reseda Phyteuma (*Eruca go apula*, *ecphr.* 1, 269.).
. . . Euphorbia Epithymoides (*Tithymalus*, *ecphr.*
2, 51.). E. sylvatica (*lunato flore*, *ib.* 57.). . .
Sempervivum arachnoideum (*ecphr.* 1, 291.).

Ranunculus chaerophyllus (*montanus lepto-*
phyllus, *ecphr.* 1, 311.). R. parvulus (*minimus*
apulus 316.).

Teucrium Pseudhyssopus (*Hyssopus apulus*,
ecphr. 1, 67.). . . Sideritis montana (*ecphr.* 1,
196.). . . Scutellaria Columnae (*Cassida*, *ecphr.*
1, 189.). . . Rhinanthus Elephas (*ecphr.* 1, 188.).
R. Trixago (*ib.* 197.). . . Euphrasia latifolia (*ec-*
phr. 1, 202.). . . Tozzia alpina (*Anonyma S. Gre-*
gorii, *ecphr.* 2, 50.).

442 LIB. IV. CAP. V. INSTAURATIO

Lepidium petraeum (*Cardamine pusilla saxatilis*, *ecphr.* 1, 273.). . . Draba muralis (*ib.* 272.). . . Thlaspi perfoliatum (*ib.* 276.). T. saxatile (*Ionthlaspi montanum* 277.). . . Alyssum deltoideum (*Litoreo-leucoium supinum*, *ecphr.* 1, 284.). . . Biscutella auriculata (*Leucoium montanum flore pedato*, *ecphr.* 2, 61.). B. apula (*Iondraba apula*, *ecphr.* 1, 285.). B. laevigata (*Leucoium alyssoides*, *ib.*). . . Sifymbrium Irio (*ecphr.* 1, 265.). S. Columnae (*Rapistrum sylvestre*, *ib.* 268.).

Erodium ciconium (*Geranium apulum* *ecphr.* 1, 255.).

Spartium radiatum (*ecphr.* 1, 290.). Ononis Columnae (*ecphr.* 1, 301.). . . Orobus vernus (*Astragalus phytob. t.* 14.). . . Hippocrepis comosa (*Ferrum equinum capitatum*, *ecphr.* 1, 301.). . . Astragalus sesameus (*Vicia sesamea apula*, *ib.*).

Hypericum hirsutum (*Androsaeum*, *ecphr.* 1, 74.). H. montanum (*ib.*).

Geropogon hirsutus (*Tragopogon*, *ecphr.* 1, 231.). . . Tragopogon crocifolius (*ib.* 230.). . . Scorzonera hirsuta (*Tragopogon apulum*, *ib.* 233.). . . Prenanthes viminea (*Chondrilla viscosa*, *ecphr.* 1, 240.). P. hieracifolia (*Hieracium leptomacrocaulon* 1, 249.). . . Thrincia hirta (*Hieracium montanum saxatile*, *ecphr.* 1, 245.). . . Hieracium cymosum (*Pilosella macrocaulos*, *ec-*

phr. 1, 249.). *H. aurantiacum* (*germanicum* 1, *ecphr.* 2, 50.). . . *Crepis scariofa* (*Cichorium pratense vesicarium*, *ecphr.* 1, 257.). *Tolpis barbata* (*Hieracium calyce barbato*, *ecphr.* 2, 27.). . . *Lapsana foetida* (*Hieracium* III, *ecphr.* 2, 31.). . . *Carlina lanata* (*Acanthoides*, *ecphr.* I, 27.). *C. corymbosa* (*Acarna apula umbellata*, *ib.*). . . *Artemisia coerulescens* (*Abfinthium latifolium*, *ecphr.* 2, 76.). . . *Carpesium cernuum* (*Aster*, *ecphr.* 1, 252.). . . *Anthemis montana* (*Abfinthium montanum phytob. t.* 33.). . . *Helianthus tuberosus* (*Flos solis Farnesianus*, *ecphr.* 2, 13.). . . *Centaurea Crupina* (*Senecio-Carduus opulus*, *ecphr.* 1, 54.). *C. folstitialis* (*Spina folstitialis mitior*, *ecphr.* I, 31.). *C. centauroides* (*Iacea laevis maxima*, *ecphr.* 1, 35.).

Orchis anthropophora (*ecphr.* 1, 320.). *O. tephrosanthes* (*cercopithecophora*, *ib.*). . . *Serapias Lingua* (*Orchis macrophylla*, *ecphr.* I, 322.).

* * *

Systematicum transire nequeo, qui naturalem Lobelii methodum ulterius elaborare studuit, Adamum ZALUZANIUM a ZALUZANIIS, Bohemum, cuius „Methodus herbaria libr. 5.“ Fref. 1604. 4. coram est. De sexu plantarum c. 24. longe aliam ac priores profert sententiam: plurimas enim hermaphroditas esse et androgynas, nonnullas vero sexum separatum habere. *Ligulam ap-*

pellat filamentum, *apicem* antheram: *stamen* autem pistillum. Familias naturales ordine satis congruo percurrit, ab imperfectis ordiens: Fungos, Muscos, Lichenes, Gramina, Scitamina, Lilia, Hyacinthos, post eos Orchides tractat, quas memorabili elencho complectitur: Orchides enim sunt:

1. Satyria legitima, nobis minus nota, Monorchides, quorsum Erythronium et Hyacinthus orientalis.
2. Cynosorchides, polydactylæ.
  - a. Oreades, folio laevi et maculoso (*Orchis maculata.*).
  - b. Nereides, palustres.
    - α.* folio acuto, laeves et maculosæ.
    - β.* folio lato et lacinioso.
3. Serapiades, rotundis testibus.
  - a. Duobus (*Orchis variegata, militaris: Ophrys myodes etc.*).
  - b. Tribus aut quatuor.
4. Mediae, Dactylides.

Sequuntur Leguminosæ, quibus et Rutam et Sesamum adnumerat: Ferulaceæ, inter quas Umbelliferae, Filices, Artemisia, Filipendula: Compositæ: tum congeries quaedam, ubi Sempervivum cum Plantagine, Rheum cum Oxalide coniungit. Ranaceæ plantæ dicuntur Aroideæ, et Caltha et Ranunculus Thora etc.

Claudant agmen „fratrum Bauhinorum sydera lucida“, quorum tot tantaque sunt in promovenda et perficienda re herbaria merita, ut ab uno fere Linnaeo superentur. Basileae, patre Ioanne medico, natus uterque, alter natu maior Ioannes anno 1541, minor alter Casparus 1550. Ioannes a Fuchio primum, dein a Conr. Gesnero hausit disciplinam, huius comes indefessus in itineribus helveticis. Post Galliam Narbonensem, Italiam ipsam, Afsatiam totam et sylvam Martiam peragravit, Ebroduni per aliquod tempus commoratus est, donec Basileam 1566 vocaretur; quatuor vero post annos princeps Montisbeligardensis medicum sibi eum elegit, Montebeligardi etiam denatus est 1613.

Edidit is primum „historiam admirabilis fontis et balnei Bollenfis“, Montebelig. 1598. 4. cuius liber quartus, seorsim editus, stirpes plerasque in vicinis montibus et sylvis provenientes tractat. Inter eas paucae quidem novae, ut Peplis Portula (*Alfine minima* p. 194.), Alnus incana p. 144. etc., quae redeunt in historia plantarum. Molitus enim erat ab ineunte aetate vir doctissimus et studiosissimus ingens opus, Gesneriani aemulum, in quo colligere ex omnibus auctoribus, quaecunque innotuerant, melius describere, icones repetere et synonyma diiudicare fategit. Prodromum eius operis, in quo a Io. Henr. Cherlero genero adiutus fuerat, posthumum editum habemus Ebrodun. 1619. 4., ubi classes na-

turales fere eadem, quas Lobelius delineaverat, repetuntur. Tandem ipsum opus, quadraginta fere post obitum auctoris annos, a Dominico *Chabraeo* Ebroduni tribus voluminibus 1650. 1651. fol. titulo: „Historia plantarum universalis“ editum fuit. Laudes summas meretur studium auctoris in colligendis et describendis plantis, in diiudicandis synonymis, in indigitandis locis natalibus: quae taxari possunt, versantur fere in iconibus multo minoris momenti, quam ea aetate, post Gesneri et Camerarii splendidissima exempla, expectari poterant. Nonnullae etiam, ut *Pulsatilla* 3, 410. pessimo loco positae. Sic 3, 290. loco *Chamaedryos* *Salvia* picta est, *Centaurea* 3, 754. loco *Trichomanis* aut *Polypodii*, *Gramen* 2, 927. loco *Thlaspeos*, *Hypericum* 3, 344. loco *Lychnidis*, *Coronilla* *Securidaca* 2, 459. loco *Graminis*. Ordo potissimum naturalis: Arborea primum pomiferae, nuciferae, exoticae, bacciferae, glandiferae, coniferae, sylvestres, leguminosae: tum *Cisti*, *Rosaceae*, scandentes, cucurbitaceae, herbae leguminosae, frumenta, gramina, cyperoideae, bulbosae et tuberosae, rapunculi et campanulae, siliquosae et siliculosae, oleraceae: denique cichoraceae, capitatae, echinocephalae, corymbiferae, umbelliferae, labiatae, coronariae: peculiaris etiam classis nervifoliarum, ut *plantaginum*, *gentianarum*,

poly
rum
liae,
lina
Age
se no
cini
pur
men
rus
lum
718
liis
C. r
non
Phy
vus
An
liu
fer
(3)

polygonatorum: rotundifoliae et cognatae, ut Afa-
rum, Viola etc. asperifoliae: venenatae, crassifo-
liae, stellatae, filices, aquaticae, marinae, coral-
lina et fungi.

Quae ab amicis Felice Platero, Cherlero, Nic.
Agerio prof. Argentinensi et aliis acceperat aut ip-
se nova invenerat, sunt fere quae sequuntur:

Veronica austriaca (*Chamaedrys tenuissime la-
ciniata* 3, 287.).

Phleum Michellii (*Gramen cum cauda muris
purpurascens* 2, 473.). . . Crypsis aculeata (*Gra-
men supinum aculeatum* 2, 461.). . . Alopecu-
rus utriculatus Schrad. (*Gramen tenue duriuscu-
lum* 2, 463. *exclus. synonym.*).

Galium rotundifolium (*Rubia quadrifolia* 3,
718.).

Anagallis tenella (*Nummularia rubra* 3, 371.).
. . . Campanula spicata (*Trachelium altissimum fo-
liis angustis* 2, 801.). C. linifolia (2, 797.).
C. rhomboidea (*alpina glabra* 2, 806.). C. bo-
noniensis (2, 804.). C. hederacea (2, 797.). . .
Phyteuma pauciflorum (*Rapunculus alpinus par-
vus* 2, 811.). . . Herniaria hirsuta (3, 379.). . .
Ammi glaucifolium (*Daucus petraeus glaucifo-
lius* 3, 58.). . . Peucedanum alsaticum (*Umbelli-
fera alsatica magna* 3, 106.). . . Ferula glauca
(3, 45.). . . Laserpitium angustissimum (*Laser-*

pitio Lobelii similis angustifolia 3, 157.). . . *Seseli glaucum* (*Daucus glauco folio* 3, 16.).

Scilla unifolia (*Bulbus monophyllus flore albo* 2, 622.). . . *Calamus Zalacca* (*Baly insulae fructus* 1, 401.). . . *Iuncus acutus* (*pungens* 2, 520.).
I. maximus (*Gramen Luzulae maximum* 2, 493.).
I. capitatus (*foliatus minimus* 2, 523.). . . *Rumex pulcher* (*Lapathum pulcrum bononiense* 2, 988.). *R. Lunaria* (994.).

Andromeda polifolia (*Viti idaeae adfinis polifolia* 1, 527.). . . *Saxifraga stellaris et cuneifolia* (*Cotyledon altera* 3, 684.). *S. moschata* Wulf. (*Tridactylites alpina* 3, 762.). *S. aspera* (*Sedum alpinum hispidum* 3, 695.). . . *Arenaria trinervia* (*Alfina plantaginis folio* 3, 364.). *A. tenuifolia* (*Alfina, ib.*). *A. striata* (*Auricula muris pulcro flore* 3, 360.). . . *Sedum faxatile* (*luteum minimum non acre* 3, 695.).

Lythrum Thymifolia (*Hyssopifolia minor* 3, 792.).

Prunus semperflorens (*Cerasus racemosa* 1, 223.). . . *Pyrus Pollveria* (1, 59. *A patria Pollwiler Alfatiae dicta.*) *P. dioica* (*Malus non florida* 1, 21.). . . *Rosa tomentosa* Smith. (2, 44.).

Cistus nummularius (2, 20.). *C. samplucifolius* (*ib.*). ?*C. glutinosus* (*thymi folio incano* 2, 19.). . . *Ranunculus plantagineus* (*angustifolius bulbosus* 3, 866.). *R. pyrenaicus* (*pumilus gra-*

mineis foliis, ib.). R. glacialis (3, 861.). R. montanus (*minimus alpinus luteus ib.*).

Teucrium Marum (3, 243.). . . Nepeta nuda (*Mentha Cataria hispanica* 3, 226.). . . Sideritis romana (*Sideritis genus spinosis verticillis* 3, 428.). . . Ocimum monachorum (3, 260.). . . Scutellaria albida (*teucrii facie* 3, 291.). . . Antirrhinum Pelisserianum (*Linaria coerulea calcariibus longis* 3, 461.).

Thlaspi peregrinum (2, 927.). T. alliaceum (*folio alliariae* 2, 932.). . . Sisymbrium obtusangulum (*Eruca inodora* 2, 862.). . . Cheiranthus maritimus (*Leucium* 2, 877.).

Spartium purgans (1, 404.). . . Genista sylvestris (*Genistella montis ventosi spinosa* 1, 400.). . . Ononis Cherleri (2, 394.). . . Orobus canescens (*Araci vel Apios leguminosae species* 2, 326.). . . Lathyrus sylvestris (*maior narbonensis* 2, 304.). L. hirsutus (2, 305.). L. Nissolia (*Catananche leguminosa* 2, 309.). . . Vicia platycarpus (*Aracus fabaceus* 2, 286.). . . Cytisus biflorus (*glaber, siliqua angusta* 1, 373.). Coronilla iuncea (*Coerulea caule genistae fungoso* 1, 383.). Astragalus monspessulanus (2, 338.). Trifolium tomentosum (2, 379.). T. resupinatum (*folliculaceum ib.*). Lotus angustissimus (2, 356.). . . Medicago coronata (2, 386.). M. tuberculata (*magna turbinata* 2, 385.). M. turbinata (*seu*

tollata 2, 384.). *M. rigidula* (*hirsuta, echinis rigidioribus* 2, 385.).

Lactuca augustiana (*longo et angusto folio* 2, 999.). *Hieracium staticae-folium* (*Chondrilla folio non dissecto* 2, 1041.). . . *Crepis Sprengiana* (*Hieracium pulcrum ramosum* 2, 1026.). *Rhagadiolus edulis* (*Hierac. stellatum* 2, 1014.). *Carduus crispus* (3, 59.). *C. tenuiflorus* Sm. (*acanthoides* 3, 56.). *Cnicus canus* (*Cirsium tomentosum* 3, 44.). *C. ferox* (*Carduus lanceolatus ferocior* 3, 58.). *Conyza ficula* (*foliis virgaureae* 2, 1049.). *Inula spiraeaefolia* (*Conyzae mediae monspel. adfinis* 2, 1049.). *Senecio nemorensis* (*Virgaurea latifolia* 2, 1063.). *S. aquaticus* (*Iacobaea latifolia* 2, 1057.). *Cotula aurea* (*Chamaemelum aureum* 3, 119.). *Anthemis repanda* (*Chrysanthemum latifolium* 3, 105.). *Achillea herba rota* (3, 144.). *A. nana* (*Millefolium alpinum* 3, 138.). *Centaurea galactites* (*Carduus* 3, 54.). *C. nigrescens* (3, 28.).

Epipactis cordata (*Bifolium minimum* 3, 554.). *Caulinia fragilis* et *Naias monosperma* Willd. (*Fluvialis pisana* 3, 779.).

Salix Amaniana Willd. (*latifolia non hirsuta* 1, 216.). *S. arbutifolia* (*pumila folio utrinque glabro* 1, 217.). *S. reticulata* (*pumila folio rotundo ib.*).

Asplenium Trichomanes ramosum (3, 755.).
 Pteris crispa (*Adiantum album tenuifolium* 3,
 743.). . . Aspidium spinulosum Sm. (*Filix te-
 nuissime secta* 3, 759.).

Fucus salicifolius Gmel. (*Salix marina* 3, 805.).
 Fuc. Erica marina (3, 799.). Ulva Linza (3, 789.).

Eius operis compendium edidit Domin. Cha-
 braeus „sciagraphiae“ titulo Genev. 1677. fol. ubi
 p. 389. Selinum Chabraei nomine Carvifoliae pri-
 mum occurrit.

Fratre multo superior et divitiis herbariis et
 amicorum liberalitate et egregii pictoris arte fuit
 natu minor Casparus BAUHINUS. Is Italiae mon-
 tes, agros et hortos multo diligentius perferutatus
 erat, adierat Monspelium et Galliam narbonensem;
 Helvetiae alpes et Germaniae feracissimas regiones
 bene cognovit; redux iuvenis disciplinae graecae
 et anatomiae, denique botanicae etiam provinciam
 in academia Basileensi suscepit († 1624.).

Commercium aluit assiduum et summe pro-
 ficuum cum fratre, cum Nic. Agerio, prof. Argen-
 tinensi, Ferr. Imperato Neapolitano, Honor. Bello
 Cretensi, Franc. Pona Veronensi, cum Ioach. Bur-
 fero Camentia-Lufato, qui per totam fere Euro-
 pam peregrinatus erat, *) cum Io. Fleisiero Vra-

*) Burferus, dein in Academia Sorana stationem obtinuit,
 reliquit autem vigintiquinque volumina plantarum sicca,

tislaviensi, Jac. Albino Hamburgensi, Iacobo Cargillo Scoto, Fabio Columna, Basil. Beslero Noribergensi, Vespasiano Robino Parisino, multisque aliis. Notandum vero, patriam plantarum non rite indigitari. E Brasilia enim et Topinambutorum regione derivat, quae ex America boreali sunt.

Immensum opus et immortale moliebatur, omnium, quotquot innotuerant, plantarum collationem et in certos quosdam ordines digestionem: hactenus diversum a fratris opere, ut multo curatius ne ullum quidem omittere scriptorem vellet. Eius operis prodromum exhibuit in „phytopinace, s. enumeratione plantarum ab herbariis nostro saeculo descriptarum“, Basil. 1596. 4. cum figuris 8 et descriptionibus 160 plantarum novarum, quae redeunt in „prodromo theatri botanici“, Fref. 1620. 4. et in editione Matthioli, quam citavimus, et in „theatri botanici parte prima,“ quam posthumam filius Io. Caspar, Basil. 1658. fol. edidit. Prodromus ducentas fere et quinquaginta novas continet plantas cum iconibus ligno incisis iisque praestantissimis: theatrum erat initium magni operis et absolutissimi, quod ad ordines naturales plantas omnes complecti

tarum, quae, e dono Coijet ad academiam Upsalensem transierunt, ubi tria volumina magno incendio 1702. perierunt. In cineres reductae etiam sunt tabulae, quas ex thesauro paraverant Rudbekii. Linnaeus tandem rariores stirpes huius herbarii determinavit (*Amoen. acad.* 1, 144. f.).

debebat. Sed praematura morte interceptum fuit: pars haec prima nil continet nisi gramina, cyperoides et liliaceas. Tandem edidit „Pinacem theatri botanici“, Basil. 1625. 4. indicem locupletissimum synonymorum fere omnium, quae apud maiores ipsius occurrunt. Non negandum, multa praestitisse doctissimum virum, neque tamen exhaust omnes literaturae botanicae fontes, neque, quos novit, ubique bene exposuit, cum characterum vera sedes nondum innotesceret. Summo autem botanicorum commode is liber inservit: namque ex eo inde tempore multo facilius fuit, plantas determinare, synonymis collatis et recensitis. Primus etiam „catalogum plantarum circa Basileam nascentium“, Basil. 1671. 8. ditissimum dedit.

Ut autem innotescant plantae, quas Caspar detexit ac descripsit, ordine systematico eas tractemus:

Blitum capitatum (*Attriplex sylv. lappulas habens, ad Matth. 365.*) . . . Syringa perfica (*Ligustrum II, prodr. 158.*) . . . Veronica bellidioides (*prodr. 116.*) . . . *V. scutellata (Anagallis aquatica, ib. 119.)* . . . Salvia syriaca (*Horminum prodr. 114.*) . . . *S. grandiflora (I, prodr. 113.)*.

Valeriana Tripteris (*alpina prima, prodr. 86.*) . . . *V. montana (alpina profulariae folio, ib. 87.)* . . . Fedia Cornucopiae (*Valeriana peregrina phytop. p. 293. t. I. prodr. 87.*) . . . Cladium germanicum Schrad. (*Cyperus longus inodorus theatr.*

221.). *Schoenus mucronatus* (*Gramen cyperoides maritimum, theatr. 91.*) . . . *Scirpus caespitosus* (*Gramen iunceum, foliis et spica iunci minus, theatr. 79.*) . *Sc. acicularis* (*Iuncus inutilis, ib. 183.*) . *Sc. lacustris* (*Iuncus maximus, ib. 178.*) . *Sc. Holoschoenus* (*Iuncus acutus maritimus, ib. 174.*) . *Sc. triqueter* (*Iunc. acut. marit. caule triangulo, ib. 175. prodr. 22.*) . *Sc. fluitans* (*Iuncellus 27. prodr. 23.*) . . . *Eriophorum caespitosum Host.* (*Iuncus alpinus capitulo lanuginoso, theatr. 188. prodr. 23.*) . *E. latifolium* (*Gramen tomentosum pratense panicula sparsa, ib. 61.*) . . . *Alopecurus agrestis* (*Gramen typhoides spica angustiore, theatr. 53.*) . . . *Phleum pratense* (*Gramen typhoides maximum, theatr. 49.*) . . . *Aira caryophyllea* (*Caryophyllus xi, prodr. 105.*) . . . *Andropogon distachyos* (*Festuca iunceo folio, prodr. 19.*) . *A. Gryllus* (*Festuca dumetorum, theatr. 149.*) . *A. Favennae* (*Gramen plumosum album, prodr. 14.*) . . . *Holcus lanatus* (*Gramen pratense paniculatum, theatr. 27.*) . . . *Arundo epigeios* (*Gramen arundinaceum spicatum, theatr. 94.*) . . . *Polypogon monspeliensis* (*Gramen alopecuroides, theatr. 58.*) . . . *Lagurus ovatus* (*Gramen alopecuros spica rotundiore, ib. 56.*) . . . *Sesleria coerulea* (*Gramen spica varia, theatr. 158.*) . *S. echinata* (*Gramen spica subrotunda echinata, prodr. 16.*) . . . *Poa compressa*

(*Gramen v*, prodr. 2.). *P. bulbosa* (*Gramen arvense panicula crispa*, prodr. 6.). . . *Cynosurus cristatus* (*Gramen pratense*, prodr. 8.). *C. echinatus* (*Gramen alopecuroides, spica aspera, theatr.* 59.). . . *Briza maxima* (prodr. 5.). . . *Bromus velutinus* Schrad. (*Festuca graminea glumis hirsutis, theatr.* 143.). . . *Triticum rigidum* Schrad. (*Gramen angustifolium spica tritici muticae simili, prodr.* 17.). *T. pinnatum mihi* (*Gramen spica brizae maius, ib.* 18.).

Globularia spinosa (*Bellis spinosa coerulea, prodr.* 121.). . . *Scabiosa graminifolia* (*argentea angusto fol. phytopia. 528. t. 4. prodr.* 127.). . . *Asperula pyrenaica* (*Rubia viii, prodr.* 146.). *A. laevigata* (*Rubia iii, ib.* 145.). . . *Galium pusillum* (*Rubeola vi, prodr.* 145.). *G. glaucum* (*Rubia i, ib.*). *G. boreale* (*Rubia ii, ib.*). . . *Valantia glabra* (*Galium latifolium glabrum, prodr.* 146.). . . *Crucianella spicata* (*Rubia iv, prodr.* 145.). . . *Cornus canadensis* (*Pyrola alfinis folio brasiliiana, prodr.* 101.). . . *Alchemilla pentaphylla* (prodr. 138.). . . *Potamogeton pectinatus* (ii, prodr. 101.). *P. setaceus* (i, ib.). *P. pusillus* (iii, ib.). . . *Ruppia maritima* (*Gramen maritimum fluitans cornutum, theatr.* 41.).

Pulmonaria suffruticosa (*Lithospermum angustifolium umbellatum, pin.* 521.). . . *Lyfimachia Linum stellatum* (*Linum iii, prodr.* 107.). . .

456 LIB. IV. CAP. V. INSTAURATIO

Anagallis tenella (*Nummularia purpurascens*
flore, prodr. 136.) . . *Convolvulus copticus* (III,
prodr. 134.) . *C. tricolor* (II, *ib.*) . . *Campanula*
stylosa Lam. (foliis subrotundis, prodr. 35.).
C. caespitosa Scop. (v, ib. 34.). *C. barbata (fo-*
liis echii floribus villosis, prodr. 36.) . . *Lobelia*
urens (Draba II, prodr. 53.) . . *Mirabilis dichio-*
toma (Solanum IV, prodr. 91.) . . *Chironia spi-*
cata (Centaurium minus spicatum, prodr. 130.).
 . . *Rhamnus alpinus (Frangula altera, prodr.*
160.) . . *Ribes alpinum (montana, ib.)* . . *Her-*
niaria lenticulata (Polygonum IV, prodr. 131.) . .
Chenopodium ambrosioides (Botrys ambrosioides
mexicana pin. 520.) . . *Velezia rigida (Lychnis*
II, prodr. 103.) . . *Astrantia minor (Hellebo-*
rus niger paniculae folio, prodr. 97.) . . *Bupleu-*
rum stellatum (Perfoliata III, prodr. 129.). *B.*
petraeum (Perf. IV, ib.). *B. angulosum (II, ib.)*.
B. ranunculoides (v, ib.) . . *Caucalis nodosa*
(prodr. 80.) . . *Cachrys ficula (Hippomarathrum*
creticum, prodr. 76.) . . *Laserpitium aquilegifo-*
lium (Libanotis I, prodr. 83.) . . *Heracleum*
angustifolium (Sphondylium I, ib.). *H. austriac-*
um (II, ib.). *H. alpinum (III, ib.)* . . *Sese-*
li pyrenaicum (Carvi alpinum, prodr. 84.) . . *Rhus*
typhinum (virginianum pin. 517.). *Rhus gla-*
brum (Sumach angustifolium, prodr. 158.) . .
Corrigiola litoralis (Polygonum III, prodr. 131.)

- . Staticæ cordata (*Limonium* I, *prodr.* 99.). St.
 minuta (II, *ib.*). . . Linum viscosum (VI, *pin.*
 214.). L. narbonense (II, *prodr.* 107.). . . Craf-
 fula rubens (*Sedum* VI, *prodr.* 132.). . . Sibbal-
 dia procumbens (*Fragariae adfinis*, *prodr.* 139.).
 Tradescantia virginica (*Allium* f. *Moly virgin.*
pin. 516.). . . Uvularia perfoliata (*Polygonatum*
 II, *prodr.* 136.). . . Iuncus glaucus (*acumine re-*
flexo maior, *theatr.* 183.). I. trifidus (*acumine*
reflexo trifidus, *ib.* 184.). I. albidus (*Gramen*
 XLVII, *prodr.* 16.). I. triglumis (II, *prodr.* 22.).
 . . Frankenia hirsuta (*Polygonum* II, *prodr.* 131.).
 . . Rumex vesicarius (*Acetosa*, I, *prodr.* 54.).
 R. tingitanus (*Lapathum maritimum*, *prodr.* 56.).
 R. digynus (*Acetosa* II, *prodr.* 55.). R. spinosus
 (*Beta cretica* 57.). R. aculeatus (*Acetosa* IV,
prodr. 55.). . . Scheuchzera palustris (*Iuncus* IX,
prodr. 25.). . . Trillium erectum (*Solanum* III,
prodr. 91.).
 Epilobium angustissimum (*Lyfimachia* III, *pr.*
 116.). E. parviflorum (*Lyfimachia* I, *ib.*). . .
 Daphne Thymelaea (*Sanamunda viridis* *pr.* 160.).
 . . Elatine Alinastrum (*Equisetum* I, *pr.* 24.).
 Monotropa Hypopitys (*Orobanche* III, *pr.* 31.).
 . . Saxifraga Cotyledon (*Cotyledon minor*, *pr.* 133.).
 S. oppositifolia (*Sedum* III, *pr.* 132.). S. petraea
 Vahl. (I, I, *pr.* 131.). S. caespitosa (II, *ib.*). . .
 Dianthus sylvestris (*Caryophyllus* III, *pr.* 104.).

458 LIB. IV. CAP. V. INSTAURATIO

D. arborescens (i. *ib.*). . . Silene rupestris (*Caryophyllus* vii. *ib.*). . . Arenaria tetraquetra (*Caryophyllus* xii. *ib.* 105.). A. juniperina (*Alfne* iv. *ib.* 118.). . . Sedum atratum (vii. *ib.* 132.). . . Cerastium latifolium (*Caryophyllus* iv. *ib.* 104.). C. tomentosum (*Caryophyllus* ix. *ib.*). . . Spergula nodosa (*Alfne* viii. *ib.* 118.).

Euphorbia rubra (*Tithymalus* iii. *ib.* 135.).

Spiraea hypericifolia (*Pruno sylv. similis pia.* 517.). . . Potentilla intermedia (*Quinquefolium* iii. *pr.* 159.). P. caulescens (i. *ib.*).

Papaver alpinum (*Argemone alpina pr.* 93.). P. cambricum (*erraticum pyrenaicum ib.* 92.). . . Delphinium peregrinum (*Consolida regalis latifolia pr.* 74.). . . Aquilegia viscosa (ii. *ib.* 75.). A. alpina (i. *ib.*). . . Nigella hispanica (i. *ib.*). N. orientalis (ii. *ib.*). . . Anemone patens (*Pulsatilla v. pr.* 94.). A. vernalis (ii. *ib.*). A. baldensis (ii. *ib.*). . . Clematis maritima (*pr.* 135.). . . Thalictrum angustifolium (*pr.* 146.). T. foetidum (*ib.* 147.). . . Ranunculus lanuginosus (vii. *pr.* 96.). . . Ispopyrum aquilegioides (*Aquilegia* ii. *pr.* 75.).

Teucrium spinosum (*Chamaedrys spinosa pr.* 117.). . . Stachys cretica (*Pseudostachys* i. *pr.* 113.). St. arvensis (*Sideritis* ii. *pr.* 111.). . . Scutellaria alpina (*Teucrium alpinum inodorum pr.* 116.). . . Melampyrum cristatum (*luteum pr.*

112.). . . Antirrhinum monspessulanum (iv. pr. 106.). A. arvense (v. 107.). A. organifolium (*Antirrhinum saxatile* 106.). A. dalmaticum (i. ib.). A. linifolium (ii. ib.). . . Scrofularia vernalis (i. pr. 112.). . . Linnaea borealis (*Campanula serpyllifolia* pr. 35.).

Myagrūm perenne (*Rapistrum monospermum* pr. 37.). M. perfoliatum (iv. 52.). M. paniculatum (iii. ib.). . . Bunices Erucago (*Eruca* vii. pr. 41.). . . Draba stellata (*Bursa pastoris* iii. pr. 51.). . . Thlaspi hirtum (iii. pr. 47.). . . Alyssum montanum (*Thlaspi* vii. pr. 49.). . . Cardamine refedaeifolia (*Nasturtium* iv. pr. 45.). C. parviflora (ii. 44.). . . Sisymbrium terreſtre (*Raphanus aquaticus fol. laciniat.* pr. 38.). S. amphibium (*alter ib.*). S. arenosum (*Eruca* v. 40.). S. asperum (*Sinapi parvum filiqua aspera* 41.). . . Eryſimum hieracifolium (*Leucoium* iii. pr. 102.). . . Cheiranthus trilobus (*Leucoium* vi. pr. 103.). . . Hesperis verna (*Rapistrum* i. pr. 37.). . . Arabis Halleri (*Nasturtium* vii. pr. 46.). . . Turritis hirsuta (*Eryſimo ſimilis hirsuta* pr. 42.).

Lavatera trimestris (*Malva* i. pr. 152.).

Geniſta hispanica (*Geniſtella monspeliaca ſpinofa* pr. 157.). . . Orobus luteus (*alpinus latifolius* 149.). . . Lathyrus ſetifolius (pr. 148.). . . Vicia onobrychioides (pr. 149.). . . Hedysarum Caput galli (*Onobrychis* ii. ib.). . . Oxytropis pi-

Iosa Decand. (*Cicer* II. 148.). . . Astragalus incanus (*Onobrychis* III. 149.). *A. exscapus* (*Cicer* I. 147.). . . *Trifolium creticum* XIV. *pr.* 142.). *T. Cherleri* (XVIII. 143.). *T. saxatile* (VII. 140.). *T. scabrum* (VIII. *ib.*). *T. spumofum* (IV. *ib.*). *T. lappaceum* (*phytopin.* 15.). *T. spadiceum* (III. *pr.* 140.). . . *Lotus diffusus* (*Trifolium* XXI. *pr.* 144.). . . *Medicago orbicularis* (*Trifolium* IX. *pr.* 140.).

Hypericum Ascyrum (*pr.* 130.). *H. nummularium* (*ib.*).

Arnopogon picroides (*Sonchus* I. *pr.* 60.). . . *Sonchus maritimus* (IV. *pr.* 61.). *S. tenerrimus* (III. *ib.*). . . *Lactuca saligna* (*Chondrilla* II. *pr.* 68.). . . *Hieracium florentinum* (XXII. *pr.* 67.). *H. chondrilloides* (XII. 64.). *H. grandiflorum* (XVI. 65.). *H. glutinosum* (IV. 63.). . . *Crepis foetida* (*Chondrilla* III. *pr.* 68.). . . *Andryala cheiranthifolia* (*Sonchus* VI. *pr.* 61.). . . *Hyoseris radiata* (*Dens leonis* III. *pr.* 62.). . . *Hypochoeris helvetica* (*Dens leonis* I. *ib.*). . . *Carduus Perfonata* (I. *pr.* 155.). . . *Artemisia glacialis* (*Ab-sinthium* III. *pr.* 71.). . . *Gnaphalium orientale* (*Helichryson* *pr.* 123.). . . *Conyza saxatilis* (*Helichryso sylv. similis* *ib.*). . . *Erigeron alpinum* (*Conyza* I. *pr.* 124.). . . *Senecio linifolius* (*Linariae aureae adfinis* *pr.* 107.). . . *Aster alpinus* (*pr.* 224. *at* *Matthiol.* 818.). . . *Solidago mexicana*

(*pin.* 517.) . . . *Cineraria cordifolia* (*Iacobaea alpina* *pr.* 69.) . . . *Inula britannica* (*Conyza* *iii.* *pr.* 124.) . . . *I. provincialis* (*Iacobaea* *ii.* *pr.* 69.) . . . *Chrysanthemum atratum* (*Bellis* *i.* *pr.* 120.) . . . *Pyrethrum Halleri* (*Bellis* *ii.* *ib.*) . . . *Anthemis mixta* (*Bellis* *v.* 121.) . . . *A. altissima* (*Chamaemelum* *i.* 70.) . . . *Achillea magna* (*Millefolium* *i.* 72.) . . . *A. tanacetifolia* (*ii.* *ib.*) . . . *A. macrophylla* (*Dracunculus alpinus* *pr.* 39.) . . . *Rudbekia laciniata* (*Doronicum americanum* *pin.* 516.) . . . *Centaurea alpina* (*pr.* 56.) . . . *C. pectinata* (*Iacea* *v.* *pr.* 128.) . . . *C. Cineraria* (*Iacea* *vii.* *ib.*) . . . *C. fontifolia* (*iv.* *ib.*) . . . *C. axillaris* (*ii.* 127.) . . . *Filago pygmaea* (*Gnaphalium roseum* 122.)

Orchis viridis (*viii.* *ib.*) . . . *Ophrys alpina* (*Chamaeorchis* *iv.* *pr.* 29.)

Zannichellia palustris (*Potamogeton* *iv.* *pr.* 101.) . . . *Chara hispida* (*Equisetum foetidum sub aqua repens* *pr.* 25.) . . . *Carex baldensis* (*Gramen* xxxvi. *pr.* 13.) . . . *C. digitata* (xxiii. 9.) . . . *C. ornithopoda* (xxii. *ib.*) . . . *C. ampullacea* (*Gramen cyperoides* *iv.* *theatr.* 84.) . . . *Myriophyllum spicatum* (*Millefolium* *iv.* *pr.* 73.) . . . *Thelygonum Cynocrambe* (*pr.* 59.) . . . *Bryonia cretica* (*pr.* 135.)

Salix herbacea (*vii.* 159.) . . . *S. retusa* (*v.* *ib.*)

Aspidium aculeatum (*Filix* *ii.* 151.) . . . *Adian-*

tum pedatum (*fruticosum brasilianum* 150.). . Salvinia natans (*Lenticula palustris phytopin. t. 7. multo melius pr. 153.*). . . Neckera pennata (*Muscus* I. 151.). Trichostomum ericoides (*Muscus* VII, *ib.*). Mnium roseum (VIII, *ib.*). . . Fuci a Cargillo Scoto accepti, inter quos F. bulbosus Turn. (II. 154.). F. saccharinus (IV, *ib.*). F. palmatus (VI. 155.). F. Filum (VIII, *ib.*). Ulva pavonia (*Fucus* VII, *ib.*).

COMPILATORES.

Tandem, ne omisſe aliquid videamur, enumerandi ſunt ſcriptores, qui ſaeculo decimo ſexto aliorum labores in ſuos converterunt uſus, neque proprii aliquid addiderunt.

Eorum primus fere eſt Iul. Caef. *Scaliger*, Veroneuſis, natus 1484. Stipendia multa iuvenis habuit, quibus confectis ad bonarum artium diſciplinam et ipſius artis medicae ſe contulit, quam dein Agenae exercuit, † 1558. Quum Hieron. *Cardanus* in libr. 21. de ſubtilitate, plantas novi orbis, ex Oviedo, Monarde et aliis deſcripſerit, noſter, pariter alienus ab ipſa naturae cognitione, illum refutare conatus eſt in libro XV. „exercitationum „exotericarum de ſubtilitate“ Frcf. 1582. 8. Ceteri libri non prodierunt, neque quidquam, licet celebris admodum ſit, ad augendam rem herbae

riam hic contulit. In erroribus enim versatur, quoties de plantis veterum disceptat. Epithymum credit flores Thymi, Nardum indicam Crocum esse: in quo refutatur a Io. *Fabro* disp. de Nardo et Epithymo. Rom. 1607. 4. Commentarii Scaligeri in Theophrastum de causis plantarum grammatici solummodo nequaquam rem herbariam ipsam complectuntur.

Adamus LONICER, poliater Francofurtanus, focero Egenolfio obtemperavit, quum antiquum herbarium, ab Euchar. Rhodione emendatum (p. 297.), et a Dorstenio commentariis auctum, iterum recuderet ac variis nuperiorum observationibus illustraret. Sic prodiit „Kräuterbuch“ Frcf. 1573. fol., quod et 1737. fol. iterum a Balth. Io. *Ehrharto* editum est; inutile opus et erroribus plurimis refertum.

Io. COSTAEUS, Laudi-Mediolanensis, Augustae Taurinorum medicinam docuit, † 1503. Adnotationes edidit in Mesuen, Venet. 1602. fol., parum utiles, quum neque arabice doctus esset, neque plantas ipsas omnes cognosceret. „De universali stirpium natura Aug. Taurin. 1578. 4.“ opus e Theophrasto potissimum haustum, peripatetice causas plantarum, absque naturae cognitione enucleat.

Castor DURANTES, Gualdo-Italus, pontificis maximi medicus, † 1599. historiam plantarum

e turbidis fontibus, antiquis herbariis, Matthiolo tamen etiam, haustam edidit. „Herbario nuovo.“ Venet. 1636. 4. Ordo alphabeticus, icones fere pessimae eius aevi, meliores e Matthiolo, plurimae ex herbariis, aliae fictae; descriptiones mancae, fuffimae virtutum enumerationes. Fumaria minore p. 194. est Umbellifera, Phalaride p. 566. est Iris, repetita p. 507. sub Xiride, Phillirea ib. Oxyacantha, Zaccon d'Hierico p. 510. planta forte fictitia, Cortufa p. 148. quam potuiffet e Matthiolo omnino cognoscere, est Umbellifera, Amomo p. 24. est forte Chenopodium, Ammi ib. Crucianella etc.

Io. Bapt. PORTA Neapolitanus, nat. 1545. † 1615., in patria urbe physicam docuit, miraculorum studiosus et mysticarum comparationum, cuius documentum praeprimis est „Phytognomonica.“ Neapol. 1588. fol. A Paracelli *Ψευδοσοφία* haud longe abest, dum similitudines ubique plantarum cum animalibus earumque partibus quaerit, ac inde earum vires deducit. Nostri omnino aevi est, has nugas sapere, summamque putare sapientiam.

Marcus URZĘDOWA polonicum herbarium „Herbarz Polski“ Cracov. 1595. fol. conscripsit e veteribus. Icones pleraeque e Matthiolo: nomina corrupta. Sic p. 25. Antipater est Dianthus Caryophyllus: p. 41. Aster atticus — Ranunculus bulbosus: p. 114. Cuminum idem ac Carum Carvi: p. 124. Filix femina loco Dryopteridis: p. 136.

Epaticus flos est Alchemilla vulgaris: p. 138. Fab-
 a aegyptia est Zygophyllum Fabago: p. 238. Pa-
 rietaria est Melampyrum nemorosum: p. 293. Sta-
 phis agria est Bryonia. Fictitia plura, ut Levisti-
 cum p. 186. Lanaria herba p. 180. Paliurus p.
 251. Sinapis p. 286. . . Rarissimum librum in
 Göttingensi bibliotheca vidi.

Ioann. GERARDUS, Nantvicha-Anglus, nat.
 1545. † 1607. Chirurgus fuit Londini, sed prae-
 fuit etiam Burleighiano horto, ipseque Holborni
 hortum aluit. Edidit plantarum historiam titulo:
 „the herball or general historie of plantes. Lond.
 1597.“ fol., quam Thom. *Johnsonius* dein novis
 additamentis insigniter auxit Lond. 1655. fol. Ma-
 nifesto e Dodonaeo hausta, neque ipsa interpretatio
 Gerardum habet auctorem, sed *Priestium*, quo
 defuncto noster suam fecit (*Lobel. illustr. p. 100.*).
 Ipse Lobelius plures correxit errores, vel invito
 Gerardo, literarum rudi homine: icones ipsae e
 Tabernaemontano, qui iterum e Dodonaeo mutuo
 eas acceperat. Neque tamen plane alienus a pecu-
 liariibus observationibus: utile praepremis id opus
 reddidit *Johnsonius*, primum seplasiarius, tum mi-
 les, denique medicus Oxoniensis, qui Bauhinorum
 ipsiusque Besleri labores adhibuit, ut perfectius
 redderet Gerardi opus.

Quae peculiare aut novae Gerardo emendato
 sunt, sequuntur:

Rynchospora alba Vahl. (*Gramen iunceum leucanth.* 30.). . . Panicum verticillatum (15, f. 1.).
 P. viride (17.). . . Festuca Myurus (29.). . .
 Arundo arenaria (*Spartum anglicanum* 42.). . .
 Hordeum fecalinum (29.).

Campanula latifolia (448.). C. hybrida (*Speculum veneris minus* 439.). . . Chenopodium polyspermum (325.). . .
 Alclepias variegata (*Vincetoxicum indicum* 100.). . . Bunium flexuosum *With.*
 (*Bulbocastanum minus* 1064.). . . Sison fegetum
 (*Selinum, fii folio* 1018.). . . Drosera longifolia
 (1556.).

Polygonum minus (*Perficaria pusilla repens* 446.). . . Arenaria peploides (*Anthyllis lentifolia* 622.). . .
 Rosa rubiginosa (1269.).

Mentha gracilis (680.). . . Stachys sylvatica
 (*Galeopsis vera* 784.). St. palustris (*Panax Coloni* 1005.). . .
 Scutellaria minor (*Gratiola latifolia* 581.). . . Iberis nudicaulis
 (*Bursa pastoria minima* 276.). . . Trifolium maritimum
 (*stellatum glabrum* 1208.). T. filiforme (1186.).

Cnicus eriophorus (1152.). . . Gnaphalium minimum
 (*Filago minor* 641.). . . Salix aurita et acuminata (1390.).

חיים
 אגוז
 ימים
 זרוב
 אהר
 טים
 אלה
 אלון
 ארד
 ארן
 בד
 דלח
 בוץ
 נים
 ככא
 לים
 דש
 שם
 גר
 סא
 נפן
 גפר
 יים
 יחן
 ידר